

Diss.
med:

17/16

DISSERTATIO

PSYCHOLOGICO-MEDICA INAUGURALIS

DE

ANIMI HABITU,

QUALIS IN VARIIS MORBIS CHRONICIS

OBSERVATUR.

Diss. med.

Van

17/16

INSTITUTIONES JURIS CIVILIS

DE A. V. M. H. A. B. T. T. T.

QUALIS IN VARIIS PARTIBUS

CONSTITUITUR

DISSERTATIO PSYCHOLOGICO-MEDICA INAUGURALIS

DE ANIMI HABITU,

QUALIS IN VARIIS MORBIS CHRONICIS

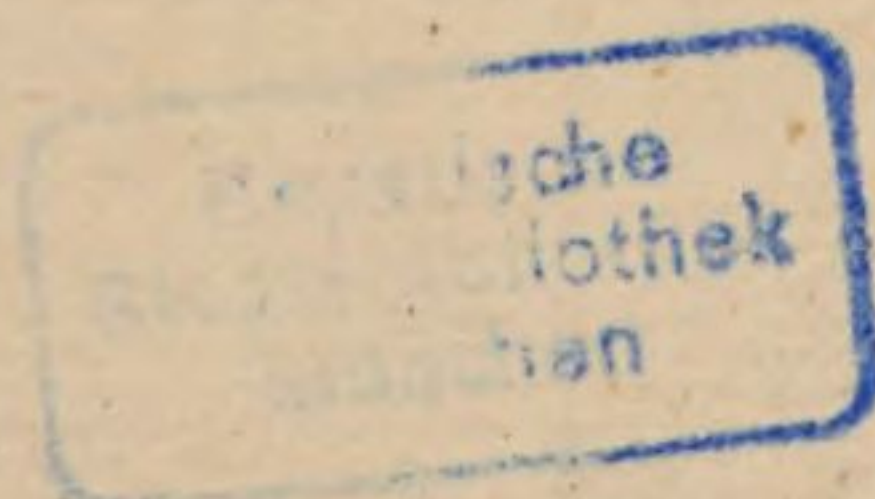
OBSERVATUR.

DISSERTATIO PSYCHOLOGICO-MEDICA INVECTIVAE

DE ANIMI HABITU.

QUALIS IN VARIIS MORBIS CHRONICIS

OBSERVATUR.

DISSERTATIO PSYCHOLOGICO-MEDICA INAUGURALIS
DE
ANIMI HABITU,
QUALIS IN VARIIS MORBIS CHRONICIS
OBSERVATUR,

QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI,
JACOBI NIEUWENHUIS,

A. L. M., IN FACULTATE PHIL. THEOR. ET LITT. HUM. PROF. ORD.

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS MEDICINAE DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,
IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
PUBLICO ET SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT

Joannes van Geuns,

AMSTELAEDAMENSIS,

DIE XVII JUNII MDCCCXXXIII, HORA I.

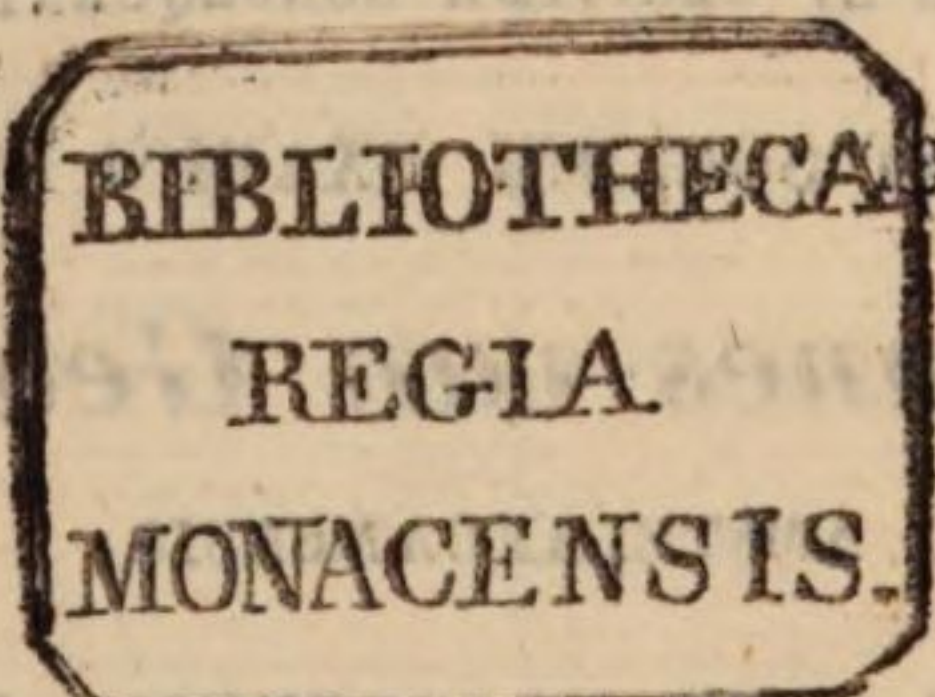
AMSTELAEDAMI,
TYPIS C. A. SPIN.
MDCCCXXXIII.

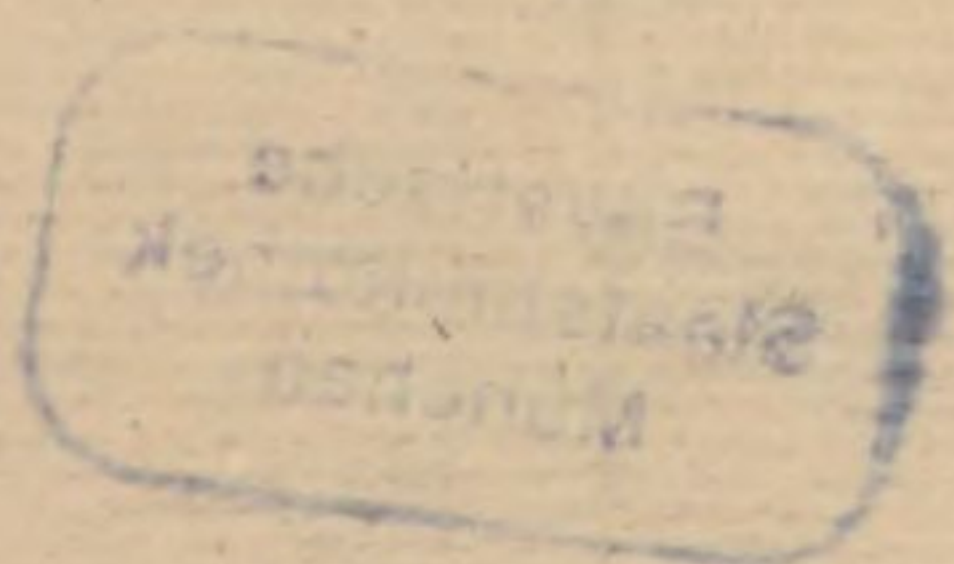
DISSERTATIO PSYCHOLOGICA DE ANIMI HABITU
ANIMI HABITU
QUIBUS IN VARIIS MORBIS CHRONICIS
OBSERVATUR

JACOBI NEUWERNHUIS
AUSCULTANTE ROMANO NUMINI

PRO GRADU DOCTORATUS
IN ACADEMIA LUDWIG-MAXIMILIANA

AMSTELÆDAMI
TYPIS C. A. SPIN
EDUCATIONE

PIIS MANIBUS

DILECTISSIMI ET VEHEMENTER DESIDERATI PATRIS,

JACOBI VAN GEUNS,

MED. QUONDAM DOCT.

NEC NON VIRIS PRAESTANTISSIMIS, DOCTISSIMIS,

JOANNI VAN GEUNS,

A. L. MAG. PHIL. DOCT.

IN ECCLESIA TELEIOBAPTISTARUM AMSTELAEDAMENSI QUONDAM VERBI
DIVINI INTERPRETI,

ET

YSBRANDO DE KOCK,

MED. DOCT.

COLLEGIO REBUS MEDICIS, QUOD EST IN PROVINCIA RHENO-TRAJECTINA,
ADSCRIPTO, ITEMQUE EJUSDEM PROVINCIAE ILLUSTRIS SOCIETATI,
DICATAE CULTUI ARTIUM SCIENTIARUMQUE PROMOVENDO,
MEDICO FELICISSIMO.

PATRUIS OPTATISSIMIS, SANGUINE ET AMICITIA

QUAM ARCTISSIME SIBI CONJUNCTIS,

HOC QUALECUMQUE OPUSCULUM

SACRUM ESSE VULT

AUCTOR.

Ich habe nur wenige hier gesammelt. Die Natur ist zu gross,
und mein Geist viel zu klein, sie zu umfassen.

VON ZIMMERMANN, *von der Erfahrung in
der Arzneykunst. Lib. III. Cap. 8.*

Dum in eo sum, ut, relictâ Academia, novum vitae stadium ingrediar, memoria repeto illos annos, quos in litterarum studiorumque agitatione transegi; et quam maxime moveor mecum recolens, quae intra paucorum annorum spatium mihi evenerunt: inhaerescit autem in mente multorum acceptorum bonorum memoria, inhaerescit etiam recentis doloris acerbis sensus. Luget enim animus tuam mortem, carissime Pater, perpetuo meo amore dignissime! qui non tantum religiose mei habuisti curam, dum tenellus tuivis tuo indigebam auxilio, sed qui eo majore me amplexus es benevolentia et sedulo amore, quo magis ad juvenilem properarem aetatem. Te frui licuit vitae fidelissimo duce sapientissimoque variarum rerum auctore, tu boni, honesti pulcrique sensum in animo meo excitasti, quem sensi, in tuo suavissimo convictu, in dies crescentem; tu mihi amicus integerrimus fuisti, tu virtutum semina in animum jecisti, atque egregio exemplo docuisti, quid contra doloris morsum vera pietas valeat! Tanto patre orbatus luctu conficerer, nisi scirem, melius

nunc tibi esse, quam in hoc terrarum orbe unquam sperare posses. Quid igitur te requiram! Animus, corporis compage solutus, in quietis portum pervenit beateque vivit.

Usque vero, dum spiritus mihi remaneat, in pectore tenebo gratam recordationem beneficiorum, quae in me contulistis, aestumatissimi praeceptores, cum in Athenaeo Amstelaedamensi, tum in Academia Lugduno-Batava, Clarissimi Professores.

Reputanti autem mihi, quae vobis accepta refero, abjicitur et percellitur animus dolore, quem ex vestro interitu haurio, egregii praeceptores, Cl. BOSSCHA et VAN DER BOON MESCH. Quicunque vobis non prorsus indigni sunt discipuli, usurpant illi omnes vestram memoriam cum singulari caritate et dolore; ubicunque enim indigebant auxilio, praesto eratis; ita ut non adeo praeceptores videremini et fautores, quam potius amici et studiorum aemuli!

Laetor tamen, cum vobis adhuc viventibus gratum animum palam facere possum, egregii viri, VAN LENNEP, VROLIK et VOUTE; vos enim quam maxime de me meritos esse, ex animo profiteor: servet vos Deus O. M. diu incolumes, Clarissima Athenaei Amstelaedamensis lumina, litterarum scientiarumque antistites, patriae ornamenta et decora.

Nec minus impellor, ut gratum me profitear discipulum erga vos, praeclari viri, quibus egregiis praeceptoribus in Academia Lugduno-Batava nactus sum.

Accipite nobilissimi viri, J. VAN DER HOEVEN et REINWARDT, quas vobis deberi sentio, gratias nunquam satis exsolvendas: memini adhuc, et semper

illud juvabit meminisse, quantopere sapientia, eruditionis praestantia, variisque insignibus meritis, discipulos non tantum ad vos alliceretis, sed vel maxime sedula benevolentia et urbanitate vobis devincere conaremini.

Vestri autem memoria, viri Clarissimi SANDIFORT, MACQUELYN, BROERS et PRUYS VAN DER HOEVEN, quomodo unquam ex mea mente excidet! Merito alma nostra academia gloriatur tantis viris, mea laude longe majoribus, et de quorum meritis omnes uno ore consentiunt. Semper mihi gratulabor, cui contigit tantos audire viros: semper illud gratum mihi erit recordari, quantum frugis quantamque voluptatem e vestra egregia institutione hauserim; semper inter pia erit officia, ubicunque possim, gratum me praestare discipulum!

Imprimis tu, Clariss. VAN DER HOEVEN, hoc a me vindicare potes! tibi debeo simplices illas, sed praeclaras ideas de optima ratione, qua Medicinae studium et exercitationem adgrediar, persequar et excolam! tibi debeo quod optimam viam inter subtiles hypotheses inanemque empiriam cognosco! tibi debeo!... Sed quid omnia tua merita ego extollerem, qui vix attingi pulverem eruditum! Invitus eo abripior, dum recolligo tot tantaque bona, quae tibi accepta refero!

Maxima etiam cum voluptate recordor beneficia, quae a te accepi, aestumatissime Promotor BROERS. Sciunt omnes, quibus contigit tua familiaritate uti, quanto cum ardore studia medica agites, sciunt, quantopere annitaris, ut medicinae studiosis quam maxime prosis, ut iis opem feras, utque proprio tuo exem-

—
plo ad sedulum artis salutaris studium, atque indefessam ejus exercitationem discipulos incites; neque ego is sum, qui unquam obliviscar, quanta et in me contuleris bona. Illud a te impetrem, ut, qua hucusque me prosecutus es benevolentia, non desinas me fovere.

Vos denique compello, viri Clarissimi TILANUS et SURINGAR, Instituti Clinici, et Athenaei Amstelaedamensis Professores. Cum ad vos me contuleram, ut ad lectum aegrotantium morbos ulterius cognoscere iisque mederi discerem, qua estis humanitate, non tantum me quam officiosissime excepisti, sed, quod vix sperare ausus eram, tanta liberalitate uberrimos sanae experientiae prudentisque rationis fructus obtulisti, ut quid magis in vobis admirer, vel singularem comitatem, vel profundam eruditionem ingeniique acumen, nesciam! Quorum beneficiorum memoria nunquam mea excidet mente!

— Qui vero hoc loco vestri immemor esse possem, dilectissimi amici, studiorum commilitones, quorum dulci consuetudine usus sum? Valeatis, neque mei obliviscamini! Laeta vobis sit vita, et fausta quaevis eveniant, ex animo opto!

—

DISSERTATIO
PSYCHOLOGICO-MEDICA.

PROOEMIUM.

Animus et corpus, quando uno continentur homine, arctissime inter se juncta sunt, ita ut vix, quid cuique proprium sit, dijudicetur. Lites hac de re, a primo inde tempore, ex quo philosophiae studio incubuerunt homines, agi videmus: si vero ad sententias attendimus cum philosophorum, tum medicorum, secundum quas mutuam animi corporisque rationem explicare conati sunt, discordiam offendimus, qua major vix cogitari possit. Alii enim nullius praeter corpus rationem habentes, cuncta ex materie explicare nituntur: alii contra animo tanta in corpus jura tribuunt, quasi corpori nulla superesset vis: quae lites maxima cum ingenii sagacitate atque acerbitate actae sunt, hodieque etiam fervent. Fatendum tamen, accuratiorem et sanio rem physiologiae cognitionem, uti et cultiorem psychologiam, ad illam quaestionem dirimendam multum profecisse; at vero, quamquam hae scientiae insigne nobis lumen accendant, multis tamen nominibus dubia res est. Sed hac difficultate ne patiamur a diligente quaestionis in-

dagine absterreri, jubet magnum rei momentum, suadent, quas ex cognitione animi facultatum percipimus, voluptates. Sic autem praestat a descriptione vanaque subtilitate abstinere, et, ut GAUBII verbis utar, » leges » duntaxat, quibus cum mens, tum corpus, in hac societate adstringuntur, quidque et quantum in se invicem potestatis habeant, et quinam fines utriusque dominio, aequae ac ministerio praestituti sint, quomodo admodum sedula observatione deteguntur, fideliter » enarrare.”

Hanc igitur sequentes viam, animadversione dignum existimamus, alteram rem, quo magis affligatur, eo majore et efficaciore in alteram potentia gaudere nobis videri; animi autem notum est affectus, quantam vim in corpus exercent: sufficit hinc in memoriam revocare, quae inter alios a GAUBIO, ZIMMERMANNO et GUILLIELMO FALCONER scriptis mandata sunt, quibus animi perturbati in corporis habitum imperium abunde probatur. Verum si ad animi affectus attendimus, quibus obnoxii sunt homines, morbis implicati, si perpendimus, quantumtopere ab afflicto corpore eorum mens labefactetur, descriptiones si exhauserimus morborum, quibus proprium quasi videtur mores ingeniumque mutare, corporis potestatem in animi habitum manifestam maxime videbimus.

Quae cum ita sint, omnino operae pretium nobis visum fuit, inquirere, quales animi mutationes ex morbis oriantur. Perlustravimus medicorum opera, quaeque hujus argumenti apud eos reperimus notatu digna, collegimus.

Antequam vero ad ipsum argumentum pertractandum transire possimus, quaedam praemittenda mihi vide-

bantur, unde prooemii conscribendi consilium exstitit. Sic optime intelligetur, quid de morborum potestate in animi habitum sentiam, et ex aequo dijudicabuntur observationes de variis morbis; at tenendum, me non tam operam dedisse, ut accurate principia philosophica enarrentur, quibus enucleari posset singularis haecce morborum vis, (ab aliis enim scriptoribus fusius meliusque haec res pertractata fuit), quam quidem ut illa exponerem, quibus opus videbatur, ut rite hoc, quodcumque est opusculi, dijudicaretur, et ut lectorum mentem ad mutuam illam corporis animique rationem adverterem.

Corpus humanum ex multiplici organorum apparatu componitur: quisque autem apparatus, suis propriis instructus viribus, singularibus functionibus praeest: anatomia eorum formam et structuram, physiologia usum explicat. Quae ex iis disciplinis discimus, satis omnibus cognita existimamus; hinc nonnisi pauca quaedam de systematis nervosi natura atque usu exponere necesse erit.

Nervorum tantum ope, nobis conscii fieri possumus rerum, quae corpori accidunt. Nervi, ubi rebus externis afficiuntur, quae extremis eorum partibus obtinunt mutationes, eas cerebro communicant: hanc facultatem universo *sensibilitatis* nomine designant docti. Nervos autem proprie non sentire, verum conjuncto cerebri auxilio mutati corporis conscientiam ad nos deferri, certum est. Neque enim ita res est, ubi, quacumque tandem de causa, commercium cerebrum inter et nervos frangitur; cerebrum enim organum subtilissimae fabricae, mirum in modum vitale, sensoriumque commune et animi instrumentum existimandum est. Quomodo autem ratio cerebrum inter animumque esse

possit, nostri ingenii aciem fugit: sunt hi limites, ultra quos experientiae ductu caremus⁽¹⁾. Quum enim animum tantummodo ex iis, quae corporis adjumento perficit, suspicemur, neque, quid sibi proprii privique habeat, quibusque partibus contineatur, sine subtilissima disquisitione assequi possimus, philosophis relinquimus, ut hunc emetiantur campum.

Experientia docet, nonnullas esse partes, quarum vel minima mutatio mox nervorum sensibilitatem excitat: atque sic factam mutationem, cerebri concurrente functione, nos acutissime persentire; in aliis autem partibus adeo torpet sensibilitas, ut earum substantia tota quanta degenerari possit, neque tamen hujus morbosae conditionis distinctam habeant aegri notionem; quod ad corporis salutem et animi quietem utique necessarium est: si enim animus quarumvis corporis mutationum et affectuum conscius esset, perpetua quassaretur sollicitudine, vel si tandem, propter consuetudinem, ad eas attendere desineret, ingrati illi affectus sua utilitate carerent. Duplicem autem vitam merito distinguunt docti, organicam scilicet et animale. Partes vitae animali inservientes propriam sibi habent, ad omnem sensum insignem facilitatem; quae vero organicae vitae ministrant, in sano praesertim habitu, majorem tarditatem. Communem vero illam nervorum vim, cujus ope universi corporis conscii reddimur, nomine *coenaestheseos* multi significant physiologi: haec autem in variis partibus varia deprehenditur, imprimis quando, morbi vi

(1) Egregie dixit magnus HALLER:

In's Innre der Natur dringt kein erschaffner Geist,

Schon glücklich, wenn sie nur die äussre Schaale weisst.

A. VON HALLER, *Versuch Schweizerischer Gedichte*. Gött. 1768, pag. 79.

aucta, dolores vel ingratum quemvis sensum gignit. In summa valetudine animus jucunde afficitur sensu illo, qui omnium functionum aequilibrium et integritatem indicat. Sed, ubi vel universum corpus, vel pars quaedam afficitur, turbatae sanitatis, maxime ope coenae-theos, certiores reddimur: quemadmodum ingeniosissime jam animadvertit HIPPOCRATES: animus, oculis clausis, cernit, quae corpori contingunt (1).

Hinc intelligitur, quanti intersit rationem partium, et quantopere singulae sensu valeant, probe cognoscere, ut qua ratione animum afficiant, rite intelligamus, sensus imaginesque, quas morbosa corporis conditio aegris gignit, dijudicemus. Si vero perturbatos, in morbo corporis habitu, animi motus rite aestumare velimus, triplex statuendum est discrimen: primo enim, ipsi morborum corporis organorum affectus, nervorum ministerio, ad animum deferuntur: 2°. Corrupta nervorum ad sensum vis, in sano ceteroquin corpore, aegrotantia fingit animo organa, quorum conditionis, horum nervorum ope, certior fieri solet. Vel et 3° loco, nervi atque organa sana esse possunt, cerebri functionibus perturbatis: perceptionum sanarum falsae imagines creantur, aegrotante sensorio communi.

Cum autem perceptiones, quas, *sensûs communis* ope, de corporis prospera vel adversa conditione nanciscimur, admodum obscurae et parum distinctae sint, requiritur accurata cognitio naturae morborum; si enim in mali naturam et sedem prudenter et accurate inquiremus, pathologiam tum specialem, tum universalem callentes, causam illorum affectuum optime expiscabimur, quid ex iis concludi, quantique faciendi sint, probe tenebimus.

(1) De victus ratione Lib. III. Ed. FOËSII pag. 370.

Oportet vero, si judicium de animi habitu in variis morbis aequum ferre velimus, accuratius in animi facultates ejusque propriam vim inquirere. Quaestiones autem psychologicas sedulo et caute persequentes, persuademur, illam vim, (vel si mavis illud principium), cui conscientia et libere agendi facultas propria sunt, immortalis nec ullis materiae legibus vineta aut adstricta, quam ex ejus ratione ad corpus tantummodo cognoscimus, animum dicendam esse. Est hic simplex et unus; quia vero ex corpore cognoscitur, varias ei tribuimus facultates: quae quidem optime intelligi possunt, quemadmodum nobis videtur, si duo statuimus tanquam caeterarum facultatum primordia, nempe sui conscientiam, et innatam libere agendi potestatem, quam nomine *sese determinandi vis* in sequentibus designabimus. Utamque porro harum facultatum, ad animi nexum cum corpore attendentes, duplici ratione distinguimus, prouti nempe ad animi corporisve conditionem directe pertineat: unde conscientiam corpoream et conscientiam psychicam, vim sese determinandi corpoream et psychicam statuimus. De singulis breviter videbimus.

Conscientia corporea est illa animi virium inclinatio, qua certiores reddimur corporis conditionis: nascuntur ex hac perceptiones, quando nervorum affectus ad cerebrum deferuntur: sensuum igitur externorum et coenaestheseos exercitatio eo nititur: quaeque de vitae animalis et nervorum propriis viribus jam monuimus, sine conscientia corporea non cogitari possunt. Inde vix est, ut moneam, quantopere haec conscientia a corporis habitu temperetur.

Non inutile erit animadvertere, hanc facultatem ab una parte incitari causis, quae corpori inhaerent, quaeque

nervorum sensibilitatem afficiunt, sed, ab altera parte, animi propria vi determinari: quo magis enim ingrato affectu lugeat animus, aut grato delectetur, eo magis sentiendi facultas afficitur. Hac de re in sequentibus plura.

Conscientia psychica est illa animi virium inclinatio, quae facit, ut homo sui ipsius conscius esse possit: hoc est primordium omnium subtiliorum et altiorum animi facultatum. Propriam hanc vim, ab omni corporis admixtione liberam cogitare possumus; sed, quia animum tantum ex corpore cognoscimus, conscientiam psychicam in genuina sua forma non observare possumus: haec autem requirit, ut in hac vita agere possit, conscientiam corpoream: quae, inter conscientiam psychicam et corpus intercedens, necessario postulat aptam corporis constitutionem. Cavendum tamen, ne harum facultatum naturam et usum confundamus. commercium animum inter et corpus sine cerebro obtinere non potest; nisi igitur aptum sit hoc organum, ut animo tradantur sensus, in corporis partibus nati, nulla conscientia corporea adest, nullusque ipsius conscientiae psychicae effectus. Animum enim, vim quandam existimare possumus, quae, quamquam propter propriam suam naturam libera sit, incitamentis indiget, ut in hac vita agere possit: haec autem incitamenta ad eam, conscientiae corporeae ope, perveniunt. Hoc sensu cerebrum dici potest organum, conscientiae psychicae κατ' ἐξοχὴν dicatum, dum universum systema nervosum, et, propter hoc systema, totus organismus, ad conscientiam corpoream requiruntur. Ex his efficitur intimi nexûs corporis et psychicae conscientiae ratio.

Sentiendi facultatem si accuratius lustraveris, facile observabis, illam minime passivae naturae esse; tam

arcte ei jungitur agendi facultas, ut in animi observatione vix distingui possit; sed qui majori industria animum observat, mox cogitur divisiones sequi, quas ei disciplina suppeditat, et a conscientia illa distinguere activam illam animi vim, qua sese determinare potest: unde voluntas, atque omnis animi in corpus potestas oritur.

Illa autem sese determinandi vis, eadem ratione, qua sui conscientia, duplex videtur: nempe corporea et psychica (1).

Vis sese determinandi corporea in musculorum, qui voluntati obediunt, motum agit, ut et in varias corporis functiones: ex hoc fonte nascuntur omnia illa symptomata, quae animi commotionum imaginem corpori quasi imprimunt: nascuntur omnes illae mutationes internae, quae variorum animi affectuum pedissequae esse solent. Hujus effectus, quemadmodum quisque mox perspicit, ab organismi conditione necessario circumscribitur.

Vis sese determinandi psychica cum psychica conscientia intime juncta est; ejus effectus cernimus in animi attentione, in memoria, in imaginandi vi, aliisque mentis functionibus. Quae ad psychicam conscientiam in corporis habitu requiruntur, huc etiam pertinent: eo igitur, brevitati studentes, referimus. Cum autem in singulis hisce facultatibus, quae caeterarum quasi sunt primordia, tam necessaria sit integra corporis

(1) Proprie huic vocabulo respondet illud, quod Germani dicere solent *Selbst-Bestimmung*; quae ex illa facultate nascitur, quam *Selbst-Thätigkeit* nuncupare solent. Cum autem quam difficillime ea Latine redduntur, quae a philosophis, maxima cum subtilitate, recentioribus linguis utentes, exprimuntur, minori huic religioni in vocabulorum usu ignoscat B. L.

constitutio, et propterea earum effectus a corporis habitu adeo regantur et mutantur, intelligit quisque, quid de morborum vi in animi conditionem tenendum sit.

Solent multi, neque immerito, mentem ab animo distinguere. Res quo melius dijudicetur, primo loco scire oportet, quomodo perceptio ab affectu distinguatur.

Perceptio tunc nasci videtur, quando, conscientiae corporeae ope, certiores reddimur mutationum, quae systemati nervoso inprimuntur rebus externis: sic natae perceptiones ejusmodi sunt, ut ab illis affecta conscientia psychica, causam nervosi systematis vires afficientem, tanquam extra organismum positam, sibi fingat, et subjectivam mutationem vix percipiat.

Affectus, (sic enim Germanorum vocabulum *Gefühl* optime reddi videtur) tunc oritur, quando conscientia corporea ejusmodi imaginem conscientiae psychicae tradat, ut subjectum prosperam vel adversam conditionem sui ipsius sentiat: est haec perceptio, qua homines propriam suam conditionem agnoscunt, et coeco quasi impetu decernunt; cum autem innatus sit impulsus, quo grata exoptare, et ingrata odisse cogimur, necessario voluntas, quae ex facultate sese determinandi quasi nascitur, affectibus excitatur: hinc fit, ut affectus, quando in animi motus transeant, excitata vi sese determinandi corporea, tam facile ex variis signis externis cognoscamus.

Perceptiones autem sunt, ut ita dicam, primordia mentis facultatum, affectus contra *animi* (*θυμῶν*) determinant habitum. Ex hoc enim principio, discrimen inter *animum*, (quem Graeci *θυμὸν*, nostrates *gemoed* dicere solent), et mentem (Graecis *νοῦς*, nostratibus *geest*, *verstand*,) optime explicatur: mens rerum naturam cog-

noscere nititur: animus eo tendit, ut earum rationem ad subjectivam nostram conditionem sentiat: mens ideas, notiones, phantasias creat: animus, quae sibi optata vel abhorrenda eveniunt, accipit, et voluntatem, secundum illos affectus, dirigit: veritas et perspicuitas imaginum unicum votum est mentis: animus, quae sibi jucunda quaeque voluptatis imaginem explere possint, venatur et assequi studet: non inepte mentem cum luce, animum cum calore compares (1).

Efficitur ex paucis hisce, quam arctus sit nexus inter corporis constitutionem et *animi* (θυμῶν) habitum: unde maximum momentum ejus observationis in iis malis, quae corpus affligunt, intelligitur. Cum vero ipsius mentis facultatibus affectus et animi motus regantur, quod docet e. g. animi adtentionis, rationis et phantasiae vis: in aestimando animi habitu, mentis facultatum ratio est habenda. Dum enim mentem ab animo sejungimus, rem non ita intelligi volumus, ac si unum sine altero existere posset: duo haec inter se conspirant, mutuo sibi opem ferunt, et ad communem finem tendunt; quamdiu autem animus rationi obediat, liber est; et tantummodo ipsis hominibus, variis vitiis irretitis, cul-pae est vertendum, si animi libertas deperdatur; potest quidem quisque sibi imperare, sed omnes intendendae sunt vires, si veram illam heautonomiam tueri homines velint: qui ita vivit, quique omnem hac in re ponit operam, is est revera magnus, qui nullis corporeis malis conquassari potest.

(1) Haec principia a Cl. M. von LENHOSSEK potissimum mutuati sumus, quae exposita leguntur in opere dicto: Darstellung des menschlichen Gemüths in seinen Beziehungen zum geistigen und leiblichen Leben. Wien, 1824. Hoc igitur adeant opus, qui plura velint.

Sed quam rari sunt, qui ita animum regere studeant: si vero sibi imperare nesciunt homines, coguntur tandem quibuscunque affectibus morem gerere: jure enim monet Horatius: Animum rege, qui, nisi pareat, imperat! Res autem ardua est; et facile intelligitur, inde fieri, ut maxima pars hominum vanis oblectetur bonis, sensuum flumine continuo sese abripi patiatur, corporeis affectibus maxime commoveatur, et tandem cogatur quibusvis corporis impulsibus obsequi. Non tantum propterea delabuntur a genuina illa libertate, quia corporis affectibus maxime patet animus; sed etiam, quia organismi vires, ejusque ratio ad animi habitum mutantur: est enim res satis cognita, quam salutaris sit animi tranquillitatis et fortitudinis effectus in corporis constitutionem, quamque perniciosa sit multigenum animi motuum vis in mutandam virium conditionem. Animi enim statu, a perturbatione vacuo, nervorum systema roboratur, ejusque nimia ad sensum vis diminuitur, et ea sistitur conditio, quae requiritur, ut harmonia ex corporis animique consensu nascatur. Hoc igitur respectu verum est, quod Africanum dicentem fingit Tullius: » Deum te scito esse, si » quidem Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, » qui providet, qui tam regit et moderatur et movet id » corpus, cui praepositus est, quam hunc mundum ille » princeps Deus."

Quae igitur tribuenda sint animo, optime sic dispescuntur ab iis, quae corpori vitio vertenda sunt. Minime enim negandum existimamus, animi habitum determinari causis psychicis, atque omnibus rebus, quae in societate et communitate hominum jucunde vel ingrate nos afficiunt: hanc ob causam in eodem genere mor-

borum varium deprehendimus animi habitum: quae omnes varietates neque describi neque mente comprehendi possunt: sed de illa re minime quaestio nobis esse videtur, verum eo res redit, an apud varios homines, eodem morborum genere implicatos, analogia quaedam occurrat in animi habitu, quae ex morbi natura explicanda est. Quod omnino ita esse videtur: cum medicorum testimonia, quae in hocce qualicunque opusculo collegimus, satis illam rem confirment. Sciat vero, qui animi habitum in aegris observare velit, non omnes illos homines, qui corporeis affectibus potissimum indulgere solent, eadem vehementia ab his causis affici, neque simili impetu in animi pathemata abripi: etiamsi enim eousque pervenisset nostra scientia, ut quam accuratissime corporeas condiciones, quae ad affectus et animi perturbationes concurrunt, perscrutari et exponere possemus, nullus dubito, quin offenderemus varia discrimina, unice ex propriis animi viribus explicanda. Neque haec tamen obstant, quo minus accuratam corporis habeamus rationem. Perverse enim animus et corpus a medicis et psychologis toto coelo a se invicem disjuncta sunt: si rite aestumare velimus res, quae ex eorum connubio nascuntur, mutuam illam rationem continuo ob oculos habere oportet; recte enim inquit GAUBIUS: illa nexu tam arcto intimoque sociari, ut in sese invicem penetrasse, et si Chemicorum more loqui licet, se mutuo veluti solvisse diceres (1). Hinc est, quod tum corporis tum animi ratio sit habenda: quaecunque enim causa animum afficiat, corpus etiam commovet, quaecunque corpus perturbet, animum simul affligit, neque ulla causa ani-

(1) Sermo de Regimine Mentis primus, pag. 2.

mo aut corpori tantummodo propria existimanda est. Si itaque statuimus, vitia organica vel dinamica corporis animo singularem induere habitum, quin etiam animi perturbationes, et morbos mentales provocare, rite res dijudicanda est: varias corporis constitutiones ad moderandum animi habitum multum conferre, ingenti observationum numero confirmatur (1); neque nos fugere potest, quid valeant morbi, corporis constitutionem pervertentes, ita ut, insciis etiam hominibus, animus a corpore regatur: gaudet vero animus sua *autocratia*, et impedire potest, quominus affectus in animi perturbationes transeant, quominus ipsae perturbationes animum regant, et voluntatem ad servile obsequium cogant; quo vero haec facultas minus exerceatur, eo minor ejus evadit energia, eoque majus corporis imperium; sic igitur fieri potest, jam antea animi viribus fractis, corporisque constitutione vitata, ut omnis sibi imperandi facultas, omnis *Heautonomia* deleatur, et sic, secundum definitionem celeberrimi HEINROTH, *Vesania* nascatur (2). Haec principia, ut hoc

(1) Cf. Aestumatissimi Patruī, S. J. VAN GEUNS. Dissertatio de Corporis habitudine animae hujusque virium indice ac moderatrice. *Har-derovici Anno 1789.*

(2) Illam sibi imperandi facultatem experientia ductus magnus ZIMMERMANN, ab animi habitu, qui corporis constitutione determinatur, distinguit et ita exponit: » Der Zustand des Gemüths ist auch, insofern » er von dem Körper nicht abhängt, eines der wichtigsten Zeichen in » den Krankheiten, und ein Zeichen, auf welches man die Aerzte nicht » genug verweisen kann. So sehr ich nach tausend überwundenen Irr- » thümern versichert bin, dass des Menschen zeitliches Glück am meis- » ten auf dem freyen Stande seiner Nerven beruht, so sehr bin ich auf » der andern Seite überzeugt, dass auch, unabhängig von den Nerven, » ein heiterer Gemüthszustand möglich ist, und dass dieser eines der bes- » ten Zeichen in den Krankheiten wird. Die schönen Hoffnungen, die

obiter tangam, a multis negligi solent, qui, maxima cum sagacitate, in causas vesaniarum inquirentes, acriter pugnant: dum alii animi pathemata, alii morbosam corporis constitutionem accusant.

Dicta satis declarabunt, ut spero, rationem, quam in rebus exponendis, quae singulis capitibus continentur, secuti sumus; neque opus videtur fusius eam indicare. Non pauci tamen rem difficillimam, et vix rite peragendam existimabunt, animi habitum in aegris aequè observare et dijudicare; fateor rem esse arduam, cum nonnisi variis instructi scientiis et dotibus, verum a falso accurate discernamus; sed quia minime perfectam expectare possumus disciplinam vel artem, non ideo relinquenda est; omnis sane medicina multis nominibus imperfecta est, ad quam tamen rei utilitas a primis inde aevis homines compulit: » neque etiam datum est mortalibus, aut suam, aut rerum, inter quas » versantur, naturam penitus comprehendere. At communis ista ingenii humani imbecillitas quem non stringit! Gravius quidem medicum ob inexhaustam materiae, » qua occupatur, amplitudinem et diversitatem.” Neque minima est difficultas, quae ex obscura et subtili animi natura oritur. Non vero uniuscujusque est, rite observare hominum ingenium, veramque animi constitutionem et indolem. Augent hanc molestiam ipsi aegrotantes, qui sui amore ducti, vitia celare, varios animi impetus dissimulare, virtutesque fingere conantur: rari enim » ich an der Seite des Schmerzenbettes von einem Strahl der Fröhlichkeit mir mache, sind nicht immer unbeglückt. Alles verbindet sich, » den Kranken bis an des Grabes Rand aufrecht zu erhalten, wenn » der Geist stark genug ist, unter den Drangsalen des Körpers aufrecht » zu bleiben. ZIMMERMANN, von der Erfahrung. Ed. 1831. Lib III. Cap. 8. pag. 215.

sunt, qui malint boni esse quam videri. Magna hinc sagacitas, continua perseverantia, insignis prudentia et experientia requiruntur. Singularis illa dos observandi vix addisci potest: hac autem verus medicus carere nequit: qui vero illo ingenio practico ornatus est, aequae facile signa ex corporis habitu et functionibus observabit et dijudicabit, quam mores, ingenium atque animi aegrotantium indolem animadvertit (1).

Lubet autem nonnulla momenta indicare, quibus utilitas observationis animi habitus probetur. Sentit quisque, quanti nostra intersit, animum ejusque vires et naturam accurate cognoscere; nullum studium humano generi dignius: si enim tantam adhibemus industriam, ut corporis mala cognoscamus et curemus, magis adhuc cordi esse debet illud studium, quod de animi conditione notionem suppeditat. Cum autem constet, variis morbis et singularibus corporis mutationibus animi habitum constitui; cum constet, ipsum animum remediis corpori administratis regi, et morbosos, quibus abripitur, impetus frenari; cernitur, quam grave

(1) ZIMMERMANN egregie haec exposuit: » Die moralischen und die » medicinischen Beobachtungen, » inquit, » fordern den gleichen » Beobachtungs-Geist. Wer fähig ist den sittlichen Mensch wohl » zu beobachten, ist fähig, seine Krankheiten wohl zu beobachten. » Die gleiche Fähigkeit zeigt uns den Geist, das Herz und die » Krankheit; die gleiche Scharfsicht entdeckt ihre Physiognomie. » Ein wahrer Arzt bestimmt die Krankheiten des Körpers durch » geschwinde und richtig bemerkte Zeichen, so wie ein wahrer » Moralist die Beschaffenheit der Gemüther. Also ist es der Na- » tur und der Vernunft gemäss, dass ein Artz gerade desswegen ein » besserer Arzt ist, wenn er ein guter Moralist ist; da hingegen ein » Arzt, der für Moralische Beobachtungen unempfänglich ist, es ganz » gewiss auch für Medicinische ist. ZIMMERMANN, Op. laud. Lib. III. Cap. 1. pag 81.

nobis incumbat officium, ut sedulo illam rationem corpus inter et animum perscrutemur. GAUBIUS hanc rem suis egregie commendavit auditoribus, cujus ornata verba hîc apponere liceat: » tum demum”, inquit, » perfecta con-
 » summataque ars nostra censenda foret, quum homines
 » non tantum robustissimos, sed etiam ingenio et moribus
 » optimos efficere valeret: turpe vero haec res negligitur.
 » Agite igitur, o Boni! collatisque in commune observa-
 » tionibus, experimentis tentaminibusque, et si quid aliud
 » est utilium conaminum genus, medicinalem hanc philo-
 » sophiam colite, exornate et perficite. Jubet argumenti
 » dignitas, suadet artis incrementum, exigit denique hu-
 » mani generis amor, ut opus istud adgrediamini.” (1)
 Variis autem rationibus hoc studium hominum saluti con-
 ducit; magnum exinde lumen affulget morborum mentali-
 um doctrinae: magnaue est utilitas, quam ex eo haurire
 potest medicus artifex. Nam qui excludendam credunt
 animi observationem extra artis limites, minus ad ho-
 rum signorum rectum usum, quam potius ad eorum
 abusum animum attendunt. Qui vero, in dignoscendis
 et curandis morbis, nullam animi habent rationem, mag-
 nam artis partem negligunt. Non jam hîc nobis animus
 est, ad omnis medendi artis scopum mentem appelle-
 re, cui non tam morbi, quam homines aegrotantes curae
 sunt; sed potius ad illud, quantum, in medendis morbis,
 juvet animi accurata observatio: nam in sequentibus
 saepius nobis erit locus animadvertendi, quantopere hoc
 genus signorum, morborum praenotionem, cognitionem
 et diagnosin adjuvent; et cum universe vix fieri pos-
 sit, quin medicus, quemadmodum aegri morbum fe-
 rant, observet; maximum tunc imminet errandi peri-

(1) l. l. Pag. 110.

culum, quando rem non satis cognitam habet; et optime ab errore sibi cavebit, qui sciat, quaenam sit eorum symptomatum ratio atque indoles. Porro vix opus est, ut mentionem faciam salutaris animi, a perturbatione vacui, effectus; sic insignis pars felicitis successus artis non raro continetur fide, quam medico habere solent aegrotantes; plura hac de re exponere supervacuum foret, cum passim testimonia illam abunde probantia inveniantur. Unum hoc addam: mentis regiminis in reconvalescentibus et in iis aegris, qui morbis detinentur, omni arte majoribus, insigne est momentum. In iis etenim aegritudinibus, ubi persuasum est medico, nullam salutem ab arte sperandam esse aegro, non licet eum diro suo fato tradere. Nam, ut PARADISII verbis utar, medicinae opus non est, tantum sanitatem aegris reddere, morbos curando, neque tantum morborum, dum curat, cruciatus laboresque mitigare, quandocunque horum levamentum non minimam curationis partem continet, aut impedimenta certe sanationis removet; sed in nulla magis re nobile medici officium cernitur, quam si dolores leniat, laboresque allevet, quando omnis praecisa est salutis spes, jamque non alius ab hac opera fructus sperari potest, nisi quod sic magis placidus et lenis e vita exitus conciliari forte possit (1). Quod ut rite peragat medicus, sedulam curam habeat tum corporis, tum animi, et id imprimis agat, ut exagitatos componat animi perturbationum fluctus.

Restat, ut paucis indicemus, quae de morbis, quos selegimus, dicenda sunt, ut et de ordine, quem secuti sumus in disponendis singulis capitibus. Morbos

(1) Cf. N. PARADISII Opuscula Academica. L. B. 1813, pag. 65, in Oratione de *Ευθρασία* naturali.

chronicos ab acutis ante omnia distinximus, et ad chronicos animum potissimum advertimus: minime vero tam angustis cancellis natura circumscribi potest, ut non dubii quandoque haereamus, utrum hoc illudve malum ad chronica vel acuta aptius referendum sit: hinc etiam factum est, ut nonnullis morbis affinem quandam ex acutis aegritudinem quandoque subungere coacti fuerimus. Si vero quis causas quaerat, quibus permoti chronicos prae acutis elegerimus, paucis illas indicare conabimur. In acutis sensibilitas animalis et coenaesthesia vehementissime affici solent: aegri, nullis malis assueti, symptomatum magno numero obruuntur: et si atrocia sunt mala, per totum diem eorum animi adtentio ad corporis conditionem dirigitur: hinc ingratis affectibus et imaginibus jactantur, metu, ne mali infaustus sit eventus, maxime commoventur; anxietate, cum quae ex corporis, tum quae ex animi habitu nascitur, conquassantur; tristes, morosi et animo depresso observari fere semper solent; major hinc variorum morborum analogia, quamquam et hic rem accuratius perscrutanti magnum apparet rerum discrimen; si major acutorum evadit vis, cerebri functiones saepissime deleri solent, acceduntque ex ejus organi perturbata vi multigena signa. Longe alia res est in chronicis, quorum singulari potentia animi habitus sensim mutatur, cum omnes corporis partium rationes inter se, altera post alteram, mutantur; simul et animi constitutio invertitur; hinc tanta, quod ad animi habitum, diversitas, e variis corporeis conditionibus nata. Lentus porro horum morborum decursus multum etiam animi observationi favet: medicus enim, cujus auxilium in morbo acuto imploratur, perspicit maximum imminere periculum, prop-

ter impeditas et turbatas varias functiones corporis: vix attendendi ad animum locus esse videtur, nisi quando vehementius hic affectus, tanquam morbi symptoma, ejus attentionem vindicet: persuasum enim est medico, cum corporis restituta sanitate animi serenitatem et integritatem redituras: in morbis chronicis contra animus afflictus, molestissimum quandoque sistit morbi symptoma, et cogitur medicus, ob varias causas supra memoratas, ad illud attendere; acuti universe certum decursum constantemque ordinem sequi solent, et quia eorum natura non tam obscura est, facilius intelligitur, quid valeant ad mutandum animi habitum; chronicorum vero agendi ratio inconstans, obscura et variis rationibus complicata esse solet; magna requiritur industria et sagacitas, ut veram ejus rei naturam rite perscrutemur. Illud porro notandum, morbos lentos, cum animum continuo afficiant et vix remittant, intimam ejus naturam quandoque pervertere, et singularem ei impingere formam. Sunt hae praecipuae causae, quibus permoti sumus, ut ad chronicos morbos mentem adverteremus: neque propterea existimamus, minoris momenti esse animi observationem in acutis.

Mirum certe nonnulli existimabunt, quosdam deesse morbos, de quibus multa notatu digna exponi potuissent; erunt, qui alia reprehendenda credant, pro rei dignitate non satis elaborata: verbo, qui imperfectae rationis notam ubivis apponendam censeant; ignoscant illi juvenili audaciae, quae suadet argumentum pertractare plerumque gravius, quam quod humeri ferre valeant. Si vero licet candide profiteri, quid sentiamus: videtur nobis auctor Dissertationis inauguralis id magis agere, ut sibi, quam ut aliis prosit: hinc toto pectore

in rem incubuimus, ex qua nos multum fructus capturos sperabamus.

Quod attinet ad ordinem, quem in disponendis singulis capitibus secuti sumus, non multa de eo dicenda habemus; functiones laesae ejus basin efficiunt. Hinc initium fecimus ab iis, quae ad animalem vitam pertinent, unde caput de morbis nervosis exstitit. Morbi autem nervosi duplices sunt, prouti nervorum ad sensum, vel ad motum vis laedatur; discrimen porro observandum pro morbi sede; hinc, praemissis nonnullis de neurosibus universe, eam rationem secuti sumus, ut primo de hypochondria et hysteria scriberemus, quibus caput de Melancholia addidimus: quamquam enim morbos mentales non pertractandos existimaveramus, hoc loco coacti sumus caput illud addere. Ex neurosibus variarum partium, de iis, quae ventriculum et intestina afficiunt, sermonem tantum fecimus. Podagrae et arthritidi anomalae inter neuroses locum cedimus; cujus rei causam symptomatum natura satis declarat.

Altera pars hujus speciminis illos amplectitur morbos, in quibus functiones vitae organicae laesae pathognomonica constituunt signa. Primo loco de iis morbis locuti sumus, qui vasculosum systema afficiunt; hoc enim genus in universo organismo latissime patet, et est maximum ejus momentum in partium vires et usum; hoc autem capite continentur morbi cordis et scorbutus: caeteri, qui huc pertinent, sequenti capite, simul cum morbis systematis respirationis, pertractantur. In eo hunc secuti sumus ordinem, ut primo de haemoptoë, tum de phthisi pulmonali, et tandem de febre hectica et tabe nervosa ageremus. Ab hoc genere morbo.

rum transimus ad systematis hepatici affectus. Sequitur dein caput de morbis systematis lymphatici: quo continentur morbus scrofulosus et rachitis: his addidimus quaedam de morbo verminoso, qui quidem proprie huc non pertinet, sed magna affinitas inter hunc morbum et scrofulas, nec non notabilis symptomatum analogia rem satis declarant. Ultimus morbus hujus capitis est hydrops. Finem denique huic specimini imponit caput de morbis cutaneis.

Ex levi hacce rerum, de quibus egimus, adumbratione, facile apparet, minime absolutum esse opusculum; neque illud mihi proposueram, ut opus ederem, quod omnes haberet numeros. Vix tota vita, in hujus rei perinvestigatione transacta, ad tantum opus sufficeret: quomodo igitur illud a juvene exigere posset, cui tot desunt auxilia, cui angustum tantummodo temporis spatium conceditur!

Pars Prior.

DE MORBIS NERVOSIS.

Varias secuti vias auctores morbos nervosos defini-
verunt. Maximi autem nostra interest, morbum ner-
vosum distinguere ab illis casibus, ubi symptomata ner-
vosa alii morbo superveniunt: quando etenim multi-
plices systematis nervosi functiones consideramus, ad
magnum ejus momentum in oeconomia humana, et
insignem mobilitatem attendimus; non mirabimur, vix
dari valetudinem adversam, qua nervorum functiones
non aliqua ratione laedantur, unde varia symptomata
nervosa nascuntur: quamquam enim nervorum rationem
ad functiones organicas nonnisi obscure cognoscamus,
e multiplici morborum observatione satis tamen constat,
ab affectis nervis varias turbas in organicae vitae func-
tionibus nasci: quod e. g. in ictero spasmodico vi-
demus. In omnibus vero morbis, si animus conscius
evadit eorum, quae sanitatem laedunt, sitne sedes mali
in uno tantum organo, vel in universo corpore, sys-
tematis nervosi functio necessario concurrere debet:
accedunt et alia symptomata variis morbis, quae e
perturbato generis nervosi habitu explicanda sunt; sed
quia symptomata accedunt nervosa, non ideo omnes

morbi nuncupandi erunt *nervosi*: haec enim multiformium aegritudinum confusio, maxime nociva est doctrinae morborum, et gravissimis, in eorum curatione, erroribus ansam dat (1).

Neque tamen ubivis aequae facile est, mala nervosa ab aliis generis morbis distinguere; et quia multa sunt, quae de nervorum functionibus nescimus, vix expectari potest definitio omnibus numeris perfecta. Optime vero neuroses in universum mihi definiri videntur hacce ratione: quando nervorum proprietates organicae vel dynamicae abnormi ratione afficiuntur causâ ipsis inhaerente, ita ut inde sequantur turbae in propriis illorum nobisque cognitis functionibus. Sic enim veros morbos nervosos a malis nervosis, qui morborum complicationem sistunt, optime distinguemus: quod in nostro argumento maximi est momenti: ubi enim attendimus ad intimam systematis nervosi rationem cum animi viribus, magnum existimabimus discrimen, utrum in quendam stimulum sanum systema nervosum reagat, vel an, hujus habitu perturbato, minima causa vehementiora symptomata provocet.

(1) Fuerunt quidem auctores, qui hoc perhibuerint, inter quos recenset REIL: MUSGRAVE *Betrachtungen über die Nerven und Nervenkrankheiten*, pag. 64, et DE LA ROCHE *Analyse des Fonctions du système nerveux* I, pag. 9. Vide REIL, IV. pag. 41 (Ed. 1802). Ipse FR. HOFFMANN in hocce vitium lapsus fuisse videtur: postquam enim in naturam morborum inquisivit, haec addit: » ex » hisce autem omnibus perquam dilucide apparere arbitror, omnis » generis aegritudines internas, ad praeternaturales generis nervosi » affectiones referendas esse." Vide ejus *Med. rat. syst.* Tom. III, Sect. I, Cap. IV, § 46. Ed. Genevae 1761, vol. I, pag. 308. De hacce re conferatis, si velis, J. P. FRANK de *Neurosibus* in *Oper. Posth.* pag. 136.

Quamquam autem multa sunt, quae de systematis nervosi propriis viribus nescimus, et propter arctissimum vinculum, quo cum aliis systematibus, et imprimis cum vasculoso nectitur, optime mihi explicari videntur varia symptomata aegrotantis generis nervei, si cum cel. REIL *irritabilitatem* et *energiam* horum organorum distinguimus. Ab irritabilitate dependet celeritas, qua nervi munere suo funguntur: haec quando in motum cietur, ita ut perceptiones et imagines exinde animo nascantur, *sensibilitas* audit: ab energiâ interna vis nervorum usus dependet, hac determinantur nervorum functionum tenor, constantia et robur. Triplici ratione, secundum haec principia, natura morborum nervosorum distinguenda videtur:

1°. *Ubi peccat nimia nervorum irritabilitas cum majori energia*, omnium functionum turba nascitur; hinc major et vehementior reactio in stimulos, sensuum acies, magna animi irritabilitas, mania, melancholia, et delirium ferox: motus violenti, spasmodici, tonici, vires pessumdantes.

2°. *Quando major irritabilitas cum minori energia occurrit*, observatur magna partium sensibilitas, mobilitas et debilitas, omnium sensuum acies cum celeri defatigatione: animus mobilis, inconstans, sensibilis: mentis facultates celeres, non perseverantes: obnoxii sunt ejusmodi homines hypochondriae, hysteriae, motibus spasmodicis, convulsivis, clonicis.

3°. *Quum minori irritabilitati minor sese jungit energia*, morbi paralyticae naturae nascuntur; anaesthesia, sensuum hebetatio, stupiditas, fatuitas, sopor, paralysis, aliaque huc pertinent. Mobilis vero nervorum ratio facit, ut una in alteram non raro transeat conditionem.

Haec principia optime explicabunt naturam variarum praedispositionum ad morbos nervosos. Communis est illa querela de frequentia morborum nervosorum, de debili, sensibili corporis constitutione hujus aevi generis humani, ut et de eorum animo moribusque, simul cum corpore, corruptis: ita ut omnes fere medici uno exclament ore illud HORATII: Aetas parentum pejor avis! Pervolvās opera auctorum de morbis nervosis, WHYTT, TISSOT, MICHELL, BIKKER, FRANK, HUFELAND, REIL: ubivis idem illud triste reperies testimonium: » Numquam tam crebri fuere morbi nervosi, inquit HUFELAND (1), quam hisce nostris diebus: nullus fere morbus occurrit in genuinā sua forma; omnibus admista sunt symptomata nervosa: quod non tantum de civibus urbium, atque de iis, quorum mores sunt delicatiores, valet, sed etiam de rusticis: nam inaudita res apud proavos! Sunt etiam inter illos hypochondriaci; et foeminae rusticae, aequae ac delicatae matronae, symptomatibus hystericis corripuntur. In infantibus universe ad illud genus aegritudinum congenita quaedam et hereditaria observatur dispositio: eorum nervi facilius afficiuntur et acutius percipiunt: unde magis a rebus externis, cum animus, tum corpus commovetur; splendet quidem animus admodum irritabilis et sensibilis variis dotibus, inprimis phantasia vividissima, sed deest ei fortitudo et constantia: hinc, ob morum mollitiem, sibi imperare nesciunt, et potentias nocentes, quae quotidie utramque eorum partem magis depravant, non tantum non avertunt, neque arma sumere moliuntur, sed

(1) HUFELAND, Geschichte der Gesundheit, nebst einer physischen Charakteristik des jetzigen Zeitalters; in ejus Kleine Medicinische Schriften IV. pag. 381.

languescunt in otio : hinc in dies crescunt illae noxiae, quibus prorsus tandem succumbunt.” Non tantum hoc de una alterave gente valet, sed quam commune sit illud malum omnibus Europae gentibus, ex medicorum libris videre est; de nostratibus illud confirmatum videas testimoniis MICHELLII, BICKERI et THOMASSEN A THUESSINK (1).

Quaerendum vero, quam ratione illa praedispositio nervosa cognoscatur, et variae ejus formae dignoscantur. Plerumque obtinet intima quaedam ratio inter generis nervosi constitutionem et omnem corporis compagem; sunt porro ipsae nervorum functiones respiciendae: hinc animi habitus in singulis praedispositionibus nervosis varius deprehenditur. Non semper vero aequae constans haec obtinet ratio inter varia signa; occurrunt homines corpore robusto, ad nervorum affectiones proclives; alii contra, delicati, teneri debilesque, satis firmo instructi sunt systemate nervoso, ita ut neque corporeo, neque psychico stimulo facile commoveantur, et magnis animi dotibus, singulari energia et constantia, mentisque indefessa acie emineant (2).

Ut plurimum tamen, cum ex corporis, tum ex animi signis, satis tuto ad veram generis nervosi constitutionem concludi potest. Varias autem illas praedispositiones, ex triplici discrimine naturae morborum nervosorum, quod supra exposuimus, optime constitui existimamus.

Frequentissime in nostris regionibus constitutio de-

(1) MICHELL in Commentatione de Morbis Nervosis Batavorum. Verh. van het Prov. Utrechtsche Genootschap, III deel, I stuk, pag. 206. seqq. BICKER, over de Zenuwziekten der Nederlanders: in actis ejusd. Societ. III Deel, 2 Stuk, pag. 145. TH. A THUESSINK, in diario dicto Geneeskundig Magazijn, door A. v. STIPR. LUISCIUS, enz. III. 3. p. 105.

(2) REIL, 1. l. pag. 68. § 24.

bilis, tenera, gracilis occurrit, quae *nimiam nervorum irritabilitatem cum minori energia* indicat; talem depictam reperimus apud MICHELL (1): quam vero descriptionem minus accuratam censemus; si quid video, potius illa imaginem temperamenti sanguinei ob oculos ponit (2). Hujus erroris causa non difficile intelligitur: sanguineis enim propria est nervorum sensibilitas, cum musculorum magna irritabilitate: functiones hinc vivaces, celeres, facile perturbantur et in motus enormes cientur; adest vero aequilibrium inter functiones, quod ad sanitatem requiritur; et si illi morbis corripuntur, affecti systematis arteriosi potissimum symptomatibus obnoxii sunt: non negamus, tales homines, accedentibus causis nocivis, nervorum vim infringentibus, in morbos nervosos incidere posse (3); sed id, quod nobis propositum erat, ut scilicet e manifestis signis absconditam cognoscere-mus nervorum conditionem, minime sic attingeremus. Illud autem temperamentum nervosum, si recte video, hacce fere ratione sese habet. Homines sunt corpore macilento, statura media, vel parva, habitu debili, cute tenera, molli, candida, facie pallida, genis subinde fugaci tinctis rubore, vultu affabili, oculis vividis, splendentibus, capillis flavis, quandoque brunis, carne flaccida, collo longo, pectore planiori, ossibus ut plurimum parvis, sanguine tenuiori,

(1) Lib. laud. 278. seqq.

(2) Conf. illam descriptionem cum descriptione temperamenti sanguinei, qualis habetur e. g. apud V. LENHOSSEK Darstellung etc. Tom. I. 398 et VERING Psych. Heilkunde. Tom. I, pars 2, pag. 176.

(3) Conferri hoc loco potest Caput de temperamentis acquisitis apud CABANIS Rapports du Physique et du Moral etc. Ed. Paris 1824. Tom. II, pag. 434 seqq.

calore animali justo minore. Magna est nervorum imprimis abdominalium sensibilitas, unde crebri motus enormes, et turbatae digestionis varia incommoda. Musculis nimia irritabilitate praeditis deest robur, unde tales homines ad motum quidem sunt alacres, sed cito, profuso sudore, defatigantur; sunt porro apud eos cordis arteriarumque pulsus frequentiores, debiles. Quamquam universe sani videntur, saepe corripiuntur tremoribus, cordis palpitationibus, vertigine, animi deliquio, convulsionibus, imprimis ubi animus commovetur (1).

Ex hisce signis summa quaedam idea dispositionis nervosae, tenerae, gracilis, debilis eruitur, quae foeminis et junioribus frequens est. Agilitas mentis in his summa est, qua citissime res intelligunt et penetrant, memoria vero non tam firma, unde ideas non diu conservant: quae autem ingenii acumen requirunt, hisce mandes, si recte curata velis; deest judicium grave eaque habilitas, quae ad graviorum mentis laborum exercitium requiritur; pathematum animi vis maxime in illis valet: cito irascuntur, sed mox eos poenitet, et ad se redeunt, animi incontinentiam damnant atque deplorant; facile tristitia, moerore, poenitentia plectuntur. Maxime autem notatur proclivitas ad misericordiam, timorem, pudorem, amorem, gaudium, et ad illa, quae inter gaudium et moerorem medium quasi tenent locum, nobis κατ' ἐξοχὴν *Aandoeningen*, animi affectus dicta: quae pro signo characteristico hujus constitutionis jure meritoque haberi possunt. Minimae causae apud eos haec animi pathemata excitant; vel leviori ani-

(1) Conf. v. ZIMMERMANN, von der Erfahrung. Lib. IV, Cap. 14, pag. 519. v. LENHOSSEK, Physiol. Medic. Tom. II, pag. 352, § 246.

mi commotione rubent, pallent, tremunt, agitantur, et in ipsos abnormes motus et molestas sensationes rapiuntur. Vehementi accenduntur, nisi compescant ratione abnormem appetitum, ad libidinem ardore, et, curis abjectis, petulantius lasciviunt, et in veneris sinu pernoctari gestiunt. Imo et insomniis venereis allicitur animus: et intentius de re venerea cogitantes, onanismi nefando vitio saepe sese dedunt, vel et pollutionibus nocturnis corripuntur. Magna est in illis suppressae perspirationis vis; et omnes causae, quae hanc supprimendo sunt evacuationem, eos in abnormes motus et molestas sensationes reddunt praecipites; hinc animi pathemata deprimentia et minimus in vitae regimine error, omnigena incommoda et signa morbosa pariunt; imo et ipsa mens patitur et timore agitur; ubi vero morbo corripuntur, anxietas, timor, suspicio, tristitia, delirium animum infestant: pessima quaeque ex levissima aegritudine semper metuunt; hinc et diaetae psychicae maximum est momentum in eorum morbis (1). Certe non opus erit monere, varios hujus morbosae dispositionis esse gradus variasque formas, ita ut quidem illam adumbrare liceat, accurate vero omnia exponere nemo possit: arduus semper labor ab individuis rite ad generalia concludere.

Ab hac praedispositione distinguenda nobis videtur altera, ex debilitate, languore et omnium functionum torpore cognoscenda; solet haec ex aliis potissimum nasci, ut e descripta illa tenera, gracili, variis ei accedentibus morbis. *Minor hic peccat energia et irritabilitas.* Paucis hanc adumbrare conabimur: cognoscitur e laxa, ut

(1) Hanc descriptionem signorum animi fere ad verbum a MICHELL depromsimus, Cf. l. l. pag. 279. seqq.

dicunt *spongiosa*, debili corporis compage, cute flaccida, sordida, oculis languentibus obfuscatis, pectore planiori, abdomine tumido: sanguis hîc solet esse tenuis, cum parca cruoris copia: iners, inconstans nervorum virium conditio, unde ejus functionum languor, motus torpidi, segnes; circulatio porro abdominalis lenta, varia ratione turbata observatur, cum viscerum abdominalium debilitate et morbosa sensibilitate, prava digestionem, flatibus, borborygmis, impedita saepius alvi excretionem. Frequentes denique tussiculae molestae, siccae, cordis palpitationes et extremitatum tremores. Hisce signis respondet animi segnities, inertia, ingenium stupidum, pusillus animus, memoria vacillans, morositas, nimius sui amor, puerilis in nonnullis propositis obstinatio, cum singulari inconstantia et ignavia: a minimo periculo hoc genus hominum percellitur: nam vix gravius quid suscipere audet. Nonnulli corporeis voluptatibus nimis indulgent, quamquam his etiam non admodum incitentur: patet animus magis affectibus anxiiis, deprimentibus; nullarum rerum curam habere solent tales homines, nisi earum, quae proxime eos tangunt. Quamquam autem universe symptomata indicent sensibilitatis et energiae defectum, unde torpida illa debilitas: observandum tamen est, propter varias turbas in digestionis opere, intestinorum sensibilitatem majorem occurrere, unde hujus systematis morbis potissimum obnoxii solent esse et hypochondriaco saepius implicantur morbo. Quod de superiori diximus specie, de hacce etiam valet, haec nempe signa non ubivis aequae constantia esse: est haec dispositionis maxime evolutae imago.

Transimus ad tertiam speciem describendam, a duabus nunc expositis facile distinguendam, in qua *nimia nervorum irritabilitas cum majori energia* occurrit: notatur haec fibra stricta, gracili, irritabili, proxime ad temperamentum cholericum-nervosum accedens: apud nos rarior, in Italia, Gallia Meridionali, Hispania aliisque calidis regionibus, familiaris est; cognoscitur cute arida, fusca, vel flavo tineta colore, corpore macilento, musculis non tam robustis quam torosis, quorum forma ob parcam telae cellularis et adiposae copiam per cutem pellucet; venae tument, capilli sunt nigri, duri, oculi profundi, sinistri, facies severior, sanguis cruore abundat, omnes functiones corporis lente quidem, verum cum energia peraguntur. Quod ad animi facultates: iudicium non ita promptum, vis intelligendi tarda, sed cunctando penetrantissima, attentio indefessa, in persequendis inceptis pertinacia. Non ita facile levioribus causis in animi affectus conjiciuntur; disponit vero haec constitutio ad pathemata vehementia: vix inter insanum odium et coecum amorem medium tenere sciunt: tales homines parum ut plurimum loquuntur, solitudinem amant, suspicaces, invidiosi, aliis obtrectant, ab ira immodice commoventur, sibi imperare nescii, nihil non moliri audent, imprimis ubi honos laesus fuerit: sunt enim tunc vindictae cupidi, ad saevitiam crudelitatemque proni. Gravis affectibus minus patet animus, qui tamen in aegritudinibus magis constat; ubi vero morbus ad provectius pervenerit stadium, admodum animus affligitur, ita ut non raro tales aegri, vitae pertaesi, violentas sibi inferant manus. Ad maniam, melancholiam et delirium fixum proclives sunt: frequentissime laborant mor-

bis organorum abdominalium, obstructionibus et *hypochondriae cum materie*, olim dicta (1).

Tales igitur homines facile morbis nervosis corripuntur; sunt autem illae dispositiones vel congenitae, vel acquisitae. Inter innumeras fere potentias nocentes, quae morbos nervosos provocare corpusque ad illos disponere valent, animi affectus notabilem occupant locum: de his igitur verba facienda; audiamus iudicium senis de re medica optime meriti (2). » Maximam morbis nervosis occasionem porrigunt curae animi rodentes, tristitia, moeror » summus, amor infelix, ambitio, superbia, denegata in » aetate matura venus, zelotypia, invidia, patriae desiderium immoderatum, gaudium summum, ira effrenis. » Nosodochia, maniacis curandis destinata, perlustretis! et » partem istorum vel maximam, ex animi commotionibus » hunc miserum in statum conjectam fuisse audietes: ut » non male scriptor gravis asseruerit, viros plerumque » ex iracundia, vel ex superbia, vel ex gravi fortunae jactura, — foeminas autem, vel ex amore, vel ex zelotypia, » vel ex male intellecta religione, in maniam incidere. » Sub tantis vitae aerumnis, maximo sane solatio homini » religio est veraque pietas. Hoc sacro nempe fulcro » innixi ac spe vitae melioris firmati, fortunam adversam atque iniquorum insidias aequo ferre animo addiscimus, et mentem, mediis in fluctibus, serenam conservamus. Quod si tamen morbosa conscientiae sensibilitas, a confessoribus, concionatoribus, indiscriminatum et acriter nimis tractetur, ac debilitatis humanae, » aut criminis forsitan perpetrati, ultra quam par est ac

(1) Cf. REIL, l. l. pag. 390. MICHELL, pag. 283. V. LENHOSSEK Darstellung des Mensch. Gemüths. Tom. I. pag. 404. seqq.

(2) FRANK, Opera posthuma. De Neurosi, pag. 194.

» ipsa jubet religio, angatur: non rarum est, desperare ho-
 » minem, et in maniam rapi difficulter sanandam (1) (re-
 » ligiosam dixerunt nosologi). Ipsae adeo praeconcepthae
 » vulgi opiniones, de rebus naturalibus, non exiguam
 » neurosis occasionem, ob imaginationis ludibria, ter-
 » rores inutiles, falsas de causis morborum interpretati-
 » ones ac neglecta opportuna illis remedia, largiuntur.”
 Haec si perpendimus, et plura alia de causis horum
 morborum, sedulo notata ab ipso FRANK, WHYTT,
 TISSOT, MICHELL multisque aliis auctoribus, persuasum
 nobis erit, latissimum patere campum morbis nervosis;
 quorum prognosis eo infaustior est, cum causae et effectus
 vices agant: atque ita animus in labyrinthum perduca-
 tur, e quo, non nisi summo labore, sese expedire va-
 leat; cujusque dolosis viis, quo magis sese extricare
 conatur, eo magis iis implicatur et oberrat (2). Vide-
 mus enim pravam percipiendi rationem, nimiam sen-
 sibilitatem et mobilitatem animi, phantasiam vivi-
 dissimam, metum, timorem et animi incontinenti-
 am, hominibus nervosis esse propria. » Quemadmo-
 » dum autem corporis affectiones facile cum animo com-
 municantur,” sunt verba GAUBII, (3) ita isto vicissim

(1) Exempla, inter multa alia, legas apud MEAD, in Capite de Insa-
 nia, Monita et Praecepta. Ed. Lond. pag. 67. ubi plurima de insa-
 nia e causis moralibus habentur: lubet pauca haecce ab eo desumere:
 » Nihil ita mentem pervertit, ut amor et religio: religionem dico
 » falsam et inanem. In amore insunt spes, timor, suspensiones, et
 » interdum ab his ira ac odium. Religio ista vanis terroribus, et sup-
 » pliciorum perferendorum imaginibus, animum implet ac distrahit.
 » Hinc evenit, ut amantes magis cum furore, religiosi cum moerore
 » insaniant.”

(2) Cf. REIL, l. l. pag. 263 — 266. ZIMMERMANN über die Erfah-
 rung. Pag. 295.

(3) Sermo Academicus I de Regimine mentis. Pag. 102.

» male constituto, illibata sanitas corporis partibus diu
 » constare non solet. Inde autem, qui prius simplices
 » solius mentis fuerant morbi, neque extra hanc aliquid
 » causae aut fomitis habuerunt, cum paullatim in cor-
 » pus transeant, hujus actiones depravando, materiem sic
 » sibimet conflant, accumulanteque, qua, veluti pabulo
 » quodam, sese non tantum diutius sustentare ac fovere,
 » sed etiam magis magisque exacerbari possunt.”

Quod ad neurosium decursum, admodum inter se differunt hi morbi: alii enim uno insultu necant, et, quasi ictu fulminis, homines prosternunt; alii, per longam annorum seriem, sanitatem corrumpunt, ac diu ante praenuntiari possunt e propriis suis prodromis (1). Multi periodos agunt: horum vero alii constantem atque regularem sequuntur typum, suumque habent intermissionis tempus, ubi satis bene valere aegri videntur: alii rursus magis anomalum periodicum typum sequuntur, continuo tunc aegri queruntur de variis incommodis, quorum tamen vis certis quibusdam temporibus major evadit. Perpauci tantum et nonnisi acutissimi uno tenore pergunt. In periodicis insultibus non rarum est, facultates mentales perturbari; quod ex majori nervorum sensibilitate facile intelligitur; post tantas vero turbas mirum est, placidam mentis conditionem tam celeriter restitui; ita, dum paulo ante, vaniloquia, cachinnum, effrenatum risum, profusas lacrymas, impudicitiam, lasciviam, cantus, vaticinationem obstupescens admiratus fueris, jam illa omnia quiete excepta vides, omnesque illas turbas nonnisi leviora quaedam incommoda relinquere: ut soporem, lassitudinem, animi irritabilitatem e. s. p.

(1) Cf. REIL 1. 1. p. 53.

Interdum quid critici habere videntur paroxysmi: atque inde intelligitur observatio: animi affectus, et varia incommoda, ut anxietatem, moerorem, tristitiam, animique depressionem a paroxysmo aliquamdiu profligari: haec autem signa increscere, quo magis ad tempus novi insultus accedant: ac, nisi soliti paroxysmi invadant, pejora aegros pati (1).

Ad symptomatum contemplationem denique venimus, de quibus non multa dicenda sunt: differunt enim pro natura morbi; alia observamus, ubi peccat nimia nervorum sensibilitas simul cum imminuta energia, quam ubi praeternaturali sensibilitati major sese jungit nervorum energia: ab utroque differunt morbi nervosi cum caractere paralytico. Singulae conditionis exemplar habemus in singulis morbis, de quibus mox nobis agendum est.

Symptomata horum morborum quam inconstantia et versatilia sint, omnibus satis constat: cujus rei causa in mobili nervorum virium conditione quaerenda est. Neque minimam occasionem huic inconstantiae dare solent sympathiae nervosae; quas si perscrutemur, facilius rationem nonnullorum symptomatum ex animi habitu intelligemus: hinc enim erroneae de sede morbi ideae non raro oriuntur; hinc, ubi partem habent aegri imbecilliores, quavis stimuli potissimum in illam agunt; hinc in aegris nervosis animi pathemata tam nocivum

(1) Illud e. g. in epilepticis non raro evenit, quorum paroxysmi validi longa temporis intermissione separantur. Memini casum, quem a celebri quodam viro accepi: medicus scilicet inclytus viro robusto, provectoris jam aetatis, diu epilepsiam perpesso, administraverat artemisiam, eo successu, ut insultum quidem profligaret, paucis diebus vero post, aeger gravi correptus apoplexia obierit. — Confer. porro REIL l. l. p. 115 et 140.

exserunt effectum, non tantum in partem primario aegrotantem, sed etiam in totam oeconomiam: hinc animus neurosis tantopere affligitur, ubi pars morbose sensibilis afficitur: quod e. g. cernimus in hypochondriacis, quorum ventriculus et universum systema plexus solaris sensibilia sunt: post partum quosvis stimulos psychicos acrius illi persentiunt, ob minimam causam irascuntur, variaequae turbae in corporis animique functionibus iis oriuntur. Sed quid omnia enumerare! Ex dictis facile caetera intelliguntur; transimus ad ulteriorem symptomatum enarrationem.

Constat, nullo alio genere morborum mores atque ingenium magis mutari, quam morbis nervosis. Foeminae mitissimae indolis, non modo amicis, sed etiam sibi ipsis tandem graves, acerbae, iracundae redditae fuerunt. Meticulosae virgines convertuntur in audaces et temerarias heroínas, atque duri generis humani osiores, sensibiles phantastici fiunt. Omnium maxime autem deploranda est vis harum aegritudinum in altiores mentis facultates: » nullus » enim morbus insaniâ magis pertimescendus videtur. Quid » enim miserior, quam hominem ratione et intelligentia » depravari: in alios more ferarum saevire; compedibus, » vinculis, et plagis, ne vel sibi vel alteri noceat, coerceri: » aut mutata rerum facie, demisso animo moestum esse: » vanis imaginibus assidue terreri; spectra sibi adstantia fingere; et peracta continuis anxietatibus hac vita, poenas » aeternas (quod interdum fit) post mortem secuturas horrere" (1). Quid miserior, quam virum cernere antea ingeniosissimum, summa sagacitate, prudentia, eruditione ornatum, cui nunc ne minima vestigia illorum bonorum supersunt; ita ut fatuus stultusque variis de-

(1) MEAD, Monita et Praecepta. Caput de Insania. Pag. 67.

lectetur nugis, et interdum tam absurde sese gerat, ut etiam infantibus ludibrio sit. In fontem morborum mentalium si inquirimus, videntur saepius illi pendere a perversa ratione inter animum et corpus; qua fit, ut animus pravam sui corporis atque rerum externarum conscientiam accipiat. Si igitur a corporea causa nascitur, potissimum haerebit vitium in systemate nervoso (1). Cujus dynamicae si vitiantur proprietates, perversae ad mentem perveniunt perceptiones, et ideae nascuntur falsae: aegri non amplius subjectivam suam conditionem ab objectiva distinguere, atque eas inter se comparare et dijudicare valent. Ubi enim nimis acuta est percipiendi facultas, desunt vires ad omnia illa rite disponenda; hinc fit, ut non raro observemus, aegros sentire, sensus illos fallere: sed phantasia exaltata animum ita obruit infinitis imaginibus, ut ideae confundantur, et tandem vera insania oriatur (2). Accurate autem limites, inter sanam et turbatam mentis conditionem, ponere non possumus. Inter perfectissimam sapientiam et plenam amentiam, tot occurrunt gradus, ut locum nullum certum ostendere queas, ubi a se invicem disjunctae sunt: neque rari sunt casus, ubi determinare nescias, utrum mente homines constant, nec ne: inter illos nimirum, qui pro insanientibus habentur, non pauci majori eminent ingenii acumine prae illis, qui mente constant; dum contra inter sapientes reperiuntur, qui propter singularem, qua sese gerunt rationem, atque ob alias quasvis causas, pro insanientibus haberi mereantur (3).

(1) Cf. REIL l. l. pag. 253. seqq. et pag. 305.

(2) Cf. REIL, pag. 54 et 58.

(3) Cf. HUFELAND in ejus Diario: Journal der Practischen Arzney-

Aequae ac sensuum acies, sic etiam languens systematis nervosi conditio atque hebetatio menti nocent et animo; deficiunt materies ad ideas formandas, memoria vacillat, iudicium attenuatur, mundus aegro videtur desertus, quibusvis deliciis orbatus: torpentibus omnibus functionibus, a stupiditate ad fatuitatem atque idiotismum delabitur homo (1).

Atque sic satis accincti sumus, ut ad specialem nervosium descendamus contemplationem. Supervacuum enim mihi videtur plura addere, quae suo loco aptius pertractari poterunt.

DE HYPOCHONDRIA.

Quomodo differunt animi affectus, oriundi a prava morbosaque nervorum totiusve corporis conditione, ab illis, qui nascuntur e psychicis causis? Longe profecto difficilius est, quam plerique opinantur, ex vero discernere, utrumne sua an corporis culpa mens laboraret (2). In medicina politica haec quaestio est summi momenti. Sed quantis hoc examen premitur difficultatibus! Animum ex ejus ratione ad corpus tantum cognoscimus: intimum autem est commercium inter utramque partem, et tam multiplici ratione constituitur, ut unius functiones, sine alterius auxilio cogitare

kunde. A°. 1804. XIX Band. 3tes Stück, pag. 11. seqq. — JAHN Klinik der Chronischen Krankheiten, Erfurt, 1815. Pag. 110. REIL l. l. pag. 302 § 55.

(1) Fusius haecce exposita legas apud LENHOSSEK, Darstellung etc. Tom. I. Einleitung pag. 59—63.

(2) GAUB. de Regim. mentis I, pag. 100. Cf. REIL l. l. pag. 44.

non possimus, quod facit, ut e signorum observatione vix possit concludi, unde malum inceperit. Animi facultates sine cerebri sana constitutione, ejusque virium congrua ratione, sine corporis totius apta habitudine exerceri nequeunt: sed semper tenendum est, animum non tanquam servum, corporis legibus obtemperare: ei inesse vim, per quam corpori imperare, sese avocare a morborum sensationibus possit: de quibus in prooemio egimus. Haec autem difficultas rite aestumandi causas, in hypochondria valde medicum premit; in quo morbo, utrum psychicas magis, an corporeas causas accusemus, saepe nescimus; nam ab una parte certum est, nimiam mentis et ingenii exercitationem, animi depressionem, tristitiam, curas rodentes, timorem, dolorem, livorem, phantasiam depravatam aliaque hujus generis, inter frequentissimas esse enumeranda causas: ab altera vero parte, vitam sedentariam, pravam vivendi consilium, malum corporis regimen, luxuriam, humorum continuam jacturam, imprimis liquoris genitalis lascivam profusionem, multosque morbos, tum chronicos, tum acutos uberri-
mos esse ejus fontes.

Quod ad dispositionem ad hunc morbum, sufficit notasse, hypochondria potissimum corripere genus hominum, constitutionis debilis, tenerae, gracilis; in quibus major nervorum sensibilitas cum minori energia occurrit. Nisi forte velles hysteriam ab hypochondria ita distinguere, ut hanc constitutionem hystericis, illam vero, quae justo minorem nervorum irritabilitatem et energiam indicat, hypochondriacis tribueres. Est enim magna dissensio, utrum hysteria alius morbus censendus sit ac hypochondria: an vero idem ma-

lum, pro sexuum discrimine, sub singulari prodiens forma. Cui lubet diversa argumenta pervolvere in utramque partem allata, legat SYDENHAM, v. SWIETEN, BAGLIVUM, TISSOT, vel, qui contrariam fovent sententiam, F. HOFFMANN, BICKER, JAHN, HAASE aliosq. Litem exponere et dirimere, non hujus est loci. Quae vero de illa dicenda habemus, in capite singulari de hysteria mox exponemus.

Ad hypochondriae naturam quod attinet, infinitas de illa hypotheses exposuerunt docti; si tamen quid video, in systemate nervorum abdominalium, primaria quaerenda est morbi sedes; unde maxime vitiantur imi ventris viscera; neque tamen dici potest, malum unam tantum sedem habere: universus aegrotat homo nervosus: saepe autem e sympathiae legibus, in dissitis etiam regionibus, affectus nascuntur, primario malo multo graviores et molestiores. Haec prudens docet observatio; quae vero ulterius tanta sagacitate eruere conati sunt medici, minus firma, atque adeo dubia, ut in utramque partem eadem argumenta saepe allata videas; magnis enim difficultatibus premitur haec disputatio: e symptomatibus cogimur concludere ad morbi naturam; haec vero tam multiplicia sunt, ut vix ad regulam quandam aut typum reduci possint.

Magnus numerus symptomatum jubet ordinem quendam sequi, quo simplicissima ratione exponamus animi conditionem, huic morbo propriam: conabimur primo succincte morbi imaginem in variis suis stadiis exponere: quo facto, in symptomata maxime notabilia paulo accuratius inquiremus.

Ut plurimum morbus lente accedit, et diu ante, ex corporis habitu, imprimis vero ex ingenio, moribus, et uni-

versa animi conditione praesagiri potest: sunt enim homines, quibus propria est anxia sollicitudo: in quibus, etiam prima juventute, observatur ad animi desponsionem quaedam dispositio: quique non tantum ab hilaritate sociorum, sed amant tristibus mentem implere imaginibus, atque lugubria pervolvere poemata (1). In aliis contra observabis quandam animi inconstantiam, ita ut sibi imperare nesciant, nunc gaudio exsiliant ac fere desipiant, nunc in lacrymas effundantur. Interdum morbus corripit homines antea sanissimos, ex sola animi perturbatione oriundus (2).

Malum igitur hacce ratione fere incipit. Observatur primo taciturnitas et praeternaturalis animi depressio: sani caeterum, ad iram provocati, incipiunt angere, ac si motus sanguinis per vasa turbaretur; inde fiunt meticulosi, pusilli animi, diffidentes: quique antea audax, fortis, alacer, generosus fuerit homo, nunc levissima re perterretur, puero similis evadit, omnium rerum taedio afficitur, et minimum etiam suscipere metuit negotium (3).

Ubi nunc corporis functionum una alterave magis turbatur, ita ut morbosam corporis conditionem manifeste sentiat aeger, mox admodum ille sollicitatur de sua valetudine. Jam enim ab initio laborat variis digestionis turbis, ac ventriculus omnium organorum primum affici videtur: quod GALENUS, suo jam tempore, perspiciebat: » de

(1) HILDEBRAND, über die Hypochondrie. In HUFELAND, Journal der Practischen Arzneykunde, I Band, I Stück, Pag. 69.

(2) ZIMMERMANN, über die Erfahrung, Lib. IV, Cap. XI, initio. Pag. 439.

(3) Cf. ARETAEUS de causis et signis diuturnorum Lib. I. Cap. V. TISSOT, Ziekten der Geleerden. Versio. Belg. pag 28. BOERHAVE de morbis nervorum, pag. 439.

» flatulento vero vocato et hypochondriaco morbo,» inquit, » nemo non dixit, quomodo tristitiam, desperatio-
 » nem, moestitiam inducat, atque, ut summatim dicam,
 » ad melancholiae symptomata nihil reliqui faciat. Atqui
 » hi apparent, post cruditates, dictis symptomatibus multo
 » vehementius infestari (1).» Nimia enim illa nervorum
 sensibilitas, qua, propter levio-rem dyspepsiam, admodum
 animus afficitur, morbosam revera indicat conditionem
 systematis nervosi. Anxius igitur aeger de sua salute
 ad medicinam confugit, quae solatium saepe quidem
 afferre, causam morbi raro tollere potest: neque illum
 facile sanabis, ubi animus variis deprimentibus affecti-
 bus continuo conquassatur, et sic quotidie latentes sub
 cinere ignes alit; verissima enim, quae habet BAGLIV-
 IUS (2).» Si quis morbus, durante animi passione, aegrum
 » corripuerit, solet interdum tamdiu durare, quamdiu
 » ipsa animi passio, et potius in alienae speciei morbum
 » mutabitur, quam aegrotum liberum relinquet.» Animus
 enim in dies magis afficitur; et quamquam interdum, lae-
 tiori rerum aspectu reficitur frequentius tamen ingratis
 imaginibus occupatur. » Nam ut exigua est differentia
 physica inter causas corporeas voluptatis dolorisque, ita
 discrimen physicum exiguum videtur intercedere oc-
 casiones corporeas idearum et propositionum placen-
 tium, horridarumve, quae animo sese ingerunt (3).»
Sensus quippe communis varia ratione vitatur: nascuntur
 hinc omnigena symptomata: dolores, anxietates, lassitudo
 universalis, virium prostratio subitanea sine vera de-

(1) GALENUS, de locis affectis. Lib. V. Cap. 6. Ed. KÜHN. VIII. p. 342.

(2) BAGLIVIVS Praxeos Medicae. Lib. I, Cap. 14, § 14. pag. 149. Ed. Lugd. 1754.

(3) KLOEKHOFF, de morbis animi ab infirmato cerebro, pag. 120.

bilitate, summa sensuum acies, verbo, tot tantaque signa, tam diversa invicem specie variantia, quam nec Proteus lusit unquam, nec coloratus spectatur chamaeleon; quae omnia ingratissimis ideis quam maxime ansam dant (1). Hinc fit, ut animus continuo undis exagitetur; » nam » eo nomine non tantum infelices sunt aegri, quod corpus male affectum et quasi conquassatum, ad instar aedium ruinas undiquaque minitantium, tantum non corruat et fatiscat, cum magis adhuc animo aegrotent » quam corpore: cum enim desperatio plane insanabilis » de hujusce morbi natura sit, indignantur admodum, » quoties aliquis vel minimam de sanitate recuperanda » spem injecerit: facile interim credentes, omnia se quaecumque in homines cadere possunt incommoda, quaeque adeo fert rerum natura, perpessuros; tristissima quaeque sibi ominantes, atque timorem, iram, zelotypiam, » suspiciones, et si quae atrociora sunt animi pathemata, vel ex levissima, vel etiam nulla data ansa, arripientes, et sinu foventes irrequieto anxioque; ab omni interim gaudio, spe, laetitia abhorrentes, quae si forte occurrant, quando hae rarae aves sunt, velocissime avolant: ita ut nullibi mediocritatem servant, in una levitate constantes: nunc amant praeter modum, » mox odio eosdem sine causa prosequuntur; nunc hoc illudve sibi agendum proponunt, mox a proposito resiliunt, et quod cum eo pugnat, adgrediuntur, sed neque hoc peragunt, ita animi pendentes, ut nunquam » liceat quieta mente consistere (3).» Sub hac rerum

(1) KLOEKHOFF, l. l. pag. 120.

(2) SYDENHAM, Dissertatio Epistolaris ad G. COLE, pag. 393. In ejus Operibus universis. Ed. Lugd. Batav. Ao. 1740.

conditione, negotiis obeundis sensim ineptiores evadunt, idque inprimis, ubi mentis exercitium requiritur: sed quia saepe officium hoc dictat, inviti sese iis accingunt; dumque multum operis impendunt, male proficiunt: ideas enim rite colligere et disponere, mentemque in re quadam figere vix valent; iudicii infirmitas tristitiam metumque augent, ita ut animus hisce affectibus tandem fere totus occupetur (1). Hoc partim quidem a vividiori sensibilitate, incitata et depravata imaginandi facultate dependet: partim vero etiam ab ipsius cerebri imminuta energia morbosaque sensibilitate; hinc querelae de molestissimo capitis sensu, hinc interdum congestiones versus caput (2). Apud alios non rarum est, sagacitatem et mentis acumen observari: profunde eruditi saepe sunt hypochondriaci: quos hicce morbus ad studia magis adhuc compellit: nam vitae communis deliciae iis ignotae sunt; ad motus corporis inepti desidem amant vitam; studiorum amore, et gloriae cupitate flagrant; ac profunditate et sapientia orationis longe eos superant, quorum mentes his cogitationum aculeis numquam fuerint excitatae. Inficias vero ire non possumus, tales homines facile in errores labi, a quibus vix sese abduci patiuntur: ipsos autem illos errores exornat saepe splendens phantasia, quae ad legenda illorum opera singulari ratione nos allicit: praeclare enim dixit KLOEKHOFF (3). » Quibus infirmum est et irritabile cerebrum, nunc idearum et propositionum gratissimarum » vaga perceptione, praeter omnem modum, gaudio effe- » runtur, nunc ingratarum observatione moesti et ab- » jecto sunt animo, nunc in eruendo vero sagacissimi,

(1) KLOEKHOFF, l. l. pag. 120. (2) HILDEBRAND, l. l. pag. 46.

(3) KLOEKHOFF, l. l. pag. 120 et 121.

» nunc iudicii praecipitantia delirantes: ut veram in-
 » constantiae imaginem exprimant.”

Sunt haec, quae de universa morbi imagine nobis dicenda videbantur. Pervenimus ad pervestiganda singulatim quaedam notatu dignissima symptomata. Ventriculi cum omnibus corporis partibus sympathia cuique nota est; imprimis autem cum cerebro arcte nectitur: in hoc organo magna latet hypochondriacorum animi inconstantiae causa. Videas talem hominem variis diei horis: matutino tempore et ante coenam, satis sereno illum offendes animo; mox vero ubi digestionis opus incipit admodum affligitur: hypochondriacus quidam, ut narrat TISSOT, post coenam, tanta animi desponsione corripiebatur, ut mox in vehementissimum conjiceretur terrorem, atque lacrymas tristissimas effunderet: quod tamdiu persistebat, donec prima subacta esset ciborum concoctio. Hujus temporis acerbitatem Gallicus quidem auctor designabat verbis: *l'horreur de la Digestion*. Quando igitur praeternaturalis ventriculi adest sensibilitas, a variis ejus affectibus, quibus potissimum obnoxii reperiuntur, multa patiuntur hi aegri.

Porro sensibilitas in variis corporis partibus morbose incitata reperitur: sunt qui lucem vel sonum fortio-rem, vix absque molestia, ferant et patiantur, quin in adstantem aliquem irascantur: hinc tenebras amant, solitudinem quaerunt, et metu vix effabili corripiuntur, minima causa vehementius illos afficiente. Ex universali nervosi systematis sensibilitate, intelligitur vis suppressae perspirationis in eorum animum: quantum enim hujus functionis est momentum, non opus est fuse exponere. Imprimis autem hypochondriaci

moleste ferunt urentem solem aestivum, teste ZIMMERMANN: omnium vero maxime calorem humidum aestivum sub venti meridionalis afflatu, qui nervorum omnium resolutionem inducit; propter illam sensibilitatem, coelo vel maxime sereno, tempestatem turbulentam, totiusque futura, ex singulari anxietate et palpitatione cordis non pauci homines, quin facile fallantur, praenunciant (1). Si vero animadvertimus ad effectum hujus morbosae conditionis, varia inde nasci videbimus symptomata: anxietates hypochondriacorum non raro a spasmodicis quorundam organorum affectionibus pendere videntur: quae excretiones et secretiones perturbent, excernenda retineant, cordis motus pervertant, congestiones abdominales efficiant (2). Hinc minimae causae molestissimas creant sensationes, quae inconstantes et vagae admodum esse solent, nunc in hac, nunc in illa parte sese obferentes: unde fit, ut hypochondriaci quotidie novas foveant ideas de sede et natura morbi: medicumque tandem obtundant infinitis illis imaginibus, qui vix eorum mentem ab una idea abduxit, quin nova mox exurgat ei debellanda; perpetuo enim aegri animum advertunt ad corporis conditionem, sibi que ideam quandam fingunt de aegritudine, qua laborant: ut plurimum de recuperanda salute desperant: indignantur quoties hac in re iis obloqui audeas; et irascuntur admodum, ubi verae horum morborum naturae ignarus, imaginationi omnia illa tribuas symptomata; molestissimas enim esse sensationes, quae animo contingant, jure negari nequit: eo tantum respectu falluntur aegri, quod morbum

(1) Cf. ZIMMERMANN Erfabr. Lib. IV, Cap. 5. initio. FRANK, l. l. pag. 188.

(2) MICHELL, pag. 302.

aeque periculosum ac molestum autument; difficillime vero ab opinione, quam de morbi natura sibi effinxerint, se abduci patiuntur; nam, ut recte habet MICHELL (1). » nostrum aevum librorum adeo ferax est mater, ut ipsae » medicorum observationes et commentaria in popularem » usum versa, et in nostram linguam translata ab omnibus, quibus sanitas cordi est, legantur. Quisque hinc » se medicum putat, in morbi principio, an movendum, » et quid movendum, probe nosse sibi in animum inducit (2). Hinc quum morbum sibi notum autumant, pessimos semper metuunt effectus. Periculum noctu dieque » animovolvunt, et nimio mortis metu anxii, levissimam » febrim in lethalem saepe convertunt morbum." Intelligitur, quam difficile sit medici officium circa tales aegros, quibus mox videri debet, ac si morbus ab illo negligitur: inde minorem aegrotantes fidem habent remediis, quin sibi in animum inducunt, malum iis augeri: et revera, ubi nihil boni amplius ab iis sperant, vix boni quid praestant.

Quod vero horum aegrorum non parum aggravat triste fatum: noctu a morbi molestiis nihil reficiuntur: somnus enim, *menti deus utilis aegrae*, illis solamen afferre negat, et crudeli manu acerba mala adhuc auget: in tanta enim universi corporis turba, nervorum vis feriari nequit, neque adeo mens mutuo cum corpore commercio sese subtrahere potest. (GAUB. Inst. Path. § 758) Obruitur illa novis continuo phantasiae imaginibus, quae maxime horrendae, metum, angorem,

(1) l. l. pag. 253 et 254.

(2) Facete hanc rem derisit nostras VOSMAER in opusculo, patrio idiomate conscripto, dicto: *Wandelingen van Meester Maarten Vroeg*.

tristitiam augent. Sic nonnulli metuunt obdormire, ne in lethalem conjiciantur somnum, verentes (1); aliis subitus terror, vix obdormitis membra animumque quatit: quod apud ARETAEUM annotatum reperimus, *vigilia premuntur, et e somnis cum tumultu excitantur* (2). Neque blandus sopor quietem animo infundit: funera et amicorum denatorum umbrae pallentes tunc iis ante oculos versantur: omnium vero atrocissimus angor iis ab incubone inducitur; qui adeo horrendus veteribus videbatur, ut a DAEMONE eum oriri crederent: cujus vero rationem ad morbos nervosos jam perspexit AëTIUS (3). Frequens illud symptoma in hypochondriacis, imprimis vero in foeminis hystericis, sequenti ratione a cel. REIL definitur: est sensus ingratus, universalis vel topicus, a nervis dependens, qui apud aegrum in luctante somni ac vigiliarum alternatione occurrit; igitur sub obscuriori sui conscientia, conatur quidem aeger sese subtrahere anxiae illi conditioni; negant vero muscoli voluntatis obedire imperio: quod dum sentitur, anxietas adhuc augetur (4). Apud nonnullos status quidam obtinet vigiliae proxime accendens, ita ut dubitent, utrum dormiant, an vigilent (5). Primo ut plurimum somno ab illo corripuntur: sentiunt ingens pondus pectori incumbens, quod nulla ratione discutere valent: gemunt, anxie suspirant, interdum clamant, saepius tamen ne sonum quidem edere possunt. In summa

(1) REIL Memorab. Clin. fasc. I, pag. 5.

(2) ARETAEUS. De Causis Chron. Lib. I, Cap. V. Ed. KÜHN. pag. 76.

(3) Laudatus apud K. SPRENGEL, Versuch einer pragmatische Geschichte der Arzneykunde. Vol. II, pag. 123.

(4) REIL Ed. 3a. 1823. Vol. V, pag. 583.

(5) REIL l. l. pag. 590.

anxietate frustra vires intendunt, ut clament vel motum peragant, dum periculum effugere conantur, quod nulla ratione evadendum, imminere sibi credunt: est quasi luctentur cum hominibus robustis, torosis, vel et cum daemonibus; alii in summo sibi videntur periculo versari, ne flammis incendii comburantur, aut maris undis submergantur: alii in fuga sese retineri sentiunt, vel montem adscendentes retrolabi, et sic atrocissimo tradi fato credunt (1). Infinitae autem sunt varietates imaginum, sub quibus prodit. Dormientes subito evigilant, quando ad summum pervenerit anxietas; tunc distincta sui gaudent conscientia: apud multos animi quies mox restituitur: sunt vero, quibus profunda animo imprimuntur vestigia, ita ut, si superstitiosi vel phantasia mobili admodum fuerint aegri, insaniae germen fiat illud symptoma.

Ad functiones genitales breviter adhuc animadvertamus: hypochondriaci facile a quocumque stimulo afficiuntur, phantasiam saepe habent vividissimam: hinc nihil mirum, multos amare, cui patet animus, gaudio indulgere: saepe autem organorum genitalium sensibilitas morbose aucta est; igitur abnormen illum impetum ad veneris gaudia non student devincere, sed in voluptatum gremio malorum solamen quaerunt; alii rursus sibi persuadent, veneris abstinentiam sibi nocere: apud alios, eosque non paucos, e nimio veneris usu morbus ortum duxit; quomodo autem temerarius ille homo, qui sanus corpore et mente, sibi imperare neciverit, utroque vitiato, vere morbosum refrenare poterit impetum. Neque tamen in sexuali functione quaedam constantia obtinet: dumque alios hypochon-

(1) WHYTT. l. l. pag. 211. Et REIL, l. l.

driacos videmus admodum lascivos, quique noctu etiam insomniis voluptuosis obnoxii sunt, alios contra observamus, quibus harum partium sensibilitas eousque mutata reperitur, ut a coitu abhorreant (1). Apud multos nihil hae functiones mutantur.

Quanti intersit medici, diligenter animi conditionem in hypochondriacis observare, e dictis nunc facile intelligitur; quaedam vero monita inde deducere lubet. Et quidem primo apparet, ex diligenti comparatione signorum, ex animi conditione repetundorum, cum aliis signis morbosae sensibilitatis nervorum, optime veram morbi naturam dignosci, atque sic errorem praecaveri, quo, propter animi continuam dejectionem, aegritudines longe alius naturae huc referantur; quod in capite de vitiis cordis videbimus.

Porro ad prognosin rite instituendam, his utendum signis: morbus enim hypochondriacus periodicum sequitur decursum, quamquam non semper aequè manifeste illud observemus: quo magis autem illa natura periodica in oculos cadat, ita ut aegri intermedio paroxysmorum tempore reficiantur, atque ab animi depressione liberentur novasque vires colligant, ut morbosas sensationes devincant: quoque longiora haec observentur intervalla, et crebrius redeant, eo faustior rem licet constituere πρόφασιν (2). Probe autem distinguenda illa tempora interstitia ab inconstantia symptomatum, de qua supra sermo fuit, quaque fit, ut nunc praeter omnem rationem tristes, nunc in oppositam ruant con-

(1) Cf. MICHELL. l. l. p. 324 et 376. MARCARD, Beschreibung von Pyrmont II, pag. 238 seqq. — JAHN, l. l. p. 172. — HILDEBRAND, l. l. p. 482.

(2) JAHN, l. l. pag. 162.

ditionem hypochondriaci: et si illos interdum videas effuse exsultantes, ridentes, clamantes, caveas, ne hoc sereni aestumes animi signum: insolita illa laetitia, ut recte habet KLOEKHOFF (1), sic nata transitoria est. Mutata scena saepissime tristitiam introducit, paris momenti vel majoris; nam inebriatum potius, quam beatum praestat hominem. Hanc igitur, ut molestas allevet curas, sua sponte provocant aegri; vel nascitur illa ex phantasia propter nimiam nervorum sensibilitatem affecta, unde jure dixit SYDENHAM, haec animum haud minus vehementer excitare, quam solent moestiora illa πένθη (2).

Ab altera parte, quamquam continua tristitia animum divexet, raro ab omni spe decidit aeger; » ne tunc quidem, ubi ab optimo Deo nulla magis speramus beneficia,” inquit ZIMMERMANN, » crescentibus malis, spes melioris » fortunae perditur; quoque major sit aerumnae vis, » eo propiorem esse exitum speramus. Hypochondriacus, qui a mundo seclusus, vitae flammam quotidie » consumit, dum spem melioris fati spernit, tenuissima » saepe fortunae umbra e suo languore excitatur. Boni » quid semper ominatur, ubi aegri tempus futurum » quiete exspectant, et non desinunt melius sperare » aevum; non tantum enim hoc probat leviores esse » morbum, sed mala facilius tolerari.” (3)

Aegri cum magis animo, quam corpore laborent, vix satis illius curam gerere potest medicus: religiose suo fungatur officio, quippe qui non tantum corpora tractat, ut habet BOERHAVE, sed etiam morbos hominum: in hoc genere aegritudinum maxime noscuntur vere

(1) l. l. p. 124. (2) SYDENH. l. l.

(3) ZIMMERMANN. Erfahr. Lib. III, Cap. VIII, pag. 219.

humani medici merita; constat quidem, tales aegros medicum infinitis querelis lassare; ne tamen illas imprudenter negligat, discat e summo MORGAGNI; ipsum audiamus: (1) » Juvenem memini”, inquit, » hypochondriacum, nimis et assiduis, inanibus ut plurimum, » querelis medicorum aures lassare solitum; cum idem, » febris correptus faceret, ipsi autem, ut consueverant, » minus crederent, febrimque illam contemnerent, antea » ipsum, doloso morbo confectum, decessisse, quam illi » periculum, non dico praedicerent, sed praesentirent. » Tu igitur in querulis istiusmodi personis, cautam et » accuratam diligentiam retinebis. Neque enim haec » unquam, negligentia autem saepe nocuit, cui plurumque, si vera fateri volumus, imputandum est, *quod » moriatur aliquis, de quo medicus securus fuit.*”

In ipsa autem curatione, diligente animi habitus observatione carere nequimus: nam si omnem soli corpori operam addixerimus, nulla unquam animi habita ratione: nae saepiuscule in curando parum felices, aut scopo nostro prorsus excidemus, aut partem tamen eorum, quae ad hunc pertinet, praetermittemus (2); et aegri fidem amitemus, quae optime praescriptorum medicaminum vim acuit; praeterea autem, psychica curatione carere nequeunt hi aegri, omniumque maxime inde salutem sperare saepe debent. Animi enim habitus, qualem descripsimus, in dies pejor evadit, nisi constantia et voluntatis firmitate aegri vincant morbosas sensuum imagines: hoc autem non satis iis inculcari potest. Multi sane huic certamini inepti, quod ubi diutius conseruerint, victas tandem dant manus: prorsus ut

(1) De sedib. et caus. morborum, Lib. III. Ep. 45. Art. ultim.

(2) GAUBIUS de regim. mentis I, pag. 48.

impares luctatores postremo reniti desinunt, et ultro cedunt: aut ut homines incassum fugientes, tandem impetenti hosti pectus apertum praebent. Haec ignavia facilius occurret, quia animi vires a psychicis causis saepe admodum fractae reperiuntur: hinc jam ab initio negant fieri posse, ut tristes imagines et varios affectus fugiant: alii sese persuasos habent, flagitiorum seram dandam esse poenam; praegressorum illos poenitet, moleste ferunt praesentia, futurorum anxia vexantur sollicitudine. Aliis, ob res adversas gaudio percipiendo ineptis, animus patet magis ingratis, tristibus ideis; hi proprio damno illas consectantur, semper iis inhaerent, et summe ab iis moventur. Alii rursus altis, severis studiis incumbentes, in vero perscrutando sagacissimi, ne leviolem quidem aerumnam perferre valent, et propter nimiam, cum corporis, tum animi sensibilitatem, omnia sua mala aggravant, nesciuntque sapientia lenire, quae arte tolli nequeunt. Sed quid plura! Quotidie aegros hortetur medicus:

Vivite fortes,

Fortiaque adversis opponite pectora rebus! (1).

Sciant aegri, maximam salutem positam esse in debito mentis regimine: ingratas illas perceptiones e corpore oriri, et vim inesse animo, ut deleat ejusmodi odiosas cogitationes, utque mala toleratu faciliora faciat; indefessus vero requiritur labor; mox enim, ubi illas imagines, summa animi intentione sopiverit, postero momento, easdem, quasi retuso fluminis impetu, nunc sibi commisso, intra se ruere sentit: attamen succedit tentanti: est etiam in hoc certamine quaedam voluptas: gaudet animus reportatas intueri victorias:

(1) HORAT. Serm. II. 2. v. 136.

ita ut, systemate nervoso novis instructo viribus, et mente experientia edocta, sensim in naturalem redeat homo statum, in quo, ut est apud CICERONEM (Tusc. V. Cap. 6. med.) » nulli metus terrent, nullae aegritudines exedunt, nullae libidines incitant, nullae futiles laetitiae, exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus!” Quae vero medico praesto sunt auxilia, ut aegro succurrat in hocce certamine, quam ratione optime sese gerat erga eos aliaque similia, non meum est ostendere: haec doceant eum opera psychologica practica.

DE HYSTERIA.

Sexuum discrimen non tantum in singularibus partibus, generationis operi inservientibus, quaerendum est; verum tota corporis compages et structura observandae sunt: neque solummodo corpori est attendendum, ut rite illud discrimen cognoscamus: animus non minori jure nostram vindicat attentionem: haec omnia tam arcto juncta sunt vinculo, ut unum ex altero sequatur, et sine mutua conspiratione nequeant consistere. In foeminis singulares admiramur corporis formae gratias, venustatem, teneritudinem, delicatam, mollem partium structuram et compagem: certe, pro magna parte, ex his conditionibus non difficile explicatur sexui sequiori propria ingenii, morum atque indolis imago; sed, ubi descendimus ad interiorem investigationem, offendimus difficultates aegrius solvendas. Non credo fore aliquem, qui negarit variorum

corporis organorum peculiarem et insitam potestatem reagendi in animum: ita ut inde singulares affectus nascantur et consilia; inter illa partes genitales, inde a pubertatis tempore, utique enumerandae veniunt. Antiquiores, nimis forsitan, in propriis sexus morbis, universam corporis conditionem praeterviderunt, cum e solo fere utero illam catervam malorum deduxerint, quam sub hysteriae nomine amplectebantur; serius aevum hunc emendavit errorem: sed simul cum uteri jure in hoc morbo denegato, desierunt docti illum contemplari, tanquam sexui sequiori propriam aegritudinem; eandem existimantes cum hypochondria virorum. In quantum vera sit haec sententia, si vellem eruere, diutius moram faceret: attamen rite perpensis propriis foeminarum conditionibus, et singulari morbi forma, non vereor asserere, hypochondriam et hysteriam sibi similes esse morbos, pro sexuum discrimine tantum differentes. Illo igitur solummodo occupati, quod ad nostrum pertinet argumentum, paucis exponere conabimur, quomodo e proprio foeminarum organismo atque morum discrimine, animi conditionem hystericarum, differentem ab illa hypochondriacorum, intelligere possimus: toto animo calculum adjicientes huicce MORGAGNI sententiae (1).” » In hystericis non eadem » in omnibus semper occurrunt symptomata, neque etiam in hypochondriacis. Quominus a doctissimis alioquin viris, qui ex adverso pugnant, (i. e. qui contendunt hystericum et hypochondriacum morbum minime eosdem esse) urgeri oportuissent tot inter utrumque morbum discrimina, quasi illa, quae memorant,

(1) MORGAGNI de causis et sedib. morborum, Lib. III. Ep. 45. Art. 20. Tom. II. pag. 206.

» omnia in hystericis semper, pleraque autem in viri-
 » lis sexus hypochondriacis, nunquam essent animad-
 » versa, vel quasi ea, quae multo et saepius et gra-
 » vius in mulieribus, quam in viris contingunt, aut
 » non essent ejusdem generis, et gradu tantummodo
 » discrepantia, aut nervosum mulierum systema, et
 » corpus, et vivendi rationem, ac virorum inter se
 » comparantibus non appareret, cur eadem causae,
 » multo et facilius, et saepius, et acrius in illarum
 » nervos debeant, quam in horum, agere." Et re-
 vera, si in mentem revocamus, quae de varia dispositione
 in morbos nervosos monuimus, et si attendimus, con-
 stitutionem illam gracilem, teneram, cum nervorum
 nimia irritabilitate minorique energia, foeminis esse
 frequentiore, dum in viris dispositio nervosa cum
 fibra laxa, debili saepius occurrat; haec vero non
 ita constantia esse, quin viri plurimi observentur ner-
 vosi cum fibra gracili, tenera, et foeminae cum debili,
 laxa partium corporisque compage: facile hujus litis
 naturam perspiciemus. Nonne igitur praestaret, re-
 jecta antiqua distinctione inter hystericam et hypo-
 chondriacam passionem, novam substituere divisionem
 horum affectuum, corporis totius nervorumque con-
 stitutionis discrimine fultam? Quod e verbis ipsius
 HOFFMANNI (strenui propugnatoris distinctionis inter duos
 hos morbos) quodammodo sequi videtur: dicit enim:
 » foeminae, quae sanguineae et cholerae sunt consti-
 » tutionis, et ad impetuosas ac praecipites animi com-
 » motiones pronae sunt, saevas et violentas in partibus
 » nervosis motiones experiuntur: illae autem, quae
 » phlegmaticam et torpidiorem obtinuerunt naturam,
 » non adeo impetuose convelluntur, sed potius in cre-

» briora animi deliquia incidunt; nullumque nec mur-
 » mur, nec ventum vel afflatum, nec odorem suavio-
 » rem, nisi aegerrime ferunt (1).” Porro illud jubere
 videtur effatum cel. ROB. WHYTT, morbum hypochon-
 driacum interdum non minus a se ipso differre, quam
 hysteria ab illo discrepat (2).

Natura mulieribus cum nervorum majori sensibili-
 tate minus dedit partium corporis robur: hinc sensa-
 tiones quidem acutiores, verum minus constantes:
 hinc omnium functionum vigor et insignis mutabili-
 tas; tota fere vivit foemina in imaginibus, quas sen-
 suum vita ei largiuntur; propter animi magnam mobi-
 litatem, ab uno objecto mox ad aliud trahitur; ob ima-
 ginandi facultatem vividissimam, aliorum aerumnis
 facile movetur, ad iis succurrendum prompta reperi-
 tur; estque tanta apud illam vis vehementioris affectus,
 ut animo commoto extrema saepe audeat; hinc summis
 etiam amoris deliciis perfruitur. Judicium vero, et ra-
 tiocinium minoris sunt apud illam momenti: hinc mulier
 ad severiora studia, mentis strenuum exercitium et
 perseverantiam ineptior; et ut plurimum confirmatum
 videmus illud VIRGILII: *varium et mutabile semper foemina*.
 Dolores et ingrati stimuli vivide ab illa sentiuntur, sed
 facile eorum vestigia delentur: foeminae, quas, vix hora
 abhinc, profusis viderimus lacrymis confici, jam satis
 sereno animo offendemus, et mox oblivisci videbimus
 causas, quibus adeo percellebantur (3). Haec si tene-
 mus, et praeterea si attendimus, hystericum morbum sub

(1) System. rat. med. Tom. IV, Sect. I, Cap. 5, § 8. Op. omn.
 Tom. III, pag. 52.

(2) WHYTT, over de Zenuwziekten, pag. 74. infra.

(3) Plura legas apud ROUSSEL système physique et moral de la
 femme, pag. 49. seqq.

pubertatis tempus, ubi major, cum corporis, tum animi sensibilitas obtinet, virgines teneriores corripere; facile intelligemus, quaenam symptomata ex iis, quae in hypochondria enarravimus, huc potissimum referre debeamus. Liceat quaedam momenta exponere.

Morbus periodicum magis sequitur decursum.

Paroxysmi insignioribus notantur systematis nervosi turbis, motibusque vehementioribus convulsivis (1). Praenunciant imminentem insultum eumque comitantur: mentis quaedam segnities, moestitia, suspicax et valde irritabilis animus, summa pathematum inconstantia, *ἀθυμία*, anxia sollicitudo, quin interdum vitae taedium (2).

Profligato paroxysmo redit sensim mentis pacatae serenitas: notantur lassitudo et gravitatis sensus universalis. » Mirum certe videri potest,» inquit HOFFMANN (3), » quod saepe tam brevi tempore ejusmodi pernicio- » atque praesentem interitum minantia symptomata ces- » sent et intermittant; adeo, ut quae pridie moriturae » videbantur, nunc sanitate integra frui putentur.»

In viris omnia symptomata magis perseverant: hinc continuo illi vexantur morbi molestiis, eorumque animus depressus reperitur. In foeminis vulgo torpor et inertia hypochondriacorum abest, tempore inter insultus intermedio: aegrae variis affectibus admodum percelluntur; quibus facile novi paroxysmi provocantur: inconstantia summa illas tenet, jactantur continuo inter effusam laetitiam magnamque tristitiam: levissimâ causâ

(1) Ad hosce foeminas prae viris esse dispositas, notum est. Conf. ARETAEUS de Causis Chron. Lib. I, Cap. VI. Ed. KÜHN pag. 7. ROUSSEL, l. l. pag. 57 et 64.

(2) V. SWIETEN, Tom. III, pag. 461.

(3) l. l. § 4. Pag. 51.

mutatur saepe affectuum scena (1). Rarius etiam hominum societatem fugiunt foeminae hystericæ, cum mundi deliciis longe plurimæ admodum delectentur.

Tandem ipsius systematis genitalis ratio non prorsus est praetervidenda. Nimis temerarium quidem videtur illud effatum FRANKII, quam ut ei prorsus obstipularemur, ubi dicit: constare, partem vel maximam hystericismi, ex uteri tyrannico quasdam in foeminas imperio, venire (2); neque etiam singula et omnia danda videntur Erudit. CABANIS, quæ e genitalium in animum potestate deduxit (3). Plurima vero symptomata harum partium majorem sensibilitatem, et justo æquius in caeteras partes imperium indicant. Hinc insatiabilis hystericarum veneris cupiditas, vel, quod interdum etiam obtinet, coitus fastidium (4). Porro inter causas occasionales et prædisponentes, plurimæ reperiuntur, quæ morbose excitando illarum vitam, agere videntur; huc pertinent denegatus veneris usus, imprimis, ubi plenius olim ei indulserint, phantasia circa res eroticas, lectione e. g. fabularum romanensium, summopere irritata, vita sedentaria, luxuriosa, et largior stimulantium abusus. — Quando hic morbus in mentis alienationem abit, amor primam, ut plurimum, agit personam: maniacæ abripiuntur erotomania, furore uterino, summa impudicitia et lascivia distinctis. Melancholicæ ut plurimum circa hunc affectum versantur, et secundum ZIMMERMANNUM sæpissime apud illas, mysticismus ex infelici nascitur amo-

(1) HAASE, Tom. II, p. 285.

(2) FRANK Epitome. Lib. VI, Pars II, pag. 281.

(3) Cf. Opus laud. Tom. I, p. 268—294, pag. 434; et passim.

(4) HAASE l. l. pag. 284.

re: quod ex ipsa delirii natura, plurimis comprobavit exemplis (1). Inprimis meretur v. LENHOSSEK, qui circa hoc argumentum legatur; ad quem igitur refero, ne diutius in hoc argumento immorer. (2)

DE MELANCHOLIA.

Ad melancholiam proprie disponit corporis illa conditio, quae majorem nervorum sensibilitatem cum majori energia comitatur. Hunc morbum adesse dicimus, ubi aegri, febris expertes, animo moesto et dejecto, deliri circa unam cogitationem aut homogenarum cogitationum seriem versantur: dumque omnes animi facultates bene sese habent, in una re vitium est. Hac ratione malum distinguitur ab hypochondria, mania et moria. Decipitur vero, qui doctis suis definitionibus fretus, levem autumet laborem, hanc ubivis ab affinis speciebus distinguere, cui in tantum affinis est, ut hi affectus saepe vices commutent, (1) ut est apud MORGAGNI, et alter in alterum transeat; quin saepius dubitantes videas medicos, hinc taciturnitate et metu, hinc loquacitate et audacia in eodem aegro subinde alternatis, melancholicum pronuncient nec ne. E sequentibus melius hoc intelligetur.

Temperamentum melancholicum, quod ad acquisita

(1) ZIMMERMANN, *über die Einsamkeit*. Frankf. u. Leipz. 1785. Tom. II, pag. 132 et 214—219 aliisque locis.

(2) v. LENHOSSEK, *Darstell. caet.* Tom. II, Sect. III. Cap. 2, art: *die Geschlechtsliebe*. p. 383 seqq. Ubi imprimis ad nostrum pertinent forum, quae habentur p. 407—414.

(3) De caus. et sedib. morb. Lib. I. Ep. 8. Art. 1, pag. 54.

referendum fere semper videtur, e variis nasci potest temperamentis naturalibus: quod plurimae efficere possunt causae, ut morbi, vivendi ratio, animi affectus e. s. p.; neque tamen credendum, diversa temperamenta in unam eandemque transire formam; peritus rerum iudex cuique suas tribuet partes, et cum phlegmatico-melancholico non facile sanguineo - vel cholero - nervosum confundet (1). Hinc ipsius melancholiae discrimen intelligitur; hinc constat, quomodo fieri possit, ut, praeter propriam illam dispositionem, plures etiam sequatur morbos.

Multa ei sunt communia cum passione hypochondriaca, cujus saepe est pedissequa. Vidimus enim, in hypochondria sensim universum systema nervosum magis affici, ipsiusque cerebri varios accedere affectus: ac simul morbosam animi conditionem graviolem fieri; quae sese mutuo alunt, atque sic, ut verbis utar GAUBII (2). » Itu redituque reciproco fluctus altius atque altius » quandoque extumescunt, ac tandem in aestuationem » difficillime comprimendam erumpunt. » (3) Cum igitur hypochondria melancholiae adeo affinis sit, necesse erit, duos hos morbos accuratius a se invicem distinguere.

Minores hypochondriae gradus a relativa sanitate difficile distinguuntur, et tantopere distant a melancholia, ut nemo facile illa confundet; verum, malo proveciore, animo magis afflicto, hypochondria et melancholia non raro ita sibi affines evadunt, ut aegre

(1) Conf. CABANIS lib. laud. Tom. II, Memoire XII, inprimis pag. 440 et 441.

(2) Sermo de regim. mentis I, pag. 34.

(3) De transitu hypochondriae in melancholiam, inter alios confer REIL, l. I. (Edit. 1802) pag. 270. HAASE. Tom. II, pag. 502, § 321.

a se invicem distingui possint. Animus enim anxius, erroneae de morbi natura opiniones, multaque alia signa, utrique communia, faciunt, ut saepe limites vix rite constituere possis. Optimam vero distinctionis basin habemus in appetendi volendique facultate. Hypochondriacus enim, quamquam periculo, in quo se versari credit, admodum angitur, idque perverse vel immerito; tamen, sese ab illo errore abduci aliquatenus patitur atque optat; hinc, rationi obediens, cavet, ne, secundum erroneas illas perceptiones imaginesque se gerens, absurdum insanumque sese praestet: quia persuasum ei est, sensus organa male suo munere fungi. Alia vero res est cum melancholicis: illis enim perversae sensuum imagines mentem animumque plane regunt; huic accedit certa quaedam in erroribus constantia: non tantum enim fieri nequit, ut de errore melancholicum convincas: sed, quamquam maximam adhibeas industriam, ne vel minima re, ratione vel argumentis, quibus eum persuadere coneris, mutari cernis; mutabilis enim et inconstans animus hypochondriacorum solet esse; dum maxima perseverantia et immutabilitas e melancholiae natura sunt (1). Quam-

(1) Liceat ipsa verba Doct. ERHARD, a quo haec mutuati sumus, hic adscribere: » Die Hypochondrie kann sehr leicht mit der Melancholie verwechselt werden. Der ängstliche Zustand, den sie hervorbringt, und die vielen physiologischen Zeichen, die sie mit dem Wahnsinn (Melancholie) gemein hat, machen es oft schwer, eine Gränze zwischen beyden zu finden. Die Gränze findet sich auch nur in der Freyheit des Begehrungsvermögens von den Vorstellungen der Gefahr, in der man wegen seiner Gesundheit zu stehen glaubt, abstrahiren zu können. So lange der Hypochondrist nur an seine ängstlichen Vorstellungen glaubt, aber diesen Glauben sich gerne nehmen liesse, so lange er will, dass ihm geholfen

quam hac ratione, secundum morborum naturam, optime discrimen constituitur, tanta eorum est affinitas, ut coacti fuerint docti, melancholiam hypochondriacam, vel hypochondriam melancholicam adsumere (1).

Ut plurimum melancholici facile cognoscuntur ex totius corporis et faciei habitu; nempe ex insigni macie, cute sicca, contracta, livescente, vel fere nigra, vultu moesto, sinistro, fronte rugata, oculis defixis, motuum torpore et signitie, dum anxie manus torquentur. » In initio melancholiae,» ait ARETAEUS, (2) » vel quieti praeter rationem, vel morosi sunt, et demissi, » et tardi sine manifesta quavis causa: ad haec iracundi » fiunt et dejecti: vigilia premuntur et e somnis cum » tumultu excitantur.» Est hoc in stadio quaedam inconstantia animi; ut plurimum quidem tristes observantur: sereniora tamen accedunt aliquando inter-

» werde, so lange ist er noch nicht wahnsinnig. Hat aber einmal eine » Vorstellung völlige Herrschaft über ihn, und bestimmt sie ihn völlig » in seiner Handlungsweise, so ist er wahnsinnig. Sehr richtig sagt » KRÜGER: so lange es mit den Grillen eines Menschen über seinen körperlichen Zustand und die Verhältnisse der ihm umgebenden Sachen und Personen nur bey Einfällen und Vorsätzen bleibt; so lange » ist er nur hypochondrisch, handelt er aber consequent nach ihnen, » und wechselt nicht mehr darinnen ab, so ist er melancholisch.» ERHARD *über die Melancholie*, in WAGNER Beyträge zur phil. Anthropologie. Band II. pag. 8. — Cum hocce effato, mirum quantum congruit, quod habet Doct. ESQUIROL. » Selten kann man die Melancholischen » überzeugen,» inquit ille auctor, » nie aber überreden.» » » Ich » » verstehe recht gut, was sie mir sagen — erwiederte ein Melancholiker meinen Gründen — sie haben Recht, aber ich kann » » ihnen nicht glauben!"" ESQUIROL *allgemeine und specielle Pathologie und Therapie der Seelenstörungen*. Frey bearbeitet von Dr. K. C. HILLE. Leipzig, 1827, pag. 212.

(1) ERHARD, REIL, aliique permulti.

(2) De causis et signis chronicorum l. l. pag. 76.

valla. Malo crescente mores magis etiam depravantur : quique antea satis probo fuerint ingenio , variis indulgent vitiis ; non raro satis pii homines improbi evadunt βλάσφημοι : mites et amabiles , acerbi , morosi molestique fiunt : casti in salacem ruunt libidinem : prudentes , fortes , strenui mutantur in homines ignobiles , meticulosos , pusillo animo : e. s. p. (1). Animadversione dignum est, sub hac rerum conditione , aegros mentis facultatibus saepe multum adhuc pollere : » qui ingeniosi » et eruditi sunt , astronomiam sine praeceptore , philosophiam per se ipsi callent , poeticae tanquam ex ad » flatu musarum periti sunt.” (2) Animadvertit ARISTOTELES , melancholicos caeteris ingenio praestare : et plurimorum eruditorum dirum fatum hoc abunde probat : acre enim ingenium solet illam dispositionem ad melancholiam comitari : indefessa studia nimiaque animi elatio oleum camino addunt. Vix genus hominum reperitur, quod acerbius melancholia vexatur, quam eruditi. ZIMMERMANNUS, qui tot tantaque mala inde expertus est, proprio suo idiomate, tam graphice illam conditionem descripsit, ut religio foret, ejus verba in aliam vertere linguam ; non tantum enim res fideliter depinxit ; sed ratio dicendi , singulari prorsus modo , animi conditionem , hisce hominibus propriam, ante oculos ponit. Postquam exposuerit , quomodo facultates mentales , et universum systema nervosum multiplici ratione afficiantur apud eruditos melancholicos, sic pergit : Sol- » che Geistesbeugung ist schrecklich , wenn es auch

(1) Conf. ERHARD , l. l. pag. 6.

(2) ARETAEUS de curatione chronicorum l. l. pag. 80. Haec quidem de maniacis scripsit hicce auctor : sed potius ad melancholicos , quales nos eos intelligimus , referenda esse , vix dubium est.

» Zwischenstunden giebt, in welchen die Seele ihre
 » Kraft fühlet. Aber es ist schrecklicher, wenn sie
 » nichts mehr fühlet, wenn auf einen melancholischen
 » Menschen gar nichts mehr von allem dem wirkt,
 » was ihn sonst zu reitzen oder zu heben pflegte,
 » was ihm Vergnügen machte, oder was ihm verdross.
 » Er wünschet immer allein zu seyn und genießet
 » die Einsamkeit nie. Er kommt aus der Welt in
 » seine Kammer zurück, und ekelt alles an, was er
 » in seinen Kammern sieht. Er speyt auf alles, was
 » da hängt und glänzt. Seine Bücher sieht er an wie
 » vielfarbige Klötze, die zu nichts nütze sind, als ihm
 » durch ihren bunten Anblick den Schwindel zu geben.
 » Alle an ihn geschriebene Briefe möchte er unge-
 » lesen verbrennen. Jedes geschriebene oder gedruckte
 » Lob von jeder Art, allen euren verfluchten Schnick-
 » schnack über seine wohlbekannte Menschenliebe, er-
 » wiederte er gerne durch einen eisernen Faustschlag ins
 » Gesicht. Aller Schimpf, den man über ihn ausgiesst,
 » jeder Lustreich der Witzwuth, alles Hohnlächeln
 » und Grinsen aus dem Galgenfelde des Neides und
 » der Schmähsucht, alle dort mit schüchterner Arglist
 » gegen ihn ausgeübten Katzenstreichen, und die dar-
 » über entstehende allgemeine Freude in Zeitungen,
 » Almanachen und Journalen, und bey nahem und
 » fernem, gelehrten und ungelehrten Gesindel, diess
 » alles gleitet über ihn weg, wie Wasser über Wachs-
 » tuch. Die Werke der schönen Geisten sind für
 » seinen Kopf und Geschmack, was gehacktes Stroh für
 » eines Hungrigen Magen: er giebt der Stimme zärt-
 » lich sorgsamer Freunde kein Gehör: für ihn geht
 » keine Sonne auf; ihn erquickt kein Schlaf, denn er

» ist nur das Aufwachen zu neuen Schmerzen, und
 » neuer unaussprechlicher Gleichgültigkeit für Al-
 » les (1).» Cum hacce ignavia, paucae tamen res illis
 curae sunt: continuo versantur aegri circum ideas
 eo pertinentes, ita ut iudicium sensim depravetur, et
 verum delirium melancholicum circa unum objectum
 nascatur, a quo nulla ratione sese abduci patiuntur;
 variae autem causae ideam illam fixam animo inpri-
 munt: non raro huc suam conferunt partem insomnia:
 crescente enim malo, ut habet ARETAEUS, ea veracia
 fiunt, horrida et manifesta: quodcunque enim futuri
 mali supra modum horrent, id eorum oculis repraesentant (2). Ex isto autem ZIMMERMANNI loco, melius quam
 verbis enarrare possem, discrimen, inter duos melanco-
 liae gradus, quod egregie a Doct. ESQUIROL expositum
 habemus, intelligitur: primus enim gradus majori sensi-
 bilitate et mobilitate, cum animi, tum corporis, insig-
 nus est. In altero vero gradu, sensibilitas paucis tantum
 stimulis afficitur: neque corpus, neque animus, iis rebus,
 quae a delirii objecto aliena sunt, commoventur (3).
 In melancholicis fere omnibus observamus mag-
 num solitudinis amorem: quin hunc ad maxime con-
 stantia symptomata hujus morbi pertinere ducit ZIM-
 MERMANN. Omnes melancholici societatem communi-
 tatemque hominum reformidant, solis lucem oderunt;
 nequeunt ullas adsequi cogitationes, praeter illas,
 quibus animus conficitur, corpusque tabescit; hinc vi-
 tam agunt, continuis cruciatibus plenam; quod adhuc
 augetur in solitudine, nisi imaginatio tunc vehemen-

(1) ZIMMERMANN, *über die Einsamkeit*. Tom. II, pag. 168, seqq.

(2) ARETAEUS, l. l. pag. 76.

(3) Conf. ESQUIROL. l. l. pag. 206.

tiori quadam causa percellatur, et in aliud objectorum genus figatur. Quando aegritudo et melancholia omnium functionum frangant energiam, facile discunt homines mundum vitamque spernere et odisse, et necessario solitudinem quaerent (1). In regionibus calidis magnus est numerus eorum, qui procul ab omni hominum societate, duro victu degentes, falsa ut plurimum religionis idea et superstitione moti, in deserta atque medias in silvas densissimas fugiunt. Notum est, magnum ZIMMERMANNUM in solitudinis illum amorem inquisivisse. Multas nobis reliquit observationes circa illud argumentum sagacissimas, plurimisque probavit, inter illos, qui vulgo pro sanctis habebantur, plurimos fuisse vel hypochondriacos, vel foeminas hystericas, vel melancholicos. Quocum convenit testimonium P. ARPINI, melancholicis multis, qui ab incolis sancti existimabantur, Aegyptum abundare (2).

Melancholia periodicum ut plurimum sequitur decursum: hinc delirium non semper eadem sese habet ratione, neque ubivis sibi constans occurrit animi conditio: alii aegri continuo mente versantur circa objectum delirii fixum: alii interdum illud oblivisci videntur, et tunc demum insania illorum observatur, ubi propter causam quandam, sive externam, sive internam, fixa ista idea excitetur: occurrunt tunc intervalla lucidiora, symptomatibus lenioribus, quae excipiunt insultus, majori omnium symptomatum in-

(1) ZIMMERMANN, über die Einsamkeit, Tom. II, pag. 150, Conf. ibid. pag. 104.

(2) E. ZIMMERMANN, inter alios locos, hos citemus. *De Experientia* Lib. IV, Cap. 13, pag. 482. Opusculum von der *Einsamkeit*. (Frankf. et Leipz. 1777), pag. 99. seqq. Opus supra laudatum: über die Einsamkeit, Tom. II, pag. 147 seqq. et passim.

tentione notabiles (1). Pro varia autem natura *ideae fixae*, differunt animi affectus, morbum comitantes. Ridiculae saepe eorum sunt phantasiae: de quibus illud notandum, quod anxium, tristem, morosum, quin ab omni spe derelictum sistant animum; quemadmodum mox videbimus. » Melancholicis semper » timores assident,» inquit GALENUS (2): » non autem » semper eadem imaginationum praeter naturam species in ipsis observatur: siquidem alius testaceum » se factum putavit, atque idcirco occursantibus cessit, ne confringeretur: fuit alteri timor, ne Atlas » mundum bajulans gravatus onere ipsum excuteret, » atque sic ipse contereretur, ac nos quoque secum perderet: aliaque hujusmodi infinita imaginantur.» Nihil fere tam absonum cogitari potest, quod interdum summa cum pertinacia, utpote vere existens, sibi non finxerunt melancholici: pro diversa autem fixae *ideae* natura, variae hujus insaniae constitutae fuerunt species: exempla legas, inter alia, apud ERHARD, REIL, ESQUIROL, HAASE multosque alios.

Hoc loco gravissimam quaestionem de pathognomonicis melancholiae signis praeterire nequeo. Sunt enim, qui cum veteribus, animum moestum, depressum ut unicum statuunt pathognomonicum melancholiae signum: dum alii ab hac via deflectentes, aliam secuti sunt rationem. Labet varias doctorum opiniones exponere, ut sic litem ex aequo dijudicemus.

Initium faciamus a veterum medicorum sententiis. Morbus, ut nomen indicat, ex atra bile oriri iis vi-

(1) REIL, l. l. pag. 384 § 71.

(2) De Locis affectis, Lib. III, Cap. X, Vol. VIII, pag. 190. Ed. KÜHN: Cf. ARETAEUS. De causis chron. I, Cap. V. Ed. KÜHN, p. 75.

debatur: hoc autem principium suae quisque accommodabat theoriae, et inani fundamento vanas suas superstruebat hypotheses: in quantos autem errores nimia illa cupido quaevis explicandi, subtiles scolasticos abduxerit, ex illo GALENI loco videre est, ubi de natura melancholiae ille auctor disputans: recte HIPPOCRATEM videri omnia melancholicorum symptomata in duo haec coëgisse, metum et moestitiam, dicit. » Moestitia nimirum eos inducit, ut odio prosequantur omnes, quos viderint, perpetuo moestitiam prae se ferant, ac terreantur, ut in tenebris profundis pueri, atque ex adultis indocti. Quemadmodum sane externae tenebrae omnibus fere hominibus pavorem inducunt, nisi vel audaces admodum, vel docti fuerint: sic atrae bilis color mentis sedem, peraeque ac tenebrae obscurans, timorem efficit. Etenim summis tum medicis, tum philosophis in confesso est, tum humores, tum omnino corporis temperamentum animae actiones alterare.” (1).

Triples autem genus insaniae ut plurimum distinguebant: delirium febrile sive phrenitidem, maniam et melancholiam; quorum ultimum, ex proprio calidarum regionum incolarum melancholico temperamento, frequentissime nascitur: in hoc autem temperamento frequentes sunt congestiones et plethora abdominalis, vo-

(1) GALENUS, l. l. pag. 190. Conf. Hipp. Aph. Sect. VI, aph. 23. Haec sententia melius intelligitur cognitis veterum philosophorum dogmatibus: Stoici enim et Epicurei, dum statuebant nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu, sententiam ita explicabant, ut ponerent: res in substantiam mollem cerebri, sui imprimere speciem veluti in tabulam; ut recte animadvertit vir doctissimus, mihiq. amicissimus J. P. HEYE in Dissertatione de morbis, qui mentales dicuntur. L. B. 1832, pag. 9.

mitus cruentus, haemorrhoides e. s. p.; quae omnia ex atra bile oriunda censebant: hanc conditionem comitatur semper animus morosus, tristis, iracundus: unde factum est, ut atra bilis, pro designanda multa efferaque ira, iis in usu esset (1); quibus facile constat causa, cur animum tristem, morosum, iracundum in universum ad pathognomica hujus delirii signa referebant. Quod confirmatum videmus effatis HIPPOCRATIS, ARETAEI, CELSI, GALENI, C. AURELIANI, ALEXANDRI TRALLIANI.

Horum autem nonnulli perspiciebant, atram bilem revera morbi causam non sistere (2); neque tamen ideo semel acceptam delirii ideam mutabant. Monendum porro, veteres laxiores fuisse in usu vocabulorum: hinc saepe apud illos sermonem fieri de causa melancholica delirii, et de melancholia, ubi aliud malum, quam hocce nostrum, designatur. Atque tandem illud animadvertendum, doctrinam morborum mentalium iis fuisse imperfectiorem: minus accurate varia signa exponebant, in melancholiae descriptione enumerabant symptomata, quae proprie illuc non pertinent, et in aliis insaniae speciebus quaedam tradebant signa, ad melancholiam referenda; quod in ARETAEI descriptione de mania facile quisque observabit.

Diu sane horum morborum doctrina inculta mansit: donec recentioribus temporibus, philosophia psychologica, arctiori vinculo medicinae nexa, ad accuratiorem investigationem, et novam eos elaborandi rationem, medicos impulerit. Utrum enim e corpo-

(1) ARETAEUS de causis chronic. Lib. I. Cap. V.

(2) Apparet hoc e C. AURELIANO Lib. I. morb. chronic. Cap. VI, initio.

rea causa, vel e mente malum oriatur, lis est inter auctores: sed ipsi illi auctores, qui firmiter credunt, corpoream causam esse morbi, nullum satis firmum possunt struere fundamentum, quo posito, morbum rite determinemus; vires enim nervorum nimis inconstantes et obscurae sunt, atque ab aliis partibus nimis dependent, quam ut stabilem inde expectare possimus basin. Cum autem de variarum cerebri partium usu, vix certi quid sciamus, praepropera et parum prudens eorum ratio videtur, qui, disciplinâ illâ, quae nuper a Doct. GALL. exculta fuit, theoriam superstruentes, tot monomaniae esse genera statuunt, quot sunt varia encephali organa, quae variis animi functionibus ministrant (1). Magis probanda quidem videtur Doct. BROUSSAIS theoria, secundum quam, ex majori minorive irritationis gradu, et ex varia ejus natura, deliriorum discrimen explicatur: irritatur cerebrum, cum protopathice, tum per consensum: maxima autem viget sympathia inter cerebrum et organa hypochondriaca, atque partes genitales: ex irritatione vero, quae gastro-duodenitidem comitatur, longe maximam partem monomaniarum, quas tristes affectus concomitantur, oriri ei videtur (2). Sed paucos tantum casus haec explicatio amplectitur; minime enim, cum illo auctore, irritationem in omnibus morbis videmus: neque etiam, nostro judicio, aequam animi habuit rationem. Vix autem opus est, ut moneam, quantis dubiis hoc genus explicationum prematur.

Praestat igitur a manifestis signis, i. e. ab animi facultatibus laesis, horum morborum divisiones et de-

(1) Conf. BROUSSAIS de l'irritation et de la folie. pag. 431 seqq.

(2) lib. laud. pag. 448 seqq.

initiones desumere. Hanc autem viam fere omnes docti secuti sunt. At quantas et hîc offendimus controversias!

Inter nosologos plurimi singularem melancholiae locum assignaverunt. Conf. SAUVAGEZ, LINNAEUM, SAGAR, VOGEL, CULLEN, PINEL. Neque tamen omnes eadem ratione illam definierunt: alii melancholiam delirium fixum existimant: alii autem, ut necessariam statuunt conditionem, animum moestum, meditandum, timore obsessum. — Recentiorum psychologorum difficilius exponuntur sententiae; quisque enim, suis fretus hypothesebus et theoriis, proponit ordinem quendam morborum mentalium, ab aliis plus minusve diversum utiturque peculiari verborum apparatu. Hanc ob causam requireretur, si rite eorum, sententias exponere vellemus, succincta enarratio eorum quae de morbis mentalibus proposuerint, et quam ratione illos diviserint. Haec vero nimis diu tempus tererent: pauca igitur et nonnisi maxime necessaria ab iis desumemus. Nomen melancholiae multi retinuerunt, eoque utuntur; sed aliam prorsus ei tribuunt notionem, quam solent veteres. Magna pars recentiorum idem censet ac monomaniam; neque tamen hi prorsus inter se consentiunt. Sic PINEL delirium fixum ponit cum animo interdum dejecto, moesto, interdum satis sereno (*certaines fois égalité d'humeur, ou même état habituel de satisfaction*) (1).

Alii autem, quorum rationem magis laudamus, univarse classem monomaniarum constituunt, eique subjungunt duas formas: nempe *monomaniam melancholicam*, (quae *Lypemania* aptius appellatur a Doct. ESQUIROL), et *monomaniam moriam*. Quarum illa tris-

(1) PINEL *Traité sur la manie*, pag. 149.

tibus pathematibus provocatur et nutritur, unde fixo delirio jungitur animi habitus depressus, anxius, desperatus; haec vero nascitur ex pathematibus excitantibus, comitaturque magna animi corporisque irritatione: vividissima eorum phantasia splendentes quasvis imagines depingit, quibus animus prorsus abripitur: versantur aegri in crapula quadam, et sereno, quin et laetissimo saepe sunt animo (1). Sunt vero etiam auctores, qui cum LORRY, animum dejectum ut pathognomonicum unicum statuunt signum: et si delirium fixum observatur, secundarium symptoma autument.

Qui vero in melancholicis universe *animum* affectum statuunt, varia ratione rem explicant. Sunt enim, qui philosophicis innixi perscrutationibus, distinguendum credant inter superiores atque inferiores animi facultates; quarum illae ad iudicium potissimum pertinent, hae vero cum functionibus corporis magis junguntur; quibus gratae et ingratae perceptiones, laetitia et tristitia, variique animi affectus determinantur. Utrumque genus facultatum patitur proprios morbosos affectus; inde nascitur discrimen inter morbos *mentis* atque *animi*. Ad hos autem referenda melancholia. Negari tamen nequit, ita junctas esse facultates immortalis nostri principii, ut neutra pars admodum turbari possit, quin ad alteram malum propageatur: hinc quando dicunt morbosam conditionem, vel ad *mentis*, vel ad animi sphaeram pertinere, originem tantum mali, et signa constantia, pathognomonica exinde sequentia indicant. Necessario hi animum depressum, moestum omnibus melancholicis tribuunt;

(1) ESQUIROL l. l. pag. 202 seqq, et 393 seqq.

et pathognomonicum signum aestumant. Accuratus vero rem indagentibus dubium vix superesse credunt, quin malum primum e corpore oriatur; immortale nostrum principium aegrotare nequit: hoc enim semper idem est; corpus vero mutatur: ex intimo utriusque commercio fit, ut, male constituto corpore, animi functiones vitatae videantur: illo enim animus utitur, tanquam organo, ad suas peragendas functiones; ex corpore vero animum tantum cognoscimus; nil igitur mirum, quod, male affecto systemate nervoso, per altas tenebras integri animi radii penetrare nequeant (1). Cum autem sensus communis a multis auctoribus adsumatur ut functio, qua nituntur *animi* facultates, melancholiae fontem in illius vitio quaesiverunt: et adserunt, nimiam coenaesthesiae mobilitatem cum minori energia, illam determinare: est enim melancholia insania cum praevalente *animi* affectu. (*Verstandesverwirrung mit vorherrschenden Gemüthsleiden*) (2).

Alii autem minus corporis habent rationem, et maximam causam in ipso animo ponunt. Firmant autem hi auctores suam sententiam rationibus ex mali aetiology petitis; e corporis etenim affectibus, tristitia animi pathemata provocantibus, melancholia saepissime oritur, vel et ex ipsis psychicis causis, nullo praegresso malo corporeo, interdum nasci solet: si vero melancholiam, et vel maximam partem vesaniarum, accuratius perlustres, reperies, illas gradu tantummodo distare ab animi pathematibus: unde utriusque analogia

(1) LENHOSSEK, Darstellung etc. I. pag. 52 et 55.

(2) LENHOSSEK, l. l. pag. 59.

apparet; (1) hinc animum depressum ad veram morbi naturam pertinere contendunt.

Ab his autem differt sententia Cl. HEINROTH, quam ut rite intelligamus, paulo fusius ejus theoriam exponemus. Ante omnia hypothesis commemoranda, qua totam suam superstruxit theoriam. Multum de ratione inter corpus et animum a medicis disputatum est: sed hoc respectu omnes fere peccant, quod duo illa principia nimis diversa, et e regione sibi opposita cogitent: corpus minime est machina iners, verum est organon vita praeditum: in illam vitam animus cum corpore confluit: male oeconomiam humanam intelligunt, qui credant res quasdam corpus solummodo afficere, atque animum aequae illas ferre: iidem illi docti ab altera parte male perhibent, animum ita posse affici, ut corpus nihil inde persentiat. Corpus enim est animi organon, vel potius est *metaschematismus* animi in substantiam corpoream (*das Leib ist die materiell gewordene Seele*); maxime autem morborum psychicorum studio nociva est eorum doctorum methodus, qua duo illa principia ita a se invicem divelluntur, ac si unum sine altero existere posset. Corpus humanum vivum sine ejus connubio cum animo cogitari nequit; sine animo desinit pertinere ad nostram substantiam (*οὐσίαν*): per se existere nequit; ex animo nascitur, ejusque tantum partem efficit; atque eam ob causam animo additur, ut immortalis nostri principio aditus pateret ad materiale mundum. Hoc igitur principio mutua illorum ratio explicatur. Animus est vis quaedam eaque libera per se: quando vero plus aequo naturae

(1) Conferri meretur Diss. Doct. ERMERINS de Animi pathematibus, morborum mentalium praecipuis causis. L. B. 1829. Pag. 9. seqq.

corporeae fit particeps, desinit esse libera: fracta autem illa animi libertas verum sistit characterem et naturam omnium vesaniarum (*Seelenstörungen*). Ubi autem, sub hacce rerum conditione, animus sentit sese non esse suae spontis, adest melancholia (*das Wesen der Melancholie ist das Selbstgefühl des nicht sich selbst Angehörens*). Quod melius intelligetur, si principia adumbraverimus, quibus vesaniarum divisiones nituntur. Animus, cum sit vis quaedam, ubi perturbatur, secundum aliquam e sequentibus rationibus, id fieri debet: sc. vel deprimitur, vel excitatur, vel tali ratione afficitur, ut depressio ab excitatione continuo excipiat. Hinc tres oriuntur vesaniarum ordines: quisque horum ordinum in tria dividitur genera, secundum animi facultates laesas. Animus enim in propria sui conscientia triplex facultatum genus distinguit: Sc 1°. *Animum*, a quo pendent grati et ingrati affectus, e. s. p. 2°. *Ingenium*, mentem: quae est facultas formandi intuitus atque ideas, (*das Erschaffen von Anschauungen und Begriffen*). 3°. *Voluntatem*, quae est determinatio ad agendum (*das Entschliessen*). Experientia docet, singulam harum facultatum prae aliis laedi posse, ita ut distinguendum sit inter morbos mentis, animi atque voluntatis. Attamen, cum junctae agant illae facultates, fieri potest, ut una ex iis primitus affecta alias in consensum rapiat: hinc prouti una tantum affecta fuerit, vel plures simul turbentur, habentur variae generum species, eaeque quatuor. Res quo melius intelligatur, non incongruum erit, sequentem tabulam ex opere Cl. HEINROTH describere:

Classis VESANIARUM (Seelenstörungen).

ORDO I ^{us} <i>Vires animi exaltatae.</i>	ORDO II ^{us} <i>Vires depressae.</i>	ORDO III ^{us} <i>Mixta virium conditio.</i>
GENUS I ^{um} <i>Animus</i> (Θυμός). Ecstasis (Wahnsinn). GENUS II ^{um} <i>Mens.</i> Paranoia (Verrücktheit).	GENUS I ^{um} <i>Animus</i> (Θυμός). Melancholia. GENUS II ^{um} <i>Mens.</i> Anoa (Blödsinn).	GENUS I ^{um} <i>Animus</i> (Θυμός). Melancholia ecstastica sive Ecstasis Melancholica. GENUS II ^{um} <i>Mens.</i> Morbi mentis mixti (Verwirrtheit).
GENUS III ^{um} <i>Voluntas</i> , Mania.	GENUS III ^{um} <i>Voluntas</i> , Abulia (Willenlosigkeit).	GENUS III ^{um} <i>Voluntas</i> , Athymia (Scheue).

Melancholiae Species sunt sequentes.

- 1°. *Melancholia simplex.*
- 2°. *Melancholia anoa.* Ubi Mentis facultates simul valde resolvuntur.
- 3°. *Melancholia ἀβουλή.* Ubi voluntatis facultas admodum depressa.
- 4°. *Melancholia Catholica* Quae omnium Psychicarum facultatum paralysi notatur.

Apparet hinc locus quem occupat melancholia, atque ejus ratio ad alias vesanias: plura addere vix opus esset. Verum superest, ut de causis quaedam moneamus; quo facto, melancholiam optime dijudicabimus, ejus naturam atque originem rite aestumabimus, symptomata constantia pathognomonica facillime eruemus; et, ut auctor existimat, experientia illud effatum confirmatum videbimus, unicam melancholiae causam animo inhaerere.

Sunt duo elementa, quibus componuntur vesaniae: sc. ipsius animi conditio (*Seelenstimmung*) et stimulus externus; comparavit HEINROTH rationem, qua nascuntur

vesaniae, cum generationis opere: duae enim hic requiruntur res, scilicet praedispositio vel diathesis, et potentia nocens sive stimulus externus: quarum illa est tanquam mater, quae germen futurae prolis continet, quae concipit, atque gremio fovet foetum eumque nutrit: neque tamen foecunda evadit, nisi sub requisitis conditionibus coïtum exercuerit cum stimulo externo, prolis aequiparando patri. Animi conditio vario modo mutari, eoque pervenire potest, ut nonnisi foecundante stimuli externi indigeat potentia, ut malum emergat. Hic praeter animum nihil peccat; nisi enim variis causis animi vis sese determinandi ita labefactata fuerit, ut versus corpoream partem plus aequo inclinet, atque hinc sibi imperando impar evaserit, liber omnibusque corporeis affectibus major foret; corpus enim sine animo existere nequit, nullaque est ejus vis in animum, sine hujus innata vi, qua sese determinare potest. Auctor multus porro est in demonstrando, omnia illa vitia organica, quae in cadaveribus post vesanias defunctorum reperiuntur, rite considerata, potius esse sequelas quam causas aegritudinis; quique credant, a temperamentis animi affectus pendere, attendant ad illud, quod dixit de ratione inter animum et corpus, ut intelligant, haec ipsa non minus ab animo pendere, quam hic ab illo regatur.

Ut ex animi conditione praedisponente nascatur vesania, opus est stimulo externo: stimulus autem est omne id, quod animum incitat, ut versus mundum externum agat; res vero, quae hanc provocant actionem, quaeque igitur stimuli nomine veniunt, extra nos positae sunt, vel ex ipso hominis sinu oriuntur, ut ideae, phantasiae, imagines, animi impulsus (*Triebe*) e. s. p.

Ut plurimum res externae, quae stimulum sistunt, sine magno labore eruuntur. Earum agendi ratio semper debet esse psychica: i. e. quamquam componatur stimulus ab aliis quibuscumque rebus, extra hominem positus, ubi agit, nulla alia ratione id facere potest, nisi in psychicam determinationem transierit; et hoc necessario sequi debet, ubi duplex stimuli externi agendi ratio adsumitur, positiva sc. et negativa, i. e. animi vires excitans, vel deprimens, hominem inebrians, vel ejus vires resolvens. Hisce igitur perpensis, apparet, stimulum, ut elementum vesaniarum, esse illam vim, quae, cum offendit praedispositionem illam supra expositam, ita animi facultatum libertatem frangit, ut turba ejus functionum inde oriatur: sequitur hinc, esse quoddam principium extra animum positum, vesaniarum quasi generatorem, quod sequenti ratione explicat auctor: mystica obtinet ratio inter mundum atque animum: mundus enim vehementi ratione animum allicit, eumque suis sollicitat illecebris, ut magis magisque vivat in rebus, ad hunc terrarum orbem pertinentibus, aeternaque spernat bona, quo fit, ut propriam perdat libertatem: quod, cum apud omnes homines locum habeat, sese continuo corrumpit genus humanum, atque perniciiei principium sibi transmittit. Si vero quaeras, unde fiat, ut fluxa, fragilia atque inconstantia bona hominem ita alliciant: est hoc opus magni istius generis humani hostis, nefandi malorum seminantis, perniciiei tenebrarumque principii.

Quod ad rationem denique inter stimulum et animi conditionem praedisponentem, monendum haec duo elementa, certa quadam ratione debere conspirare, ut

vesania nascatur: animus enim nisi jam satis depravatus, ut cedat vi impetus externi, stimulus nisi satis validus, elementorum natura nisi consentiat, malum non nascitur. Multae denique sunt vires naturae medicatrices, quae imminensem morbum animi avertere possunt: unde rarius hoc genus est aegritudinum, quam caeterum e dictis facile quis conficeret.

Ut vero haec omnia, quae elati studio fusius exposuimus, ad melancholiam reducamus: constat, secundum auctorem, dispositionem ad melancholiam quaerendam esse in illis facultatibus animi, quibus gratis atque ingratis affectibus patemur, quasque colectivo nomine *animi* solemus amplecti: quando autem homo ab aerumnis vel aliis quibuscunque rebus adversis, ut puta aegritudine corporis vel animi, ita percellitur, ut tristibus perpetuo affectibus occupetur, vires *animi* sensim sensimque resolvuntur: quod potissimum in hominibus temperamenti melancholici, interdum etiam in iis, quibus sanguinea vel phlegmatica est temperies, locum habebit: neque tamen ita vesania nasci potest: accedat stimulus externus necesse est, ut illa conditio oriatur, qua non suae spontis est aeger: ille autem stimulus, fractas animi vires subito deprimit, ita ut aeger eo perveniat, ut sentiat, sese non suae esse spontis: quod veram constituit melancholiae naturam. Cum vero hocce genus vesaniarum, tanquam duorum istorum elementorum productum, aequiparandum sit proli, quod crescit, atque necessario mutari debeat, intelliguntur varia melancholiae stadia: quorum primum imperfectum tantum *animi* depressionis characterem prae se ferre solet: est quaedam adhuc turba atque vicissitudo inter varias animi facultates, atque depressionis et excitationis con-

ditionem, donec tandem ipsa perfectissima hujus vesaniae emergat forma.

Haec sufficiunt, ut auctoris sententiam rite intelligamus, cujus theoria, quamquam multis locis minus probanda, sagacissima insignibus meritis non destituta est. Illud denique addimus, illum minime negare fixam ideam in melancholia adesse: errare vero illos asserit, qui vitium quaerunt in mente: oritur malum ex *animo*, qui, ab affectu quodam depressus, mentem cogere potest ad unam tantum cogitationem, aut cogitationum seriem attendere: atque sic facultates mentales turbantur, quia prorsus ab animo morbose affecto reguntur. (1)

Quicumque non prorsus peregrinus est in historia illius partis philosophiae, quae ita dictos morbos mentales amplectitur, rem difficillimam existimabit, ex aequo has lites discernere: majus sane requiritur ingenium, quam mihi contigit, et tempus in illis pervestigandis multo diutius positum. Memini autem illud dictum CORN. CELSI, quo conclusit historiam pugnae inter empiricos atque illos, qui rationalem medicinam profitentur: » cum haec per multa volumina, perque » magnae contentions disputationes tractata sint atque » tractentur, subjicienda, quae proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo » inter diversas sententias, quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum

(1) Qui plura velit, ipsum adeat HEINROTHII opus: Lehrbuch der Störungen des Seelenlebens. Volum. I, quod theoreticam amplectitur partem: ubi de melancholia in specie legantur, quae reperiuntur pag. 234—236, 330—335 et 384—385.

» scrutantibus perinde ut in hac ipsa re.» Sit igitur mihi venia, paucis exponendi, quid verosimillimum videatur.

Principia enim, secundum quae commercium animum inter et corpus optime intelligere, et naturam morborum mentalium facilius adsequi possimus, jam in prooemio enarravimus. Variis autem variorum auctorum perpensis theoriis et ratiociniis, nostram sententiam, quam in morbi definitione satis manifeste professi sumus, quantum in nobis est, firmare et accuratius exponere conabimur.

Imaginandi facultas est illa vis animi, qua semel acceptas perceptiones et imagines in memoriam revocamus et aliquamdiu retinemus, easque multiplici ratione inter se componimus, ita ut novae imagines exinde oriantur, phantasiae vulgo dictae.

Ex hac autem facultate, abnormi ratione agente, melancholia explicanda videtur. Supra autem vidimus, quonam sensu animus dici possit vis quaedam libera. Quando vero imaginandi vis depravata fuerit, apud homines, qui sensuum deliciis et illecebris sese abripi patiuntur, quam facillime phantasia fixa, et ex ea delirium fixum nascitur, atque animi libertas tota quanta tollitur. Homines enim, qui nullam curam habent, ut appetendi volendique facultatem, secundum sanae rationis praecepta, regant et moderentur, affectibus, cum psychicis, tum corporeis, maxime commoventur: unde corporis imperium tam validum fieri debet, ut ei animus succumbat. His vero quando illud accedit, quod homines fictis commentisque imaginibus continuo inhaerentes, falsa quaevis sibi ostent, intelligitur, quomodo, perturbato corporis habitu, animus cogatur tandem circa unum genus phantasia-

rum versari : quae , quamdiu nondum delirium verum melancholicum adest , involuntariae quidem sunt , neque tamen prorsus ineluctabiles. Si vero ad illud attendimus , legem consuetudinis efficere , ut , animo diutius in aliquam rem intento , difficilius illius rei imagines deleantur , atque aegrius nos subducamus illarum imperio ; dumque insuper verosimile admodum est , systematis nervosi et sensorii communis vires et conditionem , peculiari ratione ita mutari , ut , praeter illam causam *animo* inhaerentem , e corpore etiam quaedam oriatur necessitas , animum circa unum objectum figens , non arduum erit , veram naturam phantasiae illius fixae perspicere. E phantasiis fixis mentis facultatum turba quomodo nascatur , et quidem necessario nasci debeat , facillime exponitur : cum enim ad aequum sanumque iudicium non tantum magna requiratur industria , strenuumque exercitium : verum etiam opus sit , quoddam inter perceptiones , ideas , atque varias mentis facultates , existere aequilibrium ; nil mirum , iudicium sensim depravari , cum fictitiae et falsae illae imagines menti continuo obversentur ; quotidie enim videmus in sagacissimis etiam hominibus , mentem semper in unam rem intentam , a praedicio immunem vix manere : quidni igitur nostris accidere debet aegris , quorum ipsa appetendi facultas prae aliis laesa fuit ? Haec si attendimus , veram animi conditionem melancholicorum optime intelligemus : est in iis , quae peraguntur ab hoc genere hominum , quoddam consilium prudentiaeque ; et saepe in eorum factis insignis energia observatur. Nam in principio illo , quod ad agendum illos sollicitat , cuique sese subtrahere nequeunt , solummodo vitium est : hinc

absurdus inconcinnusque est finis, quem attingere student. Si agunt, in objecto delirii tantum versantur: in hoc toti sunt, ut secundum illud principium, quod sibi fingunt, sese gerant, votique compotes evadant: verum secundum falsam illam ideam consequenter agunt. Propterea autem quod in caeteris mente constant melancholici, rite conclusiones deducere sciant, obstacula, quae votis ponantur, videant, mala atque aerumnas, quae sibi fingant, in toto eorum ambitu perspiciant; et, dum vi quadam ineluctabili versus objectum illud delirii trahantur, sentientes, sese non esse suae spontis, iisdem, semper anxiiis, tristibus imaginibus occupentur: propter illas causas necessario contristari debent, et severi taciturnique vix falsa beatitudinis specie delectantur. (1)

Qui vero melancholicis minus constantem hanc animi conditionem existimant, atque serenam hilaremque interdum illam observari credunt, cum aliis affinibus malis eorum morbum confundunt, et quidem cum illa insaniae forma, quam *monomaniam moriam* appellavit ESQUIROL. De hoc autem morbo, ejusque notione non hic est locus scribendi; hinc quaestiones mittimus, utrum jure ad monomaniam referatur? utrum ESQUIROL recte illud insaniae genus determinaverit? aliaque plura. Cum vero constet, dari insanientes, quorum fixae ideae, si ex iis melancholiae notionem petereamus, facile nobis opinionem incuterent, illos melancholia laborare; paucis verbis discrimen enarrabimus. Quod ad corporis signa: corripuntur monomania moria

(1) Cf. BOERHAVE, de morbis nervosis, pag. 445. ERHARD, l. l. Tom. I, pag. 104 et 126, II, 36 seqq. REIL, Tom. IV, § 61, pag. 379. (Edit. 1823). ESQUIROL l. l., pag. 211.

potissimum homines temperamento cholero, vehementioribus animi pathematibus obnoxii: malum autem ex affectibus validioribus, incitantibus, gloriae cupiditate, superbia, arrogantia nascitur, iisque alitur. Observamus porro in ipso morbo, magnum vigorem insignemque faciei agilitatem et mobilitatem, oculos splendentes, vividos; dum totius corporis habitus majorem indicat inconstantiam. Huc illuc errant aegri, loquaces sunt et irritabiles, semperque aliquid agere videntur; animus variis phantasiis admodum ardet; hinc illud genus hominum grandia quaevis sibi fingit, atque omnia optata revera accidere credit, quaeque cernit votis posita obstacula, ita explicat, ut non tantum iis animus non contristetur, sed magis adhuc in vanis somniis figatur, et inani spe melioris fati, variisque nugis delectetur. Ad varios autem affectus, cum atroces crudelesque, tum mites mansuetosque pronesolent esse, qui hoc malo afflicti sunt: quandoque etiam, inprimis ubi lacesuntur, ad vehementissima pathemata incenditur animus: quod inprimis observatur, quando ad maniam vergit. Sufficiunt haec signa, ut discrimen inter melancholiam et hocce malum intelligatur, ac rite cognoscatur. Quod quum perpendimus, mirum certe existimandum est, duo mala, quorum signa adeo a se invicem discrepant, a medicis vel psychologis unquam confusa esse. Non raro tamen melancholia in moriam transit, et versa vice haec ab illa excipitur. (1)

(1) Ingeniose discrimen inter melancholiam et moriam, exemplo celeberrimae historiae *Don Quichotte* explicavit Doct. ERHARD: »Durch das Lesen der Ritterbücher zur Schwärmerey verleitet, »hatte sich *Don Quichotte*, wie bekannt, in den Kopf gesetzt,

Hacce igitur ratione, optime melancholicorum animi affectuum natura dijudicari et variae auctorum controversiae, quousque illud opus est, componi videntur. Dictis autem si addimus, malum fere semper oriri, vel e morborum, molestissimis corporeis sensationibus, vel ex animi affectibus et pathematibus, quae tristem illam conditionem constituunt: nullum dubium superesse credo, quin animus moestus, depressus, verbo quaevis παθήματα, quae ad deprimentia referuntur, hisce aegris propria sunt; quamquam major minorve gradus, pro varia rerum conditione, occurrere potest. Recte enim LICHTENSTÄDT (1): » qui vulgo sub animi conditione melancholica intelligitur gradus ejus aegritudinis, major est, quam ut universe huic malo tribui possit: quod proprie

» ein irrender Ritter zu werden. Sobald er diesen abentheuerlichen
 » Vorsatz gefasst hatte, und für nichts anders mehr lebte, so war
 » er verrückt; aber er hatte noch das Bewusstseyn, dass er kein irrender Ritter sey, dass ihn keine Riesen umgeben, und dass er
 » keine Dame habe. Alle seine Bestrebungen giengen nun dahin,
 » diesem abzuhelpen, und weil seine ganze Thatkraft auf diesen
 » Punkt concentrirt war, so war er ein Melancholicus. Der Schritt
 » zur Narrheit war nun noch übrig; nämlich die Ueberzeugung,
 » dass alles geschehen sey, was er wünsche, und dass er unter
 » dieser Voraussetzung handle. Der Verfasser seines Lebens lässt
 » ihn nun diesen Schritt nicht ganz allein von sich selbst thun,
 » sondern ein Wirth, bey dem er auf seiner Probefahrt einkehrt,
 » und den er für einen Ritter nimmt, schlägt ihn zum Ritter:
 » und nun ist er vollends ein Narr.

» Nun bildet er sich bald darauf ein, Heldenthaten gethan zu haben, und ist mit allen Vorfällen, die ihm aufstossen, so misslich sie auch oft für ihn ablaufen, sehr zufrieden. In dieser Zufriedenheit liegt vorzüglich das Characteristische der Narrheit in Rücksicht auf Melancholie. — ERHARD, Versuch über die Narrheit und ihre ersten Anfänge, apud WAGNER, lib. laud. I, pag. 108.

(1) HUFELAND, Journ. d. P. H. anni 1826. Suppl. pag. 41.

valet de usu hujus vocabuli in *Lingua Germanica*. Si tamen rite attendimus, videbimus, ubivis hunc morbum comitari certam quandam tristitiam, anxietatem atque ignaviam." Atqui saepe admodum difficile est, veram animi conditionem in hisce aegris cognoscere; sciunt nonnulli artificiose tristitiam, moerorem ac rodentes curas dissimulare: dumque joco spirituosos sententiisque facetis alios exhilarant, ipsi crudelissima animi desponsione anguntur. Sic narrat ZIMMERMANN historiam CARLINI, qui Lutetiae Parisiorum, mira cum alacritate, personam agebat comici histrionis, vulgo dicti *Harlequin*. Auxilium quaerebat a celebri quodam medico, in eadem urbe habitante, ut ejus dirae melancholiae mederetur: forte fortuna accidebat, ut ille medicus inclytum non agnosceret histrionem: hinc suadebat, ut aliquoties theatrum adiret: atque se nil dubitare, dicebat, quin CARLINUS mox illum a malo sanaret, nisi aegritudo jam altissimas egisset radices. Vae misero mihi! respondebat; ipse ille ego sum! (1)

Sed modum adhibeat sermo. De morbi transitu in alias formas quaedam subjungere opus est. Ubi enim ad summum gradum provecta fuerit, in perfectam maniam aut stupiditatem melancholia saepe transit. » Multis ita sensu destituitur, et ad fatuitatem tendit » animus, ut omnium rerum ignari ac suimet immemores more more brutorum vitam exigant (2).» Hunc autem melancholiae exitum facile praenosces, ubi aegri quieti evadant, fatoque suo prorsus succumbant, cum

(1) ZIMMERMANN in Opere laud. de Solitudine, Tom. II, pag. 158. VERING, Psych. Heilk. Tom. II, Pars II, pag. 339.

(2) ARETAEUS de Causis Chronic. Lib. I, Cap. 5, Edit. KÜHN pag. 77.

antea moesti et anxii sinistra quaevis metuerent: ubi facultates mentales magis magisque delegantur, ac aegri nullis amplius turbentur curis, ita ut tandem stupidi jacentes, vix comedant aut bibant (1). Quando ad maniam vergit, vehementiora sensim evadunt pathemata: ad turpia, atrocia quaevis crimina perpetranda proni reperiuntur. Singularem vero observationem de horum morborum transitu, qualem habet ZIMMERMANN, aliorum doctorum effatis etiam confirmatam, hic abscribendam censemus. » Aequae ac in mania,» inquit ille auctor, » subitae mentis restitutae functiones saepe mortem praenuntiant, sic in alta melancholia maniam praecedunt inopinata mentis acies et integritas. Quod observavi in matrona ingeniosissima vigente adhuc aetate. Antequam illam observandi mihi copia fuerat, quater jam insanierat. In puerperio febris miliaris corripitur, unde convulsiones exoriebantur; quae intra anni spatium ad immanem crescebant saevitiam; aptis remediis curatur; et quoad corporis conditionem sanitas restituitur. Vix praeterlapso anno, gravi affecta est melancholia, quae e psychicis nata causis, transiit in maniam, unde denuo surrexit melancholia, qua tristissimis imaginibus et ideis vexabatur. Judicium videbatur sanum: sed principium, e quo ratiocinabatur, falsum erat: quaevis spernebat remedia. Post anni fere intervallum, subito mentis functiones integrae restituuntur: sentit aegra errores, de quibus antea nulla ratione evinci potuerat. Rectum sibi proponit vitae regimen, multa facienda constituit, quae omnia sagacitatem et ingenium pruden-

(1) V. SWIETEN, III, pag. 264.

tissimum probant. Ast vehementissima mania, tribus praeterlapsis diebus, emergebat (1).

A genere morborum nervosorum, quod hucusque pertractivimus, ad aliud transimus, quibus et sensus et motus laesi, pathognomonica sistunt symptomata, quarumque cum praecedentibus naturalis est affinitas: Epilepsiam et Apoplexiam elaborandas nobis proposuimus: quarum illa motus excessu, haec ejusdem defectu constituitur: utrique sub paroxysmo omnis sensus deletus. Primo loco videamus de

EPILEPSIA.

Est morbus periodicae naturae, in cujus paroxysmis subito aegri humi prosternuntur, amissis sensibus externis, suique conscientia, simul cum motibus spasmodicis musculorum vitae animalis, nunc tonicis, nunc clonicis. Nulli parcit hic morbus aetati: infantibus quidem frequentior, quam adultis: neque rara sunt exempla eorum, qui pubertatis tempore ab eo sanati fuerint: sunt vero etiam, quos per totam vitam, cujus filum ocyus tamen ut plurimum abrumpitur, hoc malum vexat. Exempla denique plurima leguntur, ubi a primo morbi insultu interemti sunt aegri; hinc ARETAEUS tum inter chronicos, tum inter acutos recensendum hunc morbum existimavit (2).

Singularem dari dispositionem epilepticam vix fugere potest eum, qui accuratius morbi naturam ejusque nas-

(1) Obiter tantum adumbravi historiam, quae ipsa legi meretur; reperitur Lib. III, Cap. 8. ad calcem. (Ed. meae pag. 223).

(2) De Sign. Acutor. Lib. I. Cap. 5; de Sign. Chron. Lib. I. Cap. 4.

cendi rationem consideravit: non tamen probabile videtur, unam eandemque semper accusandam esse; experientia suadere videtur, ut hereditariam quandam assumamus constitutionem, qua malum a parentibus ad prolem propagatur (1): porro constat, in universum epilepsiae obnoxios esse homines teneros, graciles, debiles, quales supra in capite de morbis nervosis descripsimus, quamquam interdum robustos satis homines invadat; non semper enim ejusdem naturae est morbus, quemadmodum mox videbimus.

» Duro labori ab ineunte aetate assuetus rusticus," inquit v. SWIETEN (2), » firmum corporis robur habet, » talemque fracti orbis ruinae ferirent fere impavidum: » dum molliter educata puella a subito quocumque » fragore convellitur." Neque hoc tribuamus invicto mentis constantissimae robori, verum hebetationi minorique sensibilitati sensorii communis; unde liquet, cur eadem causae apud alios maximas turbas motuum, apud alios vero ne minimum quidem motum provocant. Atque hinc explicatur, cur teste inter alios BOERHAVE, apud illos, qui ad epilepsiam dispositi sunt, plures occurrant mentis luminibus insignes: nam ingenium perspicax, altum, meditatio profunda, imaginatrix vis ingens, suam non raro conferunt partem ad epilepsiam: sistunt enim majorem versus cerebrum congestionem, ejusque organi sensibilitatem augent (3). Inter alios

(1) Cf. v. SWIETEN ad BOERH. III, pag. 404. PORTAL, Observations sur la nature et le traitement de l'Epilepsie: opus versum in Germanicam linguam cura Doct. HILLE, pag. 197 et 328. Contra hanc sententiam pugnat TISSOT sur l'Epilepsie. Versionis. Belg. pag. 21. sqq.

(2) l. l. pag. 402.

(3) BOERHAVE Aphorism. de Cogn. et Cur. Morbis. § 1075.

viros magnos, quos epilepticos fuisse accepimus, allegamus, C. JULIUM CAESAREM, PETRUM I. Imperatorem Russiae, MUHAMMEDEM, PETRARCHAM. Neque latuit veteres auctores, quantopere noceat nimia mentis exercitatio iis, qui ad epilepsiam proni sunt. GALENUS narrat casum juvenis, qui comitiali morbo corripiebatur, quoties nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut irasceretur (1). Vidit VAN SWIETEN optimae spei pueros in pessimam et insanabilem epilepsiam incidisse, dum morosi praeceptores urgebant, ut absque ulla fere intermissione studiis incumberent (2). Idem probatur exemplo illo, quod legitur apud PORTAL (3): quidam nempe puer, a tenera inde aetate, constitutionis delicatissimae, admodum sensibilis irritabilisque, maxima cum cura educatur: eminet summa ingenii facundia, ita ut quaecumque ei traduntur, facillime accipiat: neque in somno facultates animi prorsus sopitae videntur: quae enim interdiu didicerat, adstantes saepe illum repetere audiunt: sensim vero nascuntur affectus spasmodici, qui in veram epilepsiam atrocissimam transeunt.

Sunt vero etiam ex iis, qui ad epilepsiam dispositi sunt, quorum ingenium stupidum ac hebes potissimum animadvertitur.

Inter occasionales autem causas vehementiores animi affectus animadvertendi veniunt: plena utique sunt medicorum opera exemplis huc spectantibus: terror metusque infantibus non raro malum inferunt: tenellorum enim imaginandi facultas levissima re excitatur:

(1) GALENUS de locis affectis. Lib. V. Cap. 6. Ed. KÜHN, Vol. VIII, pag. 340. Cf. porro TISSOT de la santé des gens de Lettres, § 18. pag. 26. seqq.

(2) V. SWIETEN, Vol. III, pag. 413. (3) PORTAL, l. l. pag. 211.

absurdis illis anicularum narrationibus de sagis daemonibusque adeo percelluntur, ut spectra in tenebris continuo metuant, noctu minimo strepitu percellantur; hinc si reformidatum sibi imminere credunt periculum, adeo anguntur, ut in motus spasmodicos, ipsamque Epilepsiam quandoque incidant.

A gaudio et ira saepe etiam malum proficiscitur: scribit vero TISSOT, epilepsiam, ex ira natam, raro habitualement evadere (1). Porro ad frequentiores psychicas causas pertinent etiam moeror et languida tristitia.

Ne tamen quis credat, constanter ex hoc genere causarum hunc morbum nasci: potest etiam oriri a mechanicis causis cerebrum aut medullam nervosve laedentibus: per consensum nascitur e variis morbis ut retropulsis exanthematibus, vermibus e. s. p. Malum scrofulosum, syphilliticum, morbos nervosos, ut melancholiam, febres intermittentes, inter causas frequentissimas numeramus epilepsiae.

Ad ipsius morbi contemplationem nunc accedimus, cujus qui ornatam succinctamque velit descriptionem, adeat ARETAEUM CAPPADOCEN (2), VAN SWIETEN (3), quique plura ab hoc desumpsisse fatetur, TISSOT (4), ESQUIROL (5): ex quibus auctoribus colligat, quam triste sit epilepticorum fatum. Noster autem labor eo potissimum tendit, ut inter symptomata prodroma ea notemus, quae ad animi habitum pertinent: dein quomodo sese

(1) TISSOT, Op. laud. de epilepsia, pag. 162.

(2) De Causis et Signis Acutorum, Lib. I, Cap. 5 et de Causis et Signis Chronicis. Lib. I, Cap. 4.

(3) Comment. Vol. III, pag. 396. seqq.

(4) Opus. laud. pag. 2 seqq.

(5) Dict. des Sciences Medicales. Art. *Epilepsie*.

post paroxysmum habeant aegri, enarrare atque morum animique mutationem, quae vi morbi inducitur, exponere conabimur. Hisce vero quaedam de morbi natura praemitemus.

In omni epilepsia cerebrum affectum esse, atque exinde caeteras partes systematis nervosi incitari, motusque enormis fontem in illo organo quaerendam esse, probabile mihi videtur, quicquid etiam contra certent plurimi viri docti. Differt autem, prouti per consensum vel primario aegrotet illud organon. Universa porro systematis nervosi conditio non semper in hoc morbo eadem reperitur: in aliis oritur a nimia sensibilitate nervorum, modumque excedente musculorum irritabilitate: in aliis plethora et congestiones versus caput erethismum quendam efficiunt: in aliis dyscrasiae sanguinis jactura aliaeve causae accusandae sunt.

Quamquam adeo diversa sit hujus morbi natura, habemus symptomata praecursoria quaedam satis communia, neque tamen ita constantia, ut omnia singulis respondeant. Interdum enim observamus epilepticos, apud quos nulla prorsus symptomata instantem praenuntiant insultum: quae est omnium pessima species, notantibus BOERHAVE, v. SWIETEN et TISSOT (3). Si vero adsunt prodromi, ad functiones cerebri nervorumque conditionem potissimum illi pertinent. Multi aliquot ante paroxysmum dies, sentiunt capitis gravitatem, somnolentiam cum insomniis horrendis; vel et insolitae occurrunt vigiliae; tenentur aegri magna tristitia, anxietate, in lacrymas propensione: nunc languidi tardique, mox pavore capti, nunc morosi atque iracundi degunt:

(1) BOERH. de Morb. Nerv. pag. 772. v. SWIETEN, Vol. III, pag. 396. TISSOT, lib. laud. pag. 122.

quod notavit ARETAEUS, dicit enim (1): » Si instantis accessionis timor subsit, iracundi praeter rationem ac » biliosi sunt:» Nonnullos occupat stupor, ignavia, et paulo ante gestorum molesta oblivio, ad solita negotia obeunda ineptia, linguae difficilis motus ac tremor universalis. Tempore illo, quo paroxysmus incipit, alios ficti cujusdam periculi horror prosternit, ita ut ingruentis ferae opinione, vel umbrae alicujus visu perterriti prolabantur: quod superstitiosos induxit, ut crederent morbum nostrum a DEO vel DAEMONE immitti, qui, sub larva horribilis cujusdam imaginis, aegris eo tempore appareret, quo malum incipit (2).

Notandum tamen, in nonnullis, iis vero paucis, ante paroxysmum praeternaturalem hilaritatem, atque animi impetum omnem repellentem rationem occurrere. (3) TISSOT, qui hanc conditionem observavit in aegro quodam, 30 annos nato, cujus morbum a plethora capitis derivabat, rite animadvertit: haec phaenomena aequiparanda esse iis, quae apud ebrios et delirantes in febribus cum congestione versus caput occurrunt. In aliis rursus summa sensibilitas, animi mollities inconstantiaque praecedunt: hi autem, nisi revera jam viri hypochondriaci aut foeminae hystericae fuerint, proxime iis accedunt; quanquam enim PISONI minime assentire possumus, plurimis arguere conanti, symptomata hysterica, spasmodica, ad epilepsiam referenda esse (4), in oppositum errorem lapsum TISSOT existima-

(1) De Sign. Acutor. Lib. I. Cap. 5.

(2) Utique legi merentur, quae circa hoc argumentum annotavit PETR. PETIT in ARETAEUM. apud KÜHN, pag. 383 et 446.

(3) TISSOT, l. l., pag. 93. JAHN, Klinik. der Chron. Krank. pag. 62 et 261.

(4) C. PISO, de morbis a colluvie serosa. Sect. II. Cap. VII.

rem, dum asserit, quam rarissime hoc accidere (1): illud quidem mihi persuasum habeo, paroxysmos hystericos saepe perperam cum epilepsia confundi, ac diligens requiri scrutinium, ne hac analogia nos decipi patiamur: satis autem obviae videntur observationes, quae doceant, non ita rarum hunc esse transitum: atque insuper ratio inter horum morborum naturam, admodum verosimile illud reddere videtur. (2)

In morbi paroxysmo rarissime moriuntur epileptici: ubi omnia symptomata ad *ἄκμην* pervenerunt atque aeger in eo est, ut suffocetur, mox paroxysmus solvitur: aliis autem subito plena sui redit conscientia, quod inter optima signa habetur; (3) aliis sensim sensimque hoc accidit: nullus autem rerum, quae sibi in paroxysmo evenerunt, vel minimam habet conscientiam. Ubi autem aegri ad sese redeunt, sunt consternati, remque intelligentes pudet eos fere semper morbi: aliquamdiu post vehementiorem insultum nonnullas retinent turbas in animo, ut languorem, facultatum mentalium habetationem, tristitiam, morositatem, majorem ad animi pathemata proclivitatem, athymiam. Plurima horum signorum post duos tresve dies evanescent; memoria labefactata restituitur et vires reficiuntur: pauci tamen ab illa animi depressione, irritabilitate et morositate prorsus liberantur: rariores sunt casus, ubi sanitas tam perfecta redit, ut nullum tantae turbae supersit vestigium. Observarunt tamen viri docti, aegros, quibus morbi paroxysmi saluti fere essent, quique aliquot post paroxysmum diebus om-

(1) TISSOT, l. l., pag. 127.

(2) Cf. PORTAL. l. l., pag. 315. v. SWIETEN, l. l., pag. 417.

(3) BOERH. de morb. nerv., pag. 807.

nium optime sese habebant: quod induxit REIL, ut crederet, hoc esse salutare opus, et naturam eo uti tanquam motibus criticis, ut virium restitueret aequilibrium.

Sanatos autem esse aegros quodam jure speramus: quando in periodica epilepsia, constantem servante typum, tempore quo solent insultus invadere, aegrotantes bene sese habent, nulla inquietudine, nullis insomniis anxiiis, turbulentis vexantur, atque corporis animique functiones facile procedunt. (1) Ubi sic plurima solita paroxysmorum tempora transierint, faustam prognosin facere poterimus: semper tamen latet dispositio: insultus facile rursus vehementiori quodam affectu animi revocabitur: evitandae hinc etiam atque etiam curae rodentes, quae hanc animi nimiam irritabilitatem acuunt: neque minus ab ira cavendum, haec enim saepe epilepsiam generat; animus vero facile ira excandescens est hujus morbi effectus, ut annotavit ZIMMERMANN (2); hinc jure monet ARETAEUS: »tales homines in omni vita oportere animum acrem »facere citra iracundiam.» (3) Notatu digna porro est observatio Doct. ESQUIROL: (4) easdem illas causas, quae primum insultum in homine sano provocaverant, dein denuo obvias, interdum satis longo intermisso illibatae sanitatis tempore, malum denuo provocare. In longe plurimis dispositio ad recidivum perstat,

(1) CAELIUS AURELIANUS, Morbor. Chron., Lib. I, Cap. IV. Ed. Almel., pag. 312.

(2) ZIMMERM. Erfahr. Lib. IV, Cap. III, pag. 295.

(3) ARETAEUS, Therapiae Chron., Lib. I, Cap. IV. Ed. KÜHN, pag. 314.

(4) Dict. des sciences med., Tom. XII, pag. 520.

e signis, supra memoratis, facile cognoscenda. Crebrius autem revertens paroxysmus aequè nocivus est animo ac corpori: verum quidem est, dari homines, quos, licet millies acciderit malum, post paroxysmum adeo sanos relinquit, ut neque in animo, neque in corpore aliquid praeternaturale animadverti possit (1). Paucis tantum tam beatos esse contingit; et si inquirimus in secundaria epilepsiae mala, ingentem eorum reperiemus vim. Quod si inveteraverit malum, ignavi, languidi et demissi fiunt aegri, ad omnes affectus admodum sensibiles, iracundi et morosi, vigiliisque premuntur: in discendo propter mentis atque sensus tarditatem segnes observantur (2). Sunt quidem casus memoriae proditi, ubi stupidi hebetesque homines, postquam epilepsiam perpessi fuerant, inopinato sagaces prudentesque facti sunt (3). Fortuiti hi casus, e singulari quadam organismi vel cerebri conditione nascentes, probant tantum, sine omni exceptione illud non esse: nam pertinaces hujus morbi effectus in facultates mentales fere semper perniciosi deprehenduntur, et paucos videbimus epilepticos, qui de memoriae non querantur jactura (4).

Inter tractatus illos, quos ERN. PLATNER de mentis morbis scripsit, unus reperitur, quo demonstrare conatus est, facta violenta epilepticorum, quamvis male faciendi et ulciscendi consilio suscepta, amentiae excusatione non carere; satis argute probare nititur, conditiones illas, quas ut constantes fere in epilepticis

(1) BOERH. de morbis nervosis, pag. 771.

(2) ARETAEUS, l. l., pag. 72. TISSOT, l. l., p. 10.

(3) PORTAL, l. l., p. 375.

(4) TISSOT, l. l., pag. 136.

enarravimus , stuporem sc. et iracundiam , veram malitiae sive malevolentiae constituere naturam : » sunt » illa duo ,” inquit » inter se ita conjuncta et copulata , » ut , si alterutrum absit , vis omnis deleatur malitiae. » Itaque semper ego homines malevolos una et stupidos cognovi , et iracundos : stupidos , ut omni liberaliori ac humaniori sensu , amicitiae , benevolentiae , » etiam pulcritudinis carerent : iracundos , ut ad suspicionem , ad invidiam , ad odia , ad insidias et similtates propensi et alacres deprehenderentur. Omnis » hujus morbi insania et ferocitas stupore et iracundia absolvitur.” (1) Ut vero probet , necessariam illam esse malitiam et vere morbosum symptoma , atque hinc amentiae excusatione minime carere , ita ratiocinatur : » Epileptici non ideo ad sensum rationis » et humanitatis hebescent , quod a cogitationibus ad eum instillandum et fovendum idoneis mentem aut » nunc avertant , aut averterint alio tempore : sed hic » iis stupor , necessaria quadam morbi consecutione » accidit. Perinde statuendum est de iracundia , ad » quam non temperamenti fervore proclives illi sunt , » sed per stimuli impetum et violentiam coacti. At » haec coactio vel maxime augetur stupore. Nam nihil est ad sedandam ac temperandam iracundiam efficacius , quam sensus officii et humanitatis , quo , » velut spiritu quodam , illa in animis nostris incendia difflantur et restinguuntur.” (2)

Si vero , et vel obiter , argumenta perlustramus , quibus usus est PLATNERUS , ut singularem illum sti-

(1) ERN. PLATNERI Opusc. acad. Ed. C. G. NEUMANN, Berol. 1824. pag. 37.

(2) Ibid , pag. 38.

mulum explicaret, quo ad malitiam impelluntur epileptici: dubia nobis occurrunt, quae vetant, quominus cum illo auctore facere possimus. Illum enim stuporem, e corpore oriundum, qualem eum intelligere debeamus, non satis perspicimus. Mentis aciem vi morbi saepe hebescere, variis variorum medicorum observationibus probatur: sed hoc proprie in *malitia* illa *insana* epilepticorum non accusandum videtur; in astutia enim ingenii acumen quandoque eminet; ipse vero auctor alio loco hanc rem exposuit, ubi monet, ne stuporem cum fatuitate confundamus. » Etenim fatui,» inquit » legum moralium ignorantiae, stupidi earum negligentia et omissione delinquant. Proinde illi quidem culpaе sunt expertes; » isti vero nequaquam, propterea quod stupor neque » sensum recti, neque liberam voluntatem tollit.» (1) Cum igitur constet, exinde non enasci illum animi stuporem, quo fit, ut moralibus legibus obstrepent homines, ac, boni pulcrique sensu obfuscati, brutorum adinstar, propensioni, ex corporis functionibus natae, morem gerant; quaerendum, quam demum ratione illud symptoma explicandum sit; existimamus autem, eam animi conditionem istiusmodi esse, ut nobilioribus affectibus vix commoveantur aegri, dum morositate, obtreptione, invidia, iracundia aliisque reprobandis, impetuosius commotionibus, e corpore affecto oriundis, prorsus reguntur (2): hac autem in re, nil aliud video, quam morale vitium, quod e neglecto animi

(1) PLATNER, Op. laud., pag. 60.

(2) Qua de re legendus v. LENHOSSEK, Darstellung, Vol. I, § 70, pag. 228 seqq.

regimine nascitur: neque igitur illum stuporem ex singulari epilepsiae vi explicare possum.

Fateor vero, in istiusmodi quaestionibus multa esse obscura. Cum autem propria experientia hic mihi desit, et auctores, quos pervolvi, hac de re sileant, mihi sufficit, PLATNERI observationis mentionem fecisse. Notum autem est flagitiosos homines, saepe hac illave causa adductos, epilepticum morbum simulasse. Cautè hinc cum istiusmodi excusatione mercandum; neque etiam cum illo auctore crederemus, facinora, sub tali rerum conditione perpetrata, quamdiu constet, dementiam abesse, aegris esse ignoscenda (1).

Nonnulli animadverterunt docti, epilepticos hominum fugere adspectum: hujus rei duplex causa esse potest: vel enim melancholia, ex hoc morbo nata, illum solitudinis amorem inducit, vel pudet aegros morbi; horrenda enim mala, quaeque visu turpia sunt, alios celare semper solent aegri; cui accedit vetus illud praejudicium circa morbum caducum, nondum prorsus sublatum (2). Hinc nunquam fere de suo loquuntur malo; et hoc signum ad prophasin multum etiam confert, quam malam instituere licet, quando aegri minus solliciti de morbo evadunt, dumque antea ejus pudebat, nunc facile illum ferunt, omni sensim deletò pudore, dum interim morbi vis continuo crescit (3).

Auctor Libri de Epidemiis sexti, qui inter HIPPOCRATIS opera reperitur, suo jam tempore observavit arc-

(1) Partim haec pertractavit Doct. NEUMANN, in Annot. ad locum PLATNERI: et in Praefatione, pag. X.

(2) Cf. PORTAL, l. l. pag. 359 et 375.

(3) JAHN, l. l. pag. 64.

tam comitialis morbi necessitatem cum morbis mentalibus; inquit enim: » atra bile vexati morbo quoque » comitali corripitur magna ex parte consueverunt, et » morbo comitali laborantes atra bile divexari. At » horum utrumque magis accidit, prout ad alterutram » partem morbus inclinarit. Etenim si in corpus, morbo comitali laborant, si vero in mentem, atra bile » vexantur. (Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί) (1).» De hoc autem transitu verba facere oportet. Sunt, qui morbi vi magis magisque stupidi evadant: quod frequentius accidit. Dum mox unus post alterum sequitur insultus, eorumque vis continuo crescit, systematici nervosi vires exhauriuntur: neque igitur mirum, obscuriores fieri affectus et perceptiones, memoriam deleri, imaginandi facultatem continuo debiliorem evadere, ingenium iudiciumque labefactari, et sic stupidos hebetesque fieri aegros. In infantibus ocyus vi morbi turbantur mentis facultates; ita ut exempla prostent, ubi ab uno insultu epileptico insania inducta fuerit. Non rari sunt casus, ubi in tenellis hunc morbum flebilis ille eventus secutus fuerit. » Multi » infantes validis correpti paroxysmis, manserunt tota » vita fatui,» inquit v. SWIETEN, » et in nosocomiis » plures tales miseros vidi, qui a prima aetate stulti » vixerant; et omnes illi, quorum historiam morbi a » parentibus vel consanguineis expiscari potui, epileptici fuerant (2).» Frequentem hunc esse morborum mentalium fontem, inde colligi potest, quod Cl. THYSEN inter insanientes, quorum curam gessit Amstelodami anno 1813, quique erant numero centum, observavit

(1) Epidemiorum. Lib. VI. No. 54. Ed. Foësius, Vol. II, pag. 1201.

(2) v. SWIETEN, l. l. pag. 425.

octodecim, qui simul cum melancholia, epilepsia laborabant (1). Jungitur vero ei tum mania, tum melancholia, verbo quaecunque insaniae formae; quos exitus quomodo praesentias, cognita cujusque delirii propria natura, facile intelligitur. In universum, accedens delirium epilepsiae, infelicissimum sistit praesagium. Si vero et paralysis his sese jungit, nil boni amplius sperandum est. » Nam in epilepsia si mens » laesa et nervorum facta est resolutio, medicinae non » locus est (2).»

DE APOPLEXIA ET PARALYSI.

In Apoplexia, qua derepente motus voluntarius ac sensus delentur, superstitibus pulsu et respiratione, omnia fere profundi somni imaginem referunt; aegri sui prorsus inscii decumbunt, neque si malum evadunt, memoria tenent aliquid de paroxysmo. Eadem ratione, qua epilepsiam pertractavimus, de hoc morbo scribemus. Animi conditionem, qualis ante paroxysmum observetur, primo exponemus: quatenam porro hujus mali sequelae nostram mereantur attentionem, dein enarrabimus.

Quod igitur ad morbi prodromos, sunt hi inconstantes; in nonnullis casibus per plures annos e variis signis morbum praesagire possumus: et tunc saepe evenit, ut levissima vel nobis vix conspicua causa, apoplectice prosternantur homines: in aliis autem sa-

(1) Vide THYSSEN, *Geschiedk. Beschouw. der Ziekten in de Nederlanden*, pag. 272.

(2) LOMMIUS, *Observ. Med. Lib. II. Amstel. 1726*, pag. 79.

nissimis, atque nihil tale metuentibus, vehementiori quodam animi affectu, ut puta ira, terrore, summo, inexpectato gaudio, vel alio vehementi pathemate, intimo abscondito pectore, subito malum provocatur (1).

Quo vero melius symptomatum praecursoriorum discrimen intelligamus, et ab erroribus caveamus, necesse erit, accuratius in varias apoplexiae species inquirere. Primo igitur videbimus de apoplexia sanguinea, dein de serosa, et tandem de nervosa.

Ad sanguineam potissimum disponit habitus ille apoplecticus, capite magno, collo brevi, temperie plethorica, praevalente inprimis systemate arterioso, circulatione valida. Functiones animales, quamdiu illibata est sanitas, saepe perfectiores esse solent iis, qui hanc praedispositionem habent; cum majoribus illis ingenii dotibus robur et energia in omnibus factis observantur: unde singularis proclivitas ad validiores animi affectus atque iram intelligitur (2). In hac autem rerum conditione, periculum diu avertere possunt apto regimine, tum corporis, tum animi. Quod vero si negligitur, sensim manifestior evadit illa dispositio. Tunc autem animadvertenda sunt signa illa, quae a congestione nimia versus caput oriuntur: ad vertiginem nempe, cephalaeam, faciem rubram, pulsum plenum, fortem, quaeque sunt plura. Hinc autem explicantur languor et lassitudinis sensus, otii quietisque amor, memoriae ingeniique vis labefactata, stupor, somnolentia somnusque implacidus, anxiiis imaginibus saepe turba-

(1) ARETAEUS de Causis Chron. Lib. I, Cap. 7. Ed. KÜHN pag. 89. TISSOT Zware ziekten. Ibique Epistola de Apoplexia. pag. 168. In SANDIFORT. Thesaur. Dissert. Vol. II, pag. 22.

(2) TISSOT l. l. apud SANDIFORT pag. 28. JAHN l. l. pag. 35r.

tus (1). Quae symptomata interdum per plures annos aegros vexant: interdum autem sani fere vivunt homines usque ad ipsum illud temporis punctum, quo attoniti prosternuntur. Quin annotavit BURSERIUS, frequentius sine ullis praecedentibus signis, morbum invadere (2). Notatu digna est observatio illa, quam memoriae prodidit MORGAGNI: nonnullos homines ad apoplexiam sanguineam dispositos, jam diu variis incommodis e congestionem versus caput perpessis, eo tandem die, quo morbo correpti fuerunt, melius sese habuisse. Ipsam, qualem auctor habet, observationem liceat hic describere. » Vir annorum circiter sexaginta, quamvis a vertigine saepe cadere solitus, generosi tamen vini potator strenuus, die tandem quodam, cum recte valere videretur, nisi quod genae magis ruberent quam solebant, pransusque jam esset, inventus est humi jacens et mortuus, artubus superioribus valde contractis, alvique faecibus emissis. Quod vero ea Apoplexia (quae manifeste sanguinea fuit, docentibus tum praegressis, tum repertis in cadavere) acciderit, cum recte homo valere videretur, id nimirum est, quam ob rem ii, quibus hic, aut alius a venarum arteriarumve disruptione morbus imminet, *suspecta sua bona habere debent.*» Confirmat hanc observationem historia monachi cujusdam, non plures quam quinquaginta annos habentis, plethorici, qui, cum jam aliquot diebus a concionando abstinuisset, propterea quia minus bene sese habere querebatur: eo autem die, quo obiit, suis confirmavit, numquam se melius quam tum valuisse; itaque erectus atque alacer adscendit in locum, ad eam

(1) TISSOT, pag. 22. HAASE, Vol. II, pag. 417.

(2) BURSERIUS, Instit. Med. Pract. Lips. 1798. Vol. III, pag. 81.

concionem incipiendam, quam minime erat absoluturus; corripiebatur enim apoplexia, qua, intra paucarum horarum spatium, e medio sublatus fuit (1).

Ad sanguineam apoplexiam pertinet etiam illa species, quae e turbata circulatione abdominali nascitur: quam causam in eruditis, vitamque sedentariam degentibus non raro agnoscit. An huic speciei competunt insolita illa moestitia, angor animi, vultusque tristis, quae inter prodromos recensent C. AURELIANUS, MORGAGNI et BURSERIUS? (2)

Animi habitus eorum, qui ad serosam dispositi sunt apoplexiam, multis nominibus convenit cum illa sanguineorum. Diagnosin enim ex omni symptomatum concursu petenda est: e corpore laxo, crasso, phlegmatico, collo brevi, capite magno, pallore universali, subinde accedentibus hydrope vel oedemate, crebris catharralibus affectibus e. s. p. Vulgo major et constantior est illa segnities, ad motus quoscumque pigritia, languorque omnium functionum et sensuum; eorum vox solito tardior est: minantur tales homines, si eos alloqueris, quidem responsum, sed statim rursus ejus obliti sunt; vivunt sine cura, fere ut animalia. (3)

Ex his signis proxime instantem insultum praesagire, et ex omnium concursu veram aegritudinis naturam eruere possumus: errare etenim illos crediderim, qui ex uno tantum signo futurum malum praedici

(1) MORGAGNI de Causis et sed. morborum. Epist. II. Art. 23. Ep. III. Art. 17 et 24.

(2) C. AUREL. Acutor, Lib. III, Cap. V, pag. 199. — MORGAGNI, Oper. laud. Ep. II, art. 10. BURSER. l. l., pag. 80.

(3) BOERHAVE, de morb. nerv., pag. 646.

posse credunt. Sic annotavit VAN SWIETEN, memoriam vacillantem magni esse momenti ad praesagiendam apoplexiam et inprimis serosam. (1) Sed cum hoc signum ab una parte satis frequens sit in sanguinea illa (2), et ab altera parte non semper in serosa adsit, non tanti hoc faciendum existimo. Neque auserim iis assentire, qui lente accedere statuunt omnem serosam apoplexiam: quae, docente experientia, subito interdum aegros corripit. (3)

Restat apoplexia nervosa, quae ex hysteria, hypochondria, melancholia, aliisque malis nervosis oritur; vel et causae ipsum systema nervosum infestantes, ut venena et narcotica, illam provocant. Status nervosus praedisponens intelligitur ex iis, quae supra jam pertractavimus, ubi, tum de malis nervosis universe, tum de variis generibus in specie sermo fuit; et suo loco, in singulis morbis, quae huc pertinent, annotata reperientur. Interdum summa sensibilitas, plerumque torpor et paralytica quaedam conditio malum praecedunt.

Aegri, quibus post profligatum insultum apoplecticum sui redit conscientia, ubi paralysin in semet ipsi animadvertunt, morbumque cognoscunt, quo decumbunt, acerbum deplorant fatum; quem dolorem auget magnus recidivi metus. (4) Saepe in hoc morbi stadio, et hebetatio, et insignis animi mobilitas occurrit: puero-

(1) l. l., pag. 293.

(2) Sic GRÜNER, in opere suo semiotico, memoriam deletam apud plethoricos et ebriosos apoplexiam praenuntiare dicit. Vide ejus *Phys. und patholog. Zeichenlehre*. Jena, 1801, pag. 190.

(2) MORGAGNI, Op. laud. Ep. IV, art. 31. BURSERIUS, l. l., pag. 83.

(4) FRANK, Op. laud., pag. 272.

rum adinstar sese gerunt aegri, minima re percelluntur, atque in lacrymas fundunt: vel et nulla obvia causa anguntur. Sunt vero creberrimi casus, ubi cerebrum adeo morbi vi affectum fuerit, ut insania inde restet: nunc sub stupiditatis et fatuitatis, nunc sub maniae sive melancholiae forma prodiens. (1) Frequentissime vero transit in paralytin, quae nonnisi sede causarum et extensione effectuum ab apoplexia differt. (2) De hoc autem morbo nunc verba faciemus.

PARALYSIS nascitur tum ex apoplexia, tum ex aliis multigenis morbis nervosis; quin etiam ex aliis prorsus naturae morbis, ut v. c. e scorbuto, e morbis cordis e. s. p. Nobis autem hic tantummodo res est cum illo genere paralytin, quod protopathice affectum systema nervosum constituit. Morbus lentissimum sequitur decursum, si partes ad vitam non ita necessarias occupat: sensim ejus crescit vis, et hac ratione, vel migrando ad partes nobiliores, vitam perimit; rarius in perfectam sanitatem transit.

Multae sunt paralytin species: neque igitur singulis adaequata animi habitus descriptio expectari potest; quae ut rite eruatur, sedulo pervestiganda erunt natura, causae et symptomata morbi. Praemitemus igitur nonnulla, quae rectam et necessariam hujus rei intelligentiam nobis denudabunt.

Duplici ratione distinguenda videtur paralytin: prouti mechanica vel dynamica ejus sit causa.

Ex multis institutis experimentis variisque observa-

(1) HAASE, über die Chron. Krankh. Tom. II, pag. 424.

(2) Frank, op. laud., pag. 280 et 281. v. SWIETEN. Tom. III, pag. 352.

tionibus satis constat, paralyisin tunc nasci, quando nervi vel cerebrum premantur; neque haec unica est horum affectuum causa: saepe ipsae nervorum vires morbose affectae videntur: quando etenim eorum irritabilitas et energia eousque imminutae sunt, ut munere suo peragendo inepti sint, omnium functionum hebetatio, torpor, quin et plenus defectus nascuntur; animadvertendum tamen, paralyisium, e dynamicis causis oriundarum, varios esse gradus variasque complicationes: quae quidem res facit, ut animi conditionem, quae dynamicam paralyisin comitatur, aliam saepe deprehendamus, quam, quae in paralyisi e mechanica causa adest. In utroque porro casu, multum differunt symptomata, prouti malum ex adfecto cerebro nascatur, vel trunci nervosi quacunque ratione, in eorum decursu, ita laedantur, ut eorum functio tollatur.

Incipiemus a descriptione gravioris paralyisis, quae apoplexias sequitur: quae, quando totum corporis latus, vel dextrum, vel sinistrum tenet, hemiplegia audit; quando superiores, vel inferiores tantum occupat extremitates, paraplegia dicitur: his autem quando et sensus et motus in partibus affectis tolluntur, varia iis accedunt signa, animum affectum indicantia; quod inprimis valet de hemiplegia et illa paraplegiae specie, ubi partes superiores resolvuntur: in illis enim casibus manifestum est, systematis nervosi et ipsius cerebri sanam conditionem, quae ad integrum animi usum requiritur, post apoplexiam non restitutam esse. Hinc tales aegri fere semper admodum languentes reperiuntur; animus paucis tantum affectibus excitatur, qui male ab iis percipiuntur; aegri nonnisi rebus, ad com-

munem vitam pertinentibus, afficiuntur: rebus, quae non proxime eos tangunt, vix curant; propter infidam memoriam, omnia obliviscuntur; dumque debilitatis viriumque defectus sensu detinentur, ab omni determinatione ad agendum avertuntur: neque suo misero fato admodum anguntur aut contristantur, sed somnolenti, torpidi, in voluntate vacillantes, ab omni energia destituti, stupidi, quin et prorsus fatui saepius deprehenduntur. (1)

Non raro etiam evenit, ut e laesis mentis functionibus, post apoplexiam observandis, quamquam caetera, quae adfuerant, paralysis signa jam deleta fuerint, latentem sub cinere ignem cognoscas, jamjam in flammam erupturum; quod in historia morbi MALPIGHII, ab ejus amico BAGLIVIO descripta, perquam manifestum est. Post primum enim insultum vaniloquium, plenitudo capitis, paralysis totius dextri lateris, tortura oris et oculi pariter dextri, aliaque superstitionia erant. Haec omnia aptis remediis intra quadraginta dierum spatium sublata fuerant: attamen vir ille clarissimus in memoria et ratiocinio summopere laesus erat, imo quavis minima de causa solvebatur in lacrymas: hinc nova apoplexiae exasperatio expectari poterat, quae revera quarto mense, ab eo inde tempore, quo prima locum habuerat, aegrum e vita sustulit. (2)

At vero, quod hoc loco notari meretur, quandoque etiam evenit, ut paralysis, sponte enata in parte quadam cerebro vicina, apoplexiam praenuntiet; quo in

(1) HOFFMANN, *med. rat. system.*, Tom. III, sect. I, Cap. X, § 8. Op. omn. Vol. I, pag. 350. CABANIS, Tom. I, pag. 444. v. LENHOSSEK, Op. laud., Tom. I. Einleit. pag. 63 et 64.

(2) BAGLIVIVS, Op. omn. pag. 621.

casu, accedentia animi affecti signa pessimum sistunt praesagium: pertinet huc observatio sagacissimi STAHL, quam ut caeterorum exemplar, hic adscribere lubet. » Quotquot, » inquit, » mihi contigit videre, qui paralyticam linguae debilitatem incurrerant, experti sunt » illi omnes memoriae debilitatem, sensim crescentem, ita » ut vix sui ipsorum amplius memores, tanquam puerili » quadam insipientia mentis impotes, magis magisque » deficerent. Qui juniores erant, huic malo diu superstities, vitam trahebant miserrimam: quos vero annosiores corripuerat talis adfectio, illis deficiebat maturius tota vitalis energia; ut intra annum forte, » recrudescente fortiori paralyti, aut potius paraplexia, » morerentur. » (1)

Quod autem ad paralyses attinet, e dynamica oriundas causa, si inquirimus in statum nervosum eas comitantem, ut plurimum deprehendemus languidum, energia destitutum, cum majori minorive sensibilitate; unde nunc animus marcet, aegrique torpidi, segnes,

(1) G. E. STAHL, Theor. med. vera, pag. 1401, in capite de affectibus motuum. — Hoc effatum convenit cum illo Aphorismo HIPPOCRATIS, Sect. VII, 40, ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀποπληκτικὸν τι τῷ σώματι, ἢ μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον γίνεται. Si nempe ita cum DURETO legere fas est, qui porro hunc locum sequenti ratione explicat: » Si lingua repente est impotens, » aut apoplecticum quippiam corporis aut melancholicum huiusmodi » malum est; ac si diceret HIPPOCRATES: lingua tremula signum est » paralyseos affuturæ, vel mentis non solidæ, sed inconstantis. » DURETUS in Hippocr. Coac. Praen. Lut. Paris. 1658, pag. 369. Non tamen reticendum, omnes fere HIPPOCRATIS Editores, ipsumque GALENUM, in commentariis ad h. l. (Ed. KÜHN, Tom. XVIII, Pars I, pag. 142) legere: ἢ ἀποπληκτικὸν τι τῷ σώματι, μελαγχολικὸν, caet., quod etiam congruum praebet sensum; vide v. SWIETEN, Vol. III, pag. 264.

hebetes, fatui; nunc vero debiles admodum, animo depresso, irritabili, subinde delirantes observantur. Mirum vero, quantas turbas aegri paralytici saepe in omnibus fere animalibus functionibus perferre valeant, salvis mentis facultatibus. Videtur tali in casu cerebrum intactum manere, unde ejus functiones rite procedunt, neque praeter leviora quaedam incommoda, animus mali quid inde patitur.

Exemplis dicta confirmare et explicare conabor. Et quidem primo loco historiam paralysis narrabo, in qua major nervorum sensibilitas, cum minori energia occurrit: unde symptomata incompressa et sibi invicem pugnancia optime explicari possunt. Juvenis nempe, annos 19 natus, corripitur apoplexia nervosa, e qua continuae cephalalgiae, notabilis lateris sinistri debilitas et sinistrae auris surditas restabant: quae symptomata nullis auscultabant remediis. Caeterum vivax erat animus: et profundis meditationibus lucubrationibusque indulgebat aeger. Tribus praeterlapsis annis, postquam noctu singularis praecesserat anxietas, corripitur ille morbo, omnia apoplexiae symptomata exhibente: prostratus humi jacet, respiratione sterterosa, pulsu pleno et lento, faciei rubore nil adaucto, sublata omni sui conscientia: subinde leves extremitatum sinistrarum observantur motus convulsivi. Post aliquod tempus ad se redire videtur, palpebras vero non aperit, neque decubitus quid mutat: extremitatum, tum superiorum, tum inferiorum, in sinistro latere, adest paralysis, earumque calor naturalis imminutus, ut et arteriarum pulsus debilior. Linguae levis paralytica affectio vocem paululum titubantem facit. Ad quaestiones propositas apte respondet: mens

vero falsa occupatur idea de corporis valetudine; firmiter enim credit aeger, sese laborare polypo cordis, et hanc ob causam mox sese moriturum asserit: placida mente adstantibus plurima commendat, et quaevis post suam mortem facienda tam congrue jubet, ut non posses mentis non admirari acumen: porro cum medico amico, de variis argumentis perscien-ter et acute colloquitur: observandum vero erat quid alieni in omnibus, quae gerebat; ita ut prorsus mente sana dici non posset: animus irritabilis, quin acerbus, unde, si quis ei obloqueretur, valde commovebatur. Maxima caeterum ei erat auditus acies. Postquam res, per quatuor circiter horas, ita sese habuerant, aeger subito decubitus mutat, sese erigit e lecto, pedes manusque libere movet, neque ullam sese habere memoriam paroxysmi, neque rerum, quae illam secuti fuerant, fatetur: erat ei, quasi e somno evigilaret: et nullum jam dubium supererat, utrum jam sana esset mente, mox vero deliravisset. Saepius talis paroxysmus, iisdem stipatus symptomatibus, primis redibat diebus: post aliquot vero dies, rariores et leviores fiebant, denique prorsus evanescebant. Mensibus sex posthac, similis paroxysmorum redibat series, quae eadem ratione terminabatur. Ab eo inde tempore, sanus per duos saltem annos, (ulterioris temporis nulla fit mentio), vixit. (1)

(1) Descripsimus hanc historiam e Diario med. pract. quod a Cl. HUFELAND editur, ubi narratur a Cl. W. REMER, Professore Helmstadiensi, sub titulo: *Geschichte einer merkwürdigen Nervenkrankheit, als Folge einer vor 3 Jahren erlittenen Nervösen Apoplexie.* Tom. XX, n°. 3, pag. 88 seqq. Ubi ipsa historia legi meretur.

Multa huic historiae non addenda sunt: ex ea satis patet, paralysin non semper universalem torporem et hebetationem sensibilitatis, sed contra ejus majorem aciem, et totius fere systematis nervosi nimiam mobilitatem comitari. In aliis rursus casibus, sub universali systematis nervosi paralysi, mens sana observatur, ita ut jurares, cerebrum et caeteras partes generis nervosi ad duo pertinere systemata, a se invicem prorsus sejuncta. Cujus rei notabile habemus exemplum in illo malo, quod a Cl. HUFELAND descriptum est, sub nomine paralysis medullaris: hoc autem, quatuor abhinc lustris, increbuisse asserit ille auctor: secundum cujus sententiam malum nascitur a ramo quodam nervorum, et quidem potissimum in una alterave extremitatum: sic ab uno digito interdum incipit; nonnumquam etiam in organo quodam sensuum, ut in oculo, initium facit: sensim afficiuntur etiam alii rami, et lento decursu omnium fere musculorum voluntati obedientium resolutionem inducit: ita vero ut, per plures saepe annos, vitae vix vitali parcat; donec tandem interiora petens, ad caput vel thoracem figatur, et aegros apoplectice vel asphyctice perimat. » Vi-
» di hoc malum», sunt haec ejus verba, » per decem,
» quin imo per quindecim annos decurrere, intacto ce-
» rebro; ita ut plurimos observaverim aegros, quibus
» mentis facultates integrae ad mortem usque ser-
» vabantur: neque etiam vita organica quicquam pa-
» ti solet.»

Tanquam perfectissimum hujus morbi exemplar, sequentem hic adscribimus historiam, ibidem narratam: vir quidam, annum agens trigesimum primum, cujus systema nervosum gravi morbo chronico, nonnisi mul-

tis remediis sublato, admodum debilitatum fuerat, magnum iter pedibus facere cogitur: ab eo inde tempore nascuntur dolores vellicantes in dorso et membris, quos sensim nascens paralysis pedum secuta fuit: dein brachia eodem modo afficiebantur: tunc paralysis ad oculos tendebat, iisque abstulit omnem fere videndi facultatem; denique nervi cutanei tangebantur, unde sensus tactus delebatur: atque sic ille aeger, in ipso aetatis vigore, dumque sui prorsus conscius, integris fruitur mentis facultatibus, coecus, surdus, sensu tactus destitutus, quatuor extremitatibus resolutus vitam degit miserrimam. Notatu sane digna sunt pathognomica hujus affectus symptomata, sensus defectus in quibusvis organis sensuum, qui facit, ut neque audire, neque videre, neque rerum externam formam sentire possit aeger, vigente interim acutissima ingratorum affectuum perceptione, quae probat coenaesthesin adhuc valere (1). In multis aliis paralysis generibus, ut in illis, quae e colica metallica, e tabe dorsali, e myelitide nascuntur, mentis facultates, per longius breviusve tempus, saepe illaesae deprehenduntur. De hisce autem speciebus, si quae animadvertenda sunt, alio loco sermo fiet.

(1) HUFELAND, in Journal der pract. Arz. anni 1826, Band LXII, n°. 2, pag. 115 seqq.

DE VARIORUM ORGANORUM NERVOSIS AFFECTIBUS.

Praecedentibus capitibus praecipua genera morborum nervosorum exposuimus, atque eo pervenimus, ut symptomata persequeremur, quae variorum organorum speciatim affectae vires nervosae obferunt. Atqui de multis hîc non agendum videtur. Pulmonum enim neuroses comitantia signa vix ab auctoribus commemorantur, quorum nostra multum interest. Quae de cordis nervosis affectibus dicenda sunt, singulari capite de morbis cordis melius deinceps pertractabuntur. Ex visceribus abdominalibus tractus intestinorum insignibus nervosis malis obnoxius est: hinc de ventriculi et intestinorum neurosibus sermonem fecimus. Arthritidi et podagrae hîc porro locum cessimus: quippe quarum magna est cum malis nervosis affinitas. Restant vero genitalium neuroses, quas perverse a nobis negligi nonnulli existimabunt. Causa vero, cur in eas non de industria inquisiverimus, haec est: ut plurimum eorum morborum agendi ratio obscurior est, quam universe crederemus: insignis enim sympathia, quam cum universo fere organismo alunt genitalia, dubia morborum reddit signa: neque vix rite discernere possumus, utrum eorum affectus morbosae corporis constitutionis sint causae, vel effectus: neque etiam satis constat, num illa symptomata, quae multi auctores ex hocce systemate affecto deducunt, jure eo referantur: cum denique eorum functio ad vitam individui minus necessaria sit, saepius negliguntur et praetervidentur. Maluimus igitur hoc genus morborum praetermittere, quam de iis ineptius alucinari.

DE VENTRICULI ET INTESTINORUM NEUROSIBUS.

Propter acutissimum ventriculi consensum cum omnibus fere partibus nervosis, et quidem imprimis cum cerebro, varii ejus affectus mox per totam oeconomiam propagantur; quod cum observassent veteres, sedulum in illo argumento pervestigando laborem posuerunt. GALENUS multa jam annotavit de eximia ventriculi orificii sensibilitate, ejusque consensu cum universo corpore, quae summum viri ingenii acumen probant (1). HELMONTIUS, res est notissima, ibi sedem ARCHAEI statuebat (2). REGA in opusculo de *Sympathia* multa etiam de eximio ventriculi consensu habet (3). Diu autem crediderunt medici cardiam prae caeteris partibus in morbis ventriculi affici: hinc nomen *cardialgiae* iis imposuerunt: accuratior vero cadaverum inspectio docuit, saepius malum ad pilorum pertinere, quin ad ipsum duodenum propagari (4). Major autem sensibilitas et mobilitas hujus partis mox debiles, languidos et enerves facit musculos: mentis facultates propter consensum cum cerebro admodum laeduntur: a minima meditatione mens defatigatur: torpentes, languidi, vacillantes in voluntate, hebetes, stupidi, inconstantes et morosi evadunt aegri (5).

(1) Cf. de locis affectis. Lib. V. Cap. 6. Ed. KÜHN. Vol. VIII, p. 338.

(2) HELMONTIUS in Capitibus: *Pylorus Rector, Imago mentis, Demens Idea, Sedes animae* aliaque. In piloro eum sedem ARCHAEI statuuisse, cognitum est.

(3) H. J. REGA, de *Sympathia*. Cap. V—XIV.

(4) Vide HOFFMANN. Med. Rat. Syst. Pars II, Sect. II, Cap. 2. § 3. Op. Omn. Vol. II. pag. 257.

(5) CABAN. l. l. Tom. I. pag. 432.

Quod vero attinet ad illum consensum inter ventriculum et cerebrum; perhibent nonnulli auctores antagonismum inter illas partes adesse, ita ut, quo magis altera langueat, eo magis alterius crescant vires. Argumenta, quibus hanc probant thesin, huc fere redeunt. Frequens et valida mentis exercitatio ventriculum debilitat: in opere digestionis cerebri functiones difficilius peraguntur, ita ut eo tempore omne studium molestius, quam ante cibum adsumtum, accidat: constat, homines robustos, strenuis laboribus victum quaerentes, optime cibos digerere, atqui minus ingenio mentisque acie pollere; quando ventriculus in statu quietis versatur, optime suo fungitur cerebrum officio: hinc jejunis saepe ingenii major alacritas, fame vero urgente, animi sensim obnubilatur serenitas (1). Haec autem argumenta non ita firma videntur, ut tuto exinde ad illum antagonismum concludere possimus: alia autem exempla consensum magis probant: in morbis ventriculi acutis, ut gastridide, in ejusdem organi nervosis affectibus, ut in cardialgia spasmodica, ubi nimia sensibilitas peccat, eandem etiam in cerebro non raro observabis conditionem; indicant vertigines, capitis dolores, vaniloquia, deliria, motus spasmodici, convulsivi. In infantibus ex mala ciborum digestionem, nimiaeque ventriculi sensibilitate, frequentes convulsiones; unde BAGLIVIVS fere semper illas apud infantes a stomacho fieri duxit. Epilepsia non raro e majori ventriculi sensibilitate nascitur: quod jam GALENUS animadvertit. Dolores capitis quam plurimum causam habent in cibis male digestis ventriculum irritantibus. Animus hypochondriacorum irritabilis

(1) LENHOSSEK Darstell. d. Mensch. Gem. Tom. I, pag. 451.

mentisque inconstantia frequenter nexa reperiuntur cum vitata sensibilitate ventriculi. Ipsae denique capitis laesiones, non raro motus spasmodicos provocant in illis partibus, quae ramos cerebrales accipiunt, simul cum spasmodica ventriculi affectione. Phrenitidem et vomitus, et symptomata auctam cerebri sensibilitatem irritabilitatemque indicantia comitantur. Quae cum animadvertimus, potius est, ut concludamus, consensum inter cerebrum et ventriculum acutissimum adesse, illum vero interdum sub forma antagonismi prodire; interdum in utraque parte eandem adesse conditionem.

Ex hacce igitur lege intelligitur, quare sanissimi etiam homines, quique optimo fruuntur habitu externo, animo vehementius affecto, atrocibus ventriculi malis saepe corripiantur (1), et, monente BAGLIVIO, in morbis ex animi affectibus oriundis, imprimis ad stomachum sit respiciendum. In universum autem hominibus nervosis proprium esse hoc genus morbi, supra jam diximus.

Eximia autem nervorum ventriculi sensibilitas in immanes saepe transit dolores; quicumque observaverit aegrotantes, doloribus cardialgicis laborantes, intelliget, quantopere animus ab illis affligatur, cum morbi saevitia tanta sit, ut, qui alios olim placide pertulerant dolores, hisce ferendis prorsus impares sint. Exemplum habetis in celeberrima illa historia Archithalassi VAN WASSENAER, a BOERHAVIO descripta. Comitantur illos dolores difficillima respiratio, sub gemitu ejulatu anxia corporis jactatio et inquietudo, virium prostratio ingens, extremorum frigor et tremor: ineptia ad cogitandum, languor, somnolentia, taedi-

(1) BAGLIVIVS Oper. Omn. pag. 149. RICHTER, spéciale Therap. Tom. IV, pag. 95.

um vitae, desperatio, delirium (1). Malum autem nervosum non semper pari momento urget: accedunt et intervalla; hoc tempore quomodo sese habeant aegri, conficias e descriptione elegantissima ARETAEI. » E voluptate,» inquit, » nascitur bona concoctio, carnosus corporis habitus colorque vividus: e molestia his » contraria, et interdum animi dejectio, deficiente alimento. Cum laborat itaque *στόμαχος* (2), escam odit et » aversatur, non modo, si quid homines adsumserint, » sed etiam, si nullus omnino cibus in conspectum venerit, eumque memoria repetunt. Quamquam autem » his inedia corpus sit adflictum, alvusque vacua permanserit, hanc molestiam tamen facilius, quam cibi » adsumptionem sustinent; et si quid forte necessitate » impulsu comederint, dolor jam fame longe gravior accedit. Omnium rerum porro taedio laborant: oculorum acies hebescit; tinniunt aures; caput grave » est; membra torpent et exsolvuntur: huc et illuc videntur agitari, sive stent, sive recumbant, quemadmodum arundines arboresve a ventorum flatibus conquassantur; insomnes sunt, pigri tamen et somnolenti, neque verus accedit somnus, sed gravi sopore, ut » in his fit, qui comate laborant, occupantur: extenuati, » pallidi, debiles, resoluti, imbecilles, exanimes, timidi, » quieti; et repente rursus iracundi, admodum melancholici, et in melancholiam aliquando decidunt (3).»

(1) HOFFMANN, l. l. F. SCHLÜTER, über den Magenkrampf. Braunsch. 1796, pag. 50.

(2) » *Στόμαχος* pro consuetudine non solum vulgo dicitur officium ventriculi superius (i. e. cardia), sed etiam a Medicis.» Sunt haec verba GALENI, Lib. de Causis signor. I. Cap. 7, initio. Ed. KÜHN. Vol. VII, pag. 127.

(3) ARETAEUS de Signis. Chron. Lib. II, Cap. 6, pag. 145.

Quae hîc exposuimus, imaginem referunt summi morbi gradus: atqui leviora etiam mala ventriculi, docente experientia quotidiana, animum saepe affligunt: narrat KANT casum ducis cujusdam exercitus, quem semper timidum et ignavum deprehendebat, ubi propter malam digestionem levia ventriculi incommoda percipiebat. Et CONRADI in tractatu quodam de Cardialgia descripsit speciem, quam nimia ventriculi irritabilitas constituit quaeque robustos et plethoricos, praecipue post vehementiorem iram, corripere solet; vexat aegros ubi vacuus est ventriculus; mox post alimentum adsumtum dolores mitigantur: dolor autem, quamquam non ita immanis sit in hac specie, mirum quantum ab illo deprimitur animus: tristes, morosi, acerbi multo magis inde fiunt, quam ab alio quocunque dolore (1).

Frequentissima sunt exempla vitiorum organicorum, quae ventriculum atque intestina tenuia occupant, in cadaveribus insanientium reperorum; ubi illa mala insaniae ansam dedisse videntur. Quantum momentum huic generi morborum tribuat BROUSSAIS, satis cognitum est; SCIP. PINEL, ESQUIROL, alique experientia ducti, non raro ad insanias concurrere ventriculi morbos, existimant. Intima autem hujus visceris ratio cum cerebro lucide probatur symptomatibus nonnullos ejus morbos comitantibus: vermes, qui ventriculum irritant, quandoque hydrocephalum internum mentiri, cognitum est: eadem observatio de *Gastromalacia* valet (2).

De adfectibus intestinorum crassorum nunc verba faciemus. Auctores medici, qui operam dantes, ut eru-

(1) CONRADI in HUFELAND Journal IV. N°. 1, pag. 182.

(2) Cf. inter alios v. LENHOSSEK. Beob. und Abhandl. Oestr. Aerzte Tom. III, pag. 344.

erent corporeas morborum mentalium causas, cadavera insanientium secuerunt, testantur inter frequentissimas partes, quae sedem praebuerunt illis morbis organicis, esse intestina crassa, et imprimis intestinum colon. WICHMANN, GREDING, AMARD, PERCIVAL, ESQUIROL, BERGMANN multique alii hic citari possent. Asserit WICHMANN, sese in omnibus insanientibus, uno tantum excepto, tubi intestinalis et imprimis intestini coli coarctationem reperisse: unde non sine jure concludit ille auctor, hanc crebram esse insaniarum causam (1). Dubitatur quidem, num vitia illa non potius morbi effectus, quam symptomata censenda sint; et hoc revera ita interdum esse, probabile videtur; si vero perpendimus ea, quae diximus in capite de hypochondria, et in illo, quod de morbis nervosis universe conscripsimus, sique attendimus ad ea, quae circa hoc argumentum in capite de melancholia diximus, si accurate insanientium perlustramus historias, sique ipsos intestinorum morbos consideramus, persuasum nobis erit, multum haec vitia conferre ad mentis alienationem, et quidem imprimis ad melancholiam. Quod enim de illa intestinorum coarctatione dixit WICHMANN, ei animi depressionem et anxietatem inter solita esse symptomata, simplici admodum exemplo comprobare possumus: narrat Cl. v. LENHOSSEK (2), se vidisse virum mediae aetatis, qui saepe doloribus colicis laborabat, imprimis post adsumtum cibum; hos comitabatur magna animi desponsio, melancholiae proxima; variis incassum adhibitis remediis, reperitur tandem, herniam adesse inguinalem, cujus aeger nullam habebat curam. Adhibito

(1) WICHMANN, *Ideën zur Diagnostik*. Pars I, pag. 182.

(2) Tom. I, pag. 439.

bracherio, sensibilitas morbosa intestinorum solvitur, atque animi redit serenitas.

Paucis videamus de doloribus colicis. Sunt hi aliorum morborum saepissime symptomata, vel cum aliis malis complicati occurrunt (1): quemadmodum colica illa, quam descripsit SYDENHAM (2). In colica flatulenta sive spasmodica frequentia symptomata, inquietudinem, anxietatem, morositatem, virium dejectionem, vultus singularem moestitiam, summum angorem, suffocationis metum, delirium et motus convulsivos, utrum omnia et singula vera morbi signa vel potius causae symptomata existumes, dubitare forte posses. Cum vero eadem symptomata in aliis speciebus animadverteris, quamquam pro rerum conditione paululum diversa, nil obstare videtur, quominus haec ad propria hujus affectus symptomata referas.

In colica saturnina simplici atque *impermixta*, qualem ex propria experientia descripsit STOLL, (3) quidam aegri morbi accessum praesentiunt ex animi moerore insolito et praeter rationem; postquam autem varia praecesserint symptomata, sub ipsa initia infirmitatis temulenti fiunt, vertiginosi, stupidi, insomnes, aspectus quasi maniacorum, atque alieni quid habens, attonitus, furiosus, minas cogitans, meditabandus, moerens. Animus quibusdam anxius, aliis turbulentus, impetuosus, nequiens diutius eodem loco esse, aliud atque aliud appetens; impatienter sese gerunt aegri;

(1) HAASE II, pag. 100.

(2) Oper. pag. 214. De hac autem non immerito dicit v. SWIETEN, descriptum malum potius ad icterum reducendum esse. Cf. v. SWIETEN Tom. III. pag. 130.

(3) Ratio Medendi. Vol. II, pag. 180. Cf. etiam BURSERIUS. Tom. IV. pag. 379.

pavores, terriculamenta, noctu praecipue, patiuntur; subito cum terrore evigilant, repente e lecto exsiliunt et fugere conantur. Dolorum colicorum tanta plerumque est acerbitas, ut homines in desperationem fere adigantur, anxii summopere fiant, agitentur, horrescant: malo ingravescente vertigo et capitis vehementissimus dolor accedunt: quibus, aut stuporis quaedam species, aut delirium ferox supervenit, ita ut dentibus se ipsi lacerent; extrema tandem convelluntur vel resolvuntur. Coma, apoplexia aut epilepsia ocyus serius finem malis imponit. Interdum lenta eos conficit mors. E dictis symptomatibus, universum systema nervosum affici, patet, ita ut nescias, utrum inter neuroses universales, an inter morbos intestinorum ei locum tribuas: cum vero tubus intestinalis morbi sit sedes, atque in illius affectione origo et vera natura mali quaerendae sint, huc illum reduximus.

DE PODAGRA ET ARTHRITIDE ANOMALA.

De podagrae natura multum disputatum est: olim ex humorum acrimonia naturam morbi explicabant. (1) CULLEN ex detrimento toni in extremis partibus, quae atonia cum toto systemate aliquatenus communicatur, sed speciatim in ventriculi functionibus apparet; ex his, inquam, principiis CULLEN tum regularem, tum anomalam, quam atonicam podagram dixit, explicandas credit. (2) HAASE nil nisi inflammationem articulorum

(1) Cf. HAASE. Vol. II, § 243, pag. 377.

(2) CULLEN, Primae lineae med. pract. § 496—499.

existimat. (1) Ex quibusvis autem principiis malum explicemus, inficias ire non possumus, cum nervosis affectibus saepe hoc malum vices agere, atque, nisi in externis partibus sedem suam figat, atrocissimis malis, quin discrimine plenis, ansam dare; recte enim dixit MEAD, dolorem et materiae podagricae dispositionem pro morbi liberatione, potius quam pro ipso morbo esse habenda. (2)

Morbus frequentior viris provectoris aetatis, ab anno inde quadragesimo ut plurimum incipit saevire: in senibus non ita vehementes dolores malum comitantur: attamen eo periculosior morbus. Corpora invadit crassa, plena, laxa; quamquam et junioribus, iisque gracilibus, macilentis non semper parcat, si hereditariae dispositioni accedat prava vivendi ratio. Paroxysmi ut plurimum apparere incipiunt, ubi antea homines lautiores egerint vitam, Veneri Bacchoque libaverint multum, corpus valide moverint, atque tandem sobrie vivere, motusque illos nimios corporis omittere desinunt: porro sedula studia, lucubrationes nocturnae, profundae et per longius tempus protractae meditationes morbo evolvendo favent. Inter potentias nocentes, quae latentem paroxysmum provocant, numeranda sunt animi pathemata (3). Intelligitur ex his dictum SYDENHAMI quodque posse solatio esse duxit hoc morbo laborantibus; *eum plures divites interemisse, quam pauperos, plures sapientes, quam fatuos.*

Morbus autem periodicum sequens decursum, per aliquot septimanas vel menses aegros vexat: sequitur

(1) HAASE, l. l., pag. 379.

(2) MEAD, Monita et praecepta, Cap. XII, pag. 196.

(3) BAGLIV., Prax. med. Lib. II, Cap. VI, § 2.

tunc tempus a morbo prorsus immune, quo optima fruuntur aegri valetudine. Quisque autem paroxysmus, diuturnior breviorve pro aegri aetate, e serie paroxysmorum constat (1); nam vegetiores, plures quam quatuordecim dies, non tenet morbus: ubi vero malum inveteratum, atque aetas provector fuerint, duobus non raro perstat mensibus, quin, sub pessima conditione, paucis tantum anni hebdomadibus ab illo immunes sunt aegri.

Qui graphicam dolorum podagricorum descriptionem velit, adeat SYDENHAMUM; si quis enim, propter dicendi facundiam, sagacissimam mentem, et solers observandi ingenium, praeconiis extolli meretur: erit certe ille auctor! Quid igitur ab eo non expectari licet in describendo morbo, cujus ipse frequenter saevos pertulit cruciatus! — Ad nostrum autem pertinet argumentum observatio: aegrorum res eo melius sese habere, quo breviori tempore decurrat paroxysmus, quoque acerbior ab initio dolor fuerit, qui nunc tensionem violentam, vel ligamentorum pedis dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, nunc pressuram et coarctationem refert; tunc enim, tempore interstitionis, prospere valent, atque hilari animo vitam degunt. Ubi vero crescit malum, et vires, sive propter diuturnam aegritudinem, sive propter senectutem deficient, minores quidem evadunt dolores et rariores, sed aegritudo iis succedit cum lassitudine spontanea, continuo aegrum vexans, atque vitam molestissimam reddens.

In ipso autem regularem typum servante paroxysmo maxime commotus est aegrorum animus, quin, ante-

(1) SYDENHAM pag. 438.

quam insultus initium faciat, singularis ejus observatur irritabilitas: sic erat quidam SWIETENII amicus, blanda et pacatissimae indolis, qui propria experientia didicerat, paroxysmum instare, cum morosus ob levissimam causam irasceretur. Si autem attendimus, tantam esse in ipso paroxysmo sensibilitatem, ut mox a levissimo motu suscitentur atrociam illa membrorum tormina: non mirabimur, aegros sibi isto tempore imperare nescire; atque, ut SYDENHAMI verbis utar, animum ceu contagio adflari, et eo usque cum corpore pati, ut haud facile dictu sit, utro horum aeger calamitosius doleat. Non enim rectius *podagrae* quam *iracundiae* paroxysmus omnis dici potest: cum mens et ratio usque adeo ab infirmato corpore enerventur, ut, vel levissimo adfectuum motu, impellantur et vacillent: unde aeger non magis ipse sibi quam aliis gravis est. Quid quod et caeteris quoque passionibus est obnoxius, timori videlicet, sollicitudini atque aliis id genus; a quibus pariter torquetur, donec morbo evanescente animus quoque, pristina tranquillitate recepta, una convalescat. (1) Inter podagricos multi veneris cultores reperiuntur: cujus rei causa intelligitur ex iis, quae supra de morbi aetiologia diximus: videtur vero inter ejus effectus nimium amorum desiderium recensendum esse.

Quamvis tantas aerumnas ex hoc animi cum corpore commercio experiantur podagrici, interdum, quamquam hae rarae aves, aegro salutis fuit: apud VAN SWIETEN narrantur duo casus, in quibus terrore et subitaneo, propter inexpectatam salutem, gaudio, sine ullo aegri discrimine sanitas restituta, atque podagra prorsus fu-

(1) SYDENHAM, pag. 442.

gata erat. (1) Hoc tamen genus remediorum nimis heroicum est, neque satis ratione nititur, ut liceat medico ea administrare: cumque infaustus eventus aequo jure inde expectari possit, omni ratione ab illis abstinendum esse ducimus. (2) Quaeritur a nonnullis, an insultus podagricos possint aegri firma voluntate avertere, dum cogitandi facultas a morbo ad meditationes strenuas avocatur? quicquid hac de re perhibeant auctores, credimus fieri forte posse, ut aliquamdiu malum procrastinetur: tandem vero ejus vis eo usque crescit, ut aegri cogantur victas dare manus. Ab eo vero aliquatenus sibi cavere possunt aegri, ne prorsus morbi vi animi affectus regantur. (3)

Haec vero de podagra normali. Quando vero diu perstiterit malum, vel remediis incautis retropulsum fuerit, vel propter animi pathemata, vel propter aliam quamcumque causam, in podagram anomalam transierit, anxia magis evadit mens: atque ob gravissima, quibus infestantur mala, tunc aegrorum tristissimum est fatum. Differunt signa pro parte, quam morbus infestaverit, nunc ventriculi, nunc intestinorum, nunc pulmonum, nunc cordis, aliarumve partium nervos laccessens.

Cum nullum dubium supersit, quin ad idem genus pertineat arthritis ac podagra, liceat hic uti verbis MUSGRAVII, arthritidem anomalam describentis: » quamdiu » arthritis paroxysmos agit regulares" inquit ille auc-

(1) VAN SWIETEN, Tom. IV, pag. 307.

(2) Cf. VERING, Tom. II, Pars I, p. 186.

(3) KANT, *über die Macht des Gemüths etc.* HUFELAND Journal V, pag. 727. ZIMMERMANN, *de Experientia*, Lib. III, Cap. VIII. Ed. 1831, pag. 216. Auszug aus einer Abhandlung des TH. BARNES, über die willkührliche Gewalt, welche unsere Seele über Sensationen ausüben soll. In WAGNER, *Beyträge caet.* Vol I, pag. 144.

tor (1) » et natura, visceribus parcendo, materiem in
 » artus alienam exprimit: certe tam diu aegrotorum
 » res prospere succedunt, et in paroxysmorum vacationi-
 » bus cor illis laetum, vultus hilaris, sudum undique
 » et serenum est.” Quoties autem salutare hocce opus
 pervertitur ac turbatur, et causa morbi partes inter-
 nas, imprimis ventriculum et intestina obsidet, ani-
 mus deprimatur, ignavia, et melancholiae proxima
 conditio inducuntur. » Nihil est hoc genere hominum
 » tristius, nihil infelicius: neque somnum capiunt ne-
 » que cibum; poenitet, piget, pudet ipsos, vitae suae
 » taedet; quodque omnium gravissimum est, quae in
 » summis calamitatibus perfugio, quae aegrotantibus
 » solatio, quae arthriticis certissimo esse solet praesidio,
 » hosce plane deficit spes.”

Hasce observationes morbi historia confirmemus, apud
 MORGAGNI invenienda (2): EPISCOPUS PATAVINUS, GEORGIUS
 CORNELIUS, S. R. E. CARDINALIS provectoris jam aetatis,
 qui nephriticis et arthriticis doloribus crebris obnoxius
 erat, cum varia jam per annum expertus esset symptomata,
 arthritico corripiebatur paroxysmo: jamque manus dextra
 et genu sinistrum tumere incipiebant, cum tristissimum
 acciperet nuncium de lethali morbo serenissimi fra-
 tris, quem unice amabat; unde magno alioquin animo
 virum incredibilis moestitia cepit, moxque arthritica
 materia non modo ad articulos expelli desiit, verum
 etiam, quae expulsa erant, ut MORGAGNI verbis utar,
 in venas rediit et praecordiorum angustiam, spirandi
 difficultatem, et super haec repentinum quendam in-

(1) Dissert. de Arthritide Anomala. Cap. 7, pag. 128.

(2) MORGAGNI de Causis et sede Morb. Lib. IV. Ep. LVII. Art. 10.
 pag. 362.

sultum attulit, in quo cerebri simul et cordis officiis propemodum deficientibus, mors instare credita est. Res cum eo pervenerat, auxilium MORGAGNI invocatur ab aegrotantis medico. » Invenio aegrum, » inquit, » non- » nihil recreatum; sed animo, nedum corpore, adeo » dissimilem sui, ut id continuo me perculerit, re- » cordantem Hippocraticae praenotionis, *praeter consue- » tudinem aliquid facere, malum est.* Qui enim antea » in difficillimis rebus nunquam sibi aliisque defue- » rat, eum omnem spem vitae omnino abjecisse, ex » ejus verbis intelligebam, quibus, ne frustra opem » sibi ferre conaremur, monebat, praecipiebat, rogabat, » idque a me praesertim, quem singulari et assidua fue- » rat complexus benignitate; interea dum tangebam » pulsum, etiam atque etiam rogabat..... Manifestum » erat eum, nisi peccans materia ad articulos revocare- » tur, servari non posse. Nec minus tamen evidens erat » difficultas summa revocandi in ea virium infirmitate, » et in eo, qui omnia incassum fieri pro certo haberet. » Itaque in extremo discrimine versari, iis, quibus de- » bebam, seorsum dixi. Attamen ex iis, quae inito » consilio facienda esse statueramus, nihil interea, aut » postea omissum est, quantum quidem per aegri vires » licuit, ab eoque precibus obtinere potuimus. Jam- » que genu tumere iterum incipiebat, quo die pulsus » quoque aliquanto meliores factos animadvertimus. Sed » mox natura fatiscente, rursus omnia in pejus ruere » et, nequicquam nobis contra nitentibus, respirationis » difficultas augeri, sopore caput gravari, convulsionibus » non interiora modo, sed et artus corripere. Per quae » sensim intra perpaucos dies e vita ereptus est.”

Pars Altera.

DE MORBIS, QUIBUS ORGANICAE FUNCTIONES LAEDUNTUR.

Quae de neurosis, et, quae proxime cum iis junguntur, malis, dicenda nobis videbantur, in priori parte pertractavimus; in iis autem ipsa illa organa aegrotantia videmus, quibus natura et vis *affectuum* ac perceptionum determinantur, quibusque animus indiget, ut corporis conscius esse possit functionesque suas peragat: hinc igitur in istis morbis constantissima esse debebant animi affecti multigena signa. In hac autem classe morborum, qui organicam potissimum infestant vitam, quique illos implicant nervos, quorum major ad sensum tarditas et hebetatio cuivis nota est, multo obscuriores et minus constantes sunt imagines et affectus, quae animo traduntur. Differunt hi morbi multum inter se; hinc, missis ambagibus, ad singulorum generum contemplationem transimus.

DE MORBIS SYSTEMATIS VASCULOSI.

Genus vasculosum unicum inter omnia vitae organicae est systemata, quod, per omnem oeconomiam pa-

tens, ita conformatum est, ut versus unum organon, quod ejus communem fontem sistit, scilicet cor, singulae partes tendant: hujus autem organi utilitatem exinde jam suspicari possumus, quod inter primas sit partes, quas natura in embryone creat. Quamquam autem e communi stirpe omnia vasa nascantur, vel in illam coëant, inter varias hujus systematis partes minime tam acutus obtinet consensus, quam qui in systemate nervoso vitae animalis occurrit; in hocce enim consensus acutissimus ad proprias functiones maxime requiritur, dum systematis vasculosi munus aliam postulat ejus virium conditionem.

E solis anatomicis et physiologicis contemplationibus, de eximia vasorum utilitate in nervorum functionibus convinceremur. Ubivis cum nervis decurrere videmus vasa: partium vitales proprietates eo insigniores esse observamus, quo magis sanguinis arteriosi unda illuantur: ad cerebrum tanta copia sanguinis vehitur, qualis ad nullam aliam partem, ratione habita earum voluminis, venit. Nervorum nulla est vis, nisi debita sanguinis copia irrigentur. Sed satis jam argumentorum; res est notissima. Ab altera parte animadvertendum, cerebrum multum valere in genus vasculosum: abunde hoc probat animi affectuum vis in cordis motum, quin et in partes, a corde remotissimas, ut in vasa capillaria: exempla praebent: *pudor ora colorans; timor totos, gelido sudore, per artus iens; iratorum oculi fulminantes* caeteraque.

Haec cum ita sese habeant, a priori jam statuere possemus, hujus systematis morbos comitantia animi conditionis mutatae signa digna esse, ut iis attendamus. Propositus ordo vetat, quominus inflammatio-

nem febrimque inflammatoriam hic describamus : sane illos morbos non frustra perlustraremus, nunc vero ad chronicos sese vertat oratio, quos distinguimus inter universi systematis morbos et illos, qui partem quandam afficiunt. Ad hos pertinent morbi cordis, ad illos vero scorbutus, morbi natura admodum inter se discrepantes; ita ut ne opus quidem sit ostendere, quod eos intercedit, discrimen.

Pertinent porro ad hunc locum haemorrhagiae, de quibus tamen non seorsum dicendum existimamus. Ex activis enim haemorrhagiis Pneumonorrhagia maxime notanda videtur: haec in sequente capite, ubi de morbis pulmonum agendum, melius suum inveniet locum. Passivae vero haemorrhagiae, ex quibus vomitus cruentus et haemorrhoides singulare genus morborum constituunt, non seorsum pervestigandae videntur; cum ex iis, quae de hypochondria et morbis ventriculi, ut et de scorbuto monuimus, facili negotio eruuntur, quae dicenda haberemus.

DE MORBIS CORDIS.

Quousque ad nostrum argumentum necessarium erat, de ratione corpus inter et animum disputavimus; hinc argumenta mittimus, quibus erroneam ostendamus sententiam recentiorum, qui credunt, quod ad *animi* facultates, directam esse rationem inter cor atque animum, absque cerebri concurrente functione. Hac de re egregie et fuse scripsit saepius laudatus auctor, von LEN-

HOSSEK (1). Nobis autem satis persuasum est, animi affectus, qui cor, ut et caetera vitae organicae instrumenta, affligunt, e cerebro, tanquam sensorio communi, proficiscentes, in oeconomiam agere: atque eadem illa organa, quae, docente experientia, sua vice animum afficere et moderari valent, cerebri tantum concurrente functione, illud peragere posse.

Sed quaeritur, quam ratione mutua illa ratio locum habeat, et quidem quorum organorum ope? Credimus, nervos cardiacos, ipsum systema vasculosum, et quidem inprimis systema capillare, imo et sanguinem hic inservire, ut mutata nervorum conditio in cor, atque hoc organon affectum in systema nervosum agant. Objece-
runt docti, cor paucos tantum, eosque tenuissimos ramos nervosos accipere, neque illos esse istiusmodi, ut arc-
tum sistant inter utramque partem vinculum; neque voluntatem, neque stimulos, qui cerebrum nervosque laccessunt, cor irritare (2). Verum experimenta, instituta
ab HUMBOLDT, FOWLER aliisque, docuerunt, cordis vi-
talitatem utique pendere a medulla spinali nervoque
vago (2). Et revera, caute mercemur cum illis expe-
rimentis physiologicis, neque mox concludamus, cujus-
dam partis nullam esse in aliam partem potestatem,
quia in experimentis a fortioribus stimulis nullum ob-
tinuimus effectum: stimulorum chemicorum et galva-
nicorum multo minor est vis, vel saltem longe alia,
quam psychicorum, qui in illis adhuc agere possunt

(1) LENHOSSEK, Darstellung caet. Vol. I, pag. 430—436.

(2) Conf. v. HALLER. Elem. Physiol. I, 461 seqq. NASSE, Zeit-
schrift für psych. Aerzte. Vol. I, pag. 86. BICHAT Anat. Gen. III.
pag. 448. seqq.; quaeque ad hunc locum habet BECLARD ibid. 511.

(3) v. HUMBOLDT, Versuch über die gereizte Muskel und Ner-
venfaser. Confer LENHOSSEK, Phys. Med. III, pag. 432. seqq.

casibus, ubi inertes reperiuntur physici illi: ut adeo physiologi, quae in vivisectionibus, sub diris cruciatibus, instituuntur experimenta circa cerebri in cordis motum potestatem, incaute transferant ad vim, quae cerebro inhaeret, ut animo commoto, incitationem psychicam ad cor transmittat: unde ita mutari potest ejus conditio, ut in facultatem sentiendi peculiari ratione reagat, ejusque functiones variis modis laedantur; id vero ex observationibus discimus, ramos nervosos omnino ad cordis musculosam penetrare substantiam: dumque ab una parte concedimus, vim vitalem per omnes artus diffusam, in musculis, cum voluntate obedientibus, tum organicis, principium irritabilitatis constituere: ab altera parte persuasum nobis habemus, omnes musculos, ut propriam sibi exercent vim, nervorum requirere auxilium (1). Propter majorem cordis irritabilitatem, hujusque organi notabile momentum in oeconomia humana, quo, non sine extremo vitae discrimine, ejus functiones turbari possunt, paucitantum nervi ad illud tendere debebant, ne in continuo versaremur periculo: hinc cordis motus voluntatis arbitrio subducti sunt. Sed rem ulterius perscrutantibus facile apparebit, ad hominis salutem requiri, omnes potentias animum afficientes, in cordis vires reagere, ita ut, qui inde nascentur, sensus appetendi facultatem magis commoveant, et prouti excitans vel deprimens fuerit affectus, sanguinis circulationem sibi accommodent.

Quotidie in nobismet ipsis observare possumus, sensus, qui e corde ad animum reflectuntur, a psychica causa provocatos, potissimum nos incitare, ut cupidi-

(1) Cf. RUDOLPHI, Grundriss der Phys. Tom. II, pars I, pag. 313.

tatibus, quae inde nascuntur, morem geramus: affectus et pathemata, retusis quasi radiis e praecordiis (centro communis sensus), voluntatem majori minorive energia accendere: atque sic cor, ab animo commotum, sua rursus vice in illum reagere. Unde factum est, ut multis hominibus, rerum veram naturam non ita perspicientibus, ipsum cor animus visus sit, unde, in omnibus fere linguis, ad plurimos affectus, atque inde nascenda vitia vel virtutes designanda, vocabulum cor in usu est: quemadmodum apud Latinos *excordes*, *recordes*, *concordes* e. s. p.; quisque e sua lingua his plurima addere poterit exempla; ille autem sensus, quo animi affectuum sedes ad praecordia refertur, cuique cognitus et quam maxime manifestus est.

Utilitas vero hujus legis, qua fit, ut animi affectus tam insignem in systema vasculosum exserant vim, facile eruitur. Quando enim rei animum afficientis natura majorem requirit intentionem voluntatis et motuum voluntariorum, fortiores celerioresque videmus cordis contractiones, quae sanguinem majori impetu versus cerebrum pellunt, ejusque vitalitatem et musculorum vim adaugent; sed non raro contrariam res postulant conditionem: scilicet parvam tantum reagendi vim, patientiam et animi perseverantiam, quibus placide et quiete sese in ancipite gerunt homines; accedit tunc cordis languor, ut circulatio minori cum celeritate et intentione procedat; unde sequitur voluntatem eo minus incitari et motuum decrescere vigorem. Quoscumque tibi fingas casus, eandem ubi vis fere legis sapientiam admiraberis: sic, quae comitantur anxietatem et metum, conditiones eo tendunt, ut de periculo sibi imminente certiores fiant homines:

molestissimi sensus in praecordiis illos comitantur affectus: accedunt languor, virium depressio aliaque: haec igitur animum incitant, ut ingratae illi conditioni sese subtrahat; quod tamen ne incautius fiat vetat universalis virium ratio. Haec vero cum ita contemplerur, non praetervidendum est, certos esse fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum; stimulorum psychicorum vis positiva sive relativa interdum tanta evadit, ut turbae nascantur tum in organica, tum in animali vita, discrimine plenae, quin et mortem non ita raro inducentes. Atqui in ipsis illis turbis non desunt salutaria naturae conamina. Vehementes dolores psychici momentaneam cordis paralytin inducunt, unde animi deliquium, e quo redeuntes ad sui conscientiam homines, cum minori animi commotione, ad causam moeroris attendere possunt: facultate enim percipiendi minus valente, animus minus afficitur. Effrenis ira, quam summo jure furorem brevem nuncupant, ad quaevis crimina perpetranda animum impellit, quorum postea hominem poeniteret; attamen corde praetermodum irritato, omne fere disparet consilium et potestas agendi. Haec autem probant, quanta sit animi in cordis functiones, et mutua cordis in animi habitum vis ac potestas.

Diximus vero supra, incitationes psychicas, e cerebro ortas, non tantum ope nervorum cardiacorum, verum etiam vasorum et sanguinis intermedio, in cordis functiones agere. Notum enim est, genus vasculosum, utpote organon irritabile, nervorum experiri vim; hinc ab animo affici poterunt vasa, quibus circulatio mutata in cor reaget. Cum igitur ex observationibus satis constet, duplici hac via rationem cerebrum

inter et systema vasculosum impetrari; non ita mirandum videtur, tam insignem esse consensum inter animum atque cordis usum et vires; cum enim ipsa cordis irritabilitas et facultas accipiendi stimulos e cerebro perfectos, mutata totius vasculosi generis conditione, afficiantur, animo vehementius commoto; major nervorum vis facile intelligitur, et causa eruitur, qua fit, ut ex omnibus organicae vitae systematibus, psychicos stimulos primum percipiant vasa ipsumque cor. Neque etiam omittamus vim, quam nervi in sanguinis crasin habent; quae quidem res in vehementissimis animi pathematibus locum habet manifestissime; neque dubium nobis videtur, sanguinis mixtionem vel vitales proprietates mutari, in multis casibus, ubi varia chronica mala animi perturbationes sequantur. Sanguinis mutationem insignem in cordis functiones vim exercere, non opus est indicare.

Secundum haecce principia, cordis ratio ad animum optime intelligitur, ita ut nunc facilius de plurimis observationibus circa hoc argumentum feramus iudicium.

Sic disceptatur de causa, ob quam voluntatis arbitrio cordis motus semper subducti observentur, dum commoti animi tantum est in hoc organon momentum. Doct. KREYSIG, auctor de doctrina morborum cordis quam maxime meritis, illud animadvertens, conatus est sequenti ratione, quam offendere credebat, controversiam solvere: nervos cardiacos unica instrumenta aestumat, commercio inter cerebrum et cor inservientia: illos autem statuit proprie stimulorum non esse conductores, atqui tamen aptos esse, ut recipiant excitationes, in aliis partibus primum natas: atque sic mutata intima eorum natura, ipsae proprietates vitales mutan-

tur; quae demum mutatio in cerebro persentitur, et ad nostram pertingit conscientiam (1).

Haec vero explicatio ut inanis mihi rejicienda videtur; quae nonnisi hypotheticam et subtilem distinctionem continere mihi videtur. Multo verisimilior explicatio deducitur e supra dictis; quam nonnisi breviter indicare opus erit. Animi affectus a cerebro nascuntur: mens enim causam intelligere debet; cum vero propter naturam affectuum, tum cogitandi, tum appetendi facultas in motum cieatur, per universum systema nervosum illa incitatio vel depressio propagatur; docent hoc crebrae observationes: hinc in vitam organicam transit; inter omnes autem vitae organicae apparatus, genus vasculosum princeps aestumandum, quod, per universam oeconomiam patens, sic fere primum omnium afficitur, unde mox ad cor pervenit ille affectus, quod propter majorem vitalitatem et irritabilitatem acutissime reagit. Cum igitur, sub hacce rerum conditione, e cerebro stimuli psychici, nervo-

(1) KREYSIG, über die Krankheiten des Herzens. Tom. I, pag. 42. Auctoris verba liceat hic adscribere: Obgleich die Herz-Nerven nur wenig Leitungsfähigkeit für Reitze besitzen, so können darum doch Erregungen in andern Theilen des Nervensystems, sich denselben mittheilen; nicht sowohl als Fortpflanzungen von Reitzen, als vielmehr als Fortsetzungen innerer Veränderungen in Ihnen: wodurch ihre Vitalität selbst abgeändert wird. So würde die heftige Einwirkung der Leidenschaften und der Hirnkrankheiten auf die Thätigkeit des Herzens, und so auch der Einfluss örtlicher Krankheiten in nervenreichen Organen, z. b. in der Mutter, oder in den Därmen, nicht aus unmittelbare Fortleitung der Reitze selbst, aus diesen Organen zu dem Herzen, sondern aus der bei jenen Zuständen erhöhte Sensibilität des Hirns oder der einzelnen Nervenparthien jener Theile, und Mittheilung dieses Zustandes, Ausbreitung desselben bis auf die Nerven des Herzens zu erklären seyn.

rum cardiacorum intermedio, ad cor perveniunt, cujus irritabilitas multo est adaucta, facillime perspicitur, cur tanta sit animi commoti vis in cordis functiones; quod vero illi motus ad mentis arbitrium non peragantur, id commune habent cum omnibus fere motibus musculorum, animo commoto provocatis. Si tandem observamus, quantopere ab illis causis mutata fuerit cordis vitalis proprietas, non arduum erit intelligere, quomodo conscii evadamus cordis affectuum. Quid igitur opus est ad obscura illa principia confugere? Praestat hic ignorantiam profiteri, memores effati GAUBII: » statuendus huic scrutinio certus limes, ne ultra quam » ex usu est, aut subtilius quam verius exerceatur." (Instit. Pathol. § 56).

Porro e principiis expositis intelligitur morborum cordis analogia cum neurosis: idque imprimis, si rite attendimus ad systematis vasculosi momentum in nervorum functiones. Illa vero similitudo incautum saepe fallit medicum: ita ut male securus, atrociam illa mala tanquam ficta contemnat: et deridendo querelas, intolerabilia adhuc faciat. Hic error eo facilius committetur, cum experientia constet, quo major sit nervorum sensibilitas, eo vehementiorem esse effectum, quem vitia cordis in illud systema exserunt: atque in hominibus nervosis, germina vitiorum cordis facilius, data causa, excrescere (1).

Constat porro, cur, in morbosa cordis mobilitate, tranquillum animum vix servare possint aegri, quia minima causa, quam caeteroquin aequae ferrent, vehementiores cordis motus provocant, quibus admodum affligitur animus; hinc quanti intersit animi motus se-

(1) KREYSIG, l. l. Vol. I, pag. 207 et 333.

dulo regere, conficitur. Confirmatam rursus vides observationem: animi affectus e morbosa corporis conditione oriundos, sua vice denuo malum provocare; ita ut causae et effectus, ad summam aegri perniciem, vices agant: qui, non nisi in cauto mentis regimine, salutem quaerere potest.

Quo melius intelligamus cordis morborum in animum potestatem, nonnulla de natura horum vitiorum praemitemus. Omnium primi distinguendi sunt dynamici ab organicis; horum autem duplex genus adsumsit Clar. KREYSIG: nempe *organica*, stricte sic dicta, et *mechanica*. *Organica* illa adsunt, quando, propter abnormem reproductionem, textura et forma mutatae sunt (1); his in casibus externa forma mutata secundaria est minorisque hinc momenti. Contraria obtinet ratio in *mechanicis*. Figura et forma vitiata hic sunt pathognomonica et ad morbi substantiam pertinent: unde etiam earum agendi ratio mere dinamica deprehenditur; impedimentum, non, ut in priori casu, e sinu functionum nascitur, sed illud, certa quadam vi, organo ab externo obtruditur (2). Practica utilitate non caret haec distinctio. Mechanica vitia, quod ex eorum natura facile sequitur, nullam interdum noxiam sanitati inferunt; donec tandem in organica transeant, vel

(1) Sie bestehen in eine Abänderung der Form und Bildung, die durch einen abnormen Process der Reproduction vermittelt worden ist. KREYSIG, Vol. I, pag. 79.

(2) Die Abnormitäten der Gestaltung sind die wesentlichen und die einzigen ihnen zukommenden Qualitäten; daher auch ihre Wirkung zunächst rein mechanisch ist, und in Hemmung der Thätigkeit des Werkzeuges besteht: hier wird also den Organen die Hemmung der Verrichtungen, gewaltsam von aussen her aufgedrungen. KREYSIG *ibid.*

subito hominem interimant; in cujus cadavere tunc causa reperitur, de qua ne minima quidem in vita fuerat suspicio. Longe alia est ratio organicorum: aequabilis satis est morbi decursus, ita ut, sub iisdem conditionibus, eadem symptomata occurrant, quae periodice adaugentur, vel imminuuntur, vel et fere disparent; in his enim omnium maxime decursus periodicus notatur, qui, aliis junctus signis, ad veram eruendam morbi naturam multum facit (1). Sunt quidem in aliis generibus notandi insultus morbi, non vero ita periodici.

In pertractando autem argumento nostro, eum servabimus ordinem, ut primo quaedam molestissima morborum cordis symptomata e corporis functionibus cognoscenda, quaeque a medico mox observantur, exponamus: quibus praelibatis, melius de animi conditione judicare poterimus. Tandem quaedam subjungemus, de una ulterave morborum cordis specie.

Impedita respiratio in morbis cordis a duplici causa pendere potest; nimia enim copia sanguinis ad pulmones mittitur, vel deest hujus laticis debita copia. Ubi nimia sanguinis unda obruuntur pulmones, summum suffocationis imminet periculum: respiratio tunc molesta, laboriosa, anhelans, sonora; suspiria gemibunda; clamores anxii; omnium musculorum ad levanda mala summa intentio; aegri sese humi prosternunt, manibus convulsivus fixa quaevis corpora arripiunt, ut sic thoracem dilatent, facilioremque reddant sanguinis per pulmones transitum. Multo vero aliter res sese habet, quando propter vitium in corde dextro, vel arteria pulmonali sanguis impeditur, quominus

(1) Gerade das Periodische ist hier sehr entscheidend. KREYSIG, II, pag. 29.

debita copia ad pulmones vehatur: lipothymiae, syncope, ipsius asphyxiae, sub summa anxietate, imminet periculum (1). Saepius haec signa impeditae respirationis facili negotio distinguuntur ab illis idiopathicis, quae in morbis pulmonum occurrunt; imprimis in altero e memoratis casibus, singularis illa respirationis impeditae forma occurrit; sic interdum illos aegros de difficili respiratione querentes audies, qui tamen rogati, ut animam ducant, libere illud faciunt, et sub flumine verborum querelas effundunt; apud alios sensus tantum suffocationis occurrit: dantur aegri, qui, quamquam magna anxietate premuntur, respirare quasi obliti, tandem animadvertentes, animam deficere, profunde respirent, neque tamen aliquod levamen inde accipiant. Haec symptomata, quae vitae adeo infesta, in multis aliis morbis proxime instantis mortis indicia haberentur, per aliquot perstant horas; et tunc miraculi adinstar aegri, pro mortuis saepe jam habiti, tantum discrimen vitae evadunt, atque malorum inducias per aliquot tempus impetrant. In provectioni tantum stadio nonnullorum cordis vitiorum, ut in dilatatione, oppressio praecordiorum et difficilis respiratio continuo aegrum vexant, quod etiam locum habet, quando secundaria mala in pulmonibus nata fuerint.

Ad genus symptomatum, ex ipso corde oriundorum, pertinent lipothymia, syncope, asphyxia: de quibus nunc verba faciemus. Eorum summum periculum quisque perspicit; virium vitalium defectum vel depressionem indicant, qua vitae flamma facile extinguitur; et recte notavit HIPPOCRATES, eos, qui saepe et citra manifestam causam animo relinquuntur, repente mori.

(1) KREYSIG, l. l. Vol. I, pag. 267 seqq.

(*Aphorism* II. 41). Salutare tamen naturae conamen in hac conditione non semper deficit: quae enim animi defectum induxerunt, turbae in organismo sub lipothymia componuntur, cordis vires reficiuntur, et sic, postquam aliquantulum feriatum fuerit illud organon, sanguinis flumen rursus propellere valet. Quod tamen notandum: rarius plenum animi deliquium in his morbis occurrit: aegri vero in multis casibus ejus instantis anxio tenentur sensu; dum, qui vulgo animi defectus existimatur, status potius adynamiae est, illam conditionem mentiens: deficit quidem cordis motus, neque etiam respiratio, sensus externi motusque observantur: animus vero sui plane conscius, summis tenetur anxietatibus. Exemplum praebet, inter alios casus, cordis dilatatio, in qua frequens illa conditio (1). In aestimando hoc signo, necesse est attendamus ad systema nervosum, quod nimia irritabilitate et debilitate peccare videtur, unde frequens in hypochondria et hysteria occurrit; quod cum ita sit, facile intelligitur, aegros, qui continuo sibi versari videntur in discrimine, ne animo linquantur, depressos animo, languentes, meticulosos, inconstantes morososque esse.

Dolores in his morbis rarissimi videntur. Adsunt vero interdum, cum in acutis, tum in chronicis; qui in ipso corde sentiuntur, infuscantur saepe anxietate: alii occurrunt in regione cordi vicina, vel et in remotioribus partibus, ut ad acromium sinistrum, in brachio sinistro e. s. p. (2). Eorum autem vix notandum est in animum momentum.

(1) Talem casum, in quo aeger accuratissime descripsit, quae sentiebat, narrat Cl. KREYSIG, l. 255.

(2) KREYSIG, l. 337 et 338.

Ad describendum animi habitum horum aegrorum pervenimus. Multa, quae ex affecto animo redundant, mala aegrorum tristissimum sane fatum explent; sub ipsorum paroxysmorum accessione occupantur singulari prorsus animi anxietate, a dyspnoea et praecordiorum oppressione probe distinguenda: quae ita constans est in morbis cordis, ut in nullo absit, in quo vitales hujus organi proprietates laesae fuerint (1); comitatur nempe inflammationes, organicas dilatationes, coarctationes, et quasvis metamorphoses, in periodicis saltem insultibus. Videtur anxietas esse symptoma, quod a vitalibus cordis proprietatibus proxime nascitur: eique attendere summi interest, ut diagnosin extruamus, quando caetera symptomata adhuc obscuriora sunt, et anceps facile relinquerent judicium (2).

Illam anxietatem non confundendam esse cum dyspnoea et praecordiorum constrictione, jam diximus: magis affinis est singulari illi instantis animi deliquii molestissimo sensui (3); cognoscitur ex animo summopere commoto, instantis mortis metu, vitae taedio, et anxia desperatione, quae, ex multis lacrymis et fletu cum singultu, quanta sit, efficias. Quî vero hanc describere possem conditionem! praestat hic ipsorum aegrorum audire verba; ex iis optime vera imago animi habitus desumitur. Habetur in Diario celeberrimi HUFELAND casus morbi quem, descripsit peritissimus JAHN sub no-

(1) Quae supra de distinctione inter mechanica et organica vitia exposuimus, hic in memoriam revocamus. Symptoma, de quo nunc loquimur, in illis vulgo deest, quia ipsae vitales proprietates illaesaes sunt. In symptomaticis morbis cordis idem observatur: quales casus memoriae proditos legas apud KREYSIG, Vol. I, pag. 331.

(2) KREYSIG, Vol. I, pag. 330 et 331.

(3) KREYSIG, pag. 326 et 327.

mine *syncopes anginosae*, secundum KREYSIG ex dilatatione cordis explicandus (1). Paroxysmi autem hacce ratione sese habebant. Primum oriebatur dolor pedum brachiorum vel capitis, cum sensu gravitatis atque plenitudinis. Haec vero quando remittebant, oriebatur insultus, et, quae tunc percipiebat, hisce fere verbis, misere ejulans aegra enarrabat: initio paroxysmi cor admodum palpitabat, interdum vero dolore afficiebatur: ad sensum gravitatis et plenitudinis in praecordiis accedebat sensus ponderis, versus mediam thoracis partem, qui inde ad sinistrum maxillae latus, quin ad cubitum manumque tendebat. Animus eo tempore multo tristior, quam posset esse ejus, cui mox moriendum foret: vellet eos, apud quos ob propriam culpam in offensa forte esset, precibus, ut ei ignoscant, obsecrare: erat, quasi ingens commisisset flagitium: nequissimus etiam homo sub his cruciatibus virtutem assequi deberet: animus invitus quasi ad nobilissima quaeque consilia incitabatur. Cogebatur simul profunde respirare et oscitari; sicque malum aliquantulum levabatur. Fugato paroxysmo, animus erat mitis; et, quamquam satis serenus, levissima causa mutabatur: mox ubi paroxysmus instabat morosa, taciturna atque acerba fiebat: quae omnia signa ad atrocem illam saevitiem sensim accrescebant.

Imaginem hic habetis propriae illius anxietatis morborum cordis. Merito tristissimorum animi affectuum paroxysmi nuncupari possunt!

Haec de symptomatibus, ipso accessionis impetu. De remissionis tempore quaedam subjungenda sunt. Sae-

(1) HUFELAND, Journal 1806. Band. XXIII. Stück 3, pag. 57. Et KREYSIG, Op. laud. Vol. I, pag. 332.

pissime confunduntur aegri, cordis vitiis laborantes, cum hypochondriacis: multi enim animum tristem, morosum, anxium, de corporis valetudine admodum sollicitum, sanitate non insignite laesa, certum indicium existimant morbi nervosi vel hypochondriaci: neque perspiciunt illam singularem nervorum conditionem, qua fit, ut animus gratis non pateat affectibus et tristibus imaginibus obruatur, crebro provocari a causa, extra illud systema quaerenda. Hic error condonari potest peregrinis in arte medica, ipsis autem medicis summo vituperio est. Morbi cordis sane non ad frequentissimas aegritudines pertinent; sed abscondita eorum natura jubet, ut in illis aegris, quorum hypochondria pertinacissima omnium remediorum virtuti illudit, accurate inquiramus, an forte lateat cordis vitium. Neque tamen ideo adstipulamur celeberrimo auctori de cordis morbis, qui statuit, in conditione animi hypochondriaca, omnibus remediis majori, ut plurimum accusanda esse vitia insanabilia organorum circulationis (1). In variis horum morborum speciebus non similis est animi depressionis gradus: vix ullus vero aeger gaudet animo constante, sereno (si excipias nonnullos mechanicorum casus); si tamen interdum satis hilares observantur, quamquam id rarissime, facile eos ad extrema labi videbis; neque raro apparens tantum hilaritas occurrit; fere semper morosi, iracundi, admodum sensibiles, languidi, tristes, anxii, vitam odio habentes, hypochondriacis admodum similes, omnem spem salutis rejicientes, continuis circa sanitatem curis vexati observantur. Perspicitur analogia horum symptomatum cum iis, quae in morbis nonnullis ner-

(1) TESTA, über die Krankheiten des Herzens, pag. 135.

vos occurrunt. Quam facile igitur, qui non summa industria aegros observat, hac specie decipi potest, ut mala confundat, a se invicem quam maxime remota, et medendi rationem perversam sequatur, ad summam aegri perniciem; donec tandem morbus, (serius eheu! vera ejus natura perspecta), qui initio adhuc sanari potuisset, jam omnia ejus remedia irridens, inter diros cruciatus e medio tollat aegrum. Quicumque enim accuratius hos morbos lustraverit, facile mecum consentiet, prae omnibus remediis animi quietem esse commendandam, idque eo imprimis tempore, ubi nondum ominosam mali indolem cognoscit aeger; atqui hoc respectu saepissime tunc peccant homines, quibus cor mobilius est; propter minimam causam mox commoventur, unde vehementiora nascuntur pathemata: cum vero in imbecilliores partes omnes in oeconomia turbae redundant, admodum perniciose haec esse solent; unde nisi sibi imperare sciant aegri, in dies crescit malum.

Hujus loci est, commemorare observationem a plurimis auctoribus prodatam; vitia cordis nempe saepe disponere ad vehementia pathemata, et hinc ad horrenda perpetranda crimina aegrorum animum incitare: sic immodicam iracundiam, livorem, furti, latrocinii caedisque cupiditatem ex hoc fonte scatere viderunt. In cadaveribus eorum, qui propter varia scelera in certum quoddam ergastulum dati erant, saepius reperta sunt omnigena cordis magnorumque arteriarum truncorum vitia (1). LENHOSSEK narrat, sese cadaver secuisse hominis cujusdam, morte mulctati, qui adul-

(1) In NASSE, Zeitschrift für Psych. Aerzte. 1820. 2tes Viertelj. pag. 396.

teraverat cum foemina quadam nupta, cujus maritum denique, per plures menses insidiis structis, interficiebat: reperiēbatur arcus aortae dilatatus in sacculum enormem aneurysmaticum, cum corde magno, flaccido. In alius flagitiosi hominis cadavere, junioris adhuc aetatis, qui, ut summae cujusdam argenti compos fieret, alium dolosa ratione occiderat, repertae sunt tunicae aortae valde tenues, ita ut sub injectione rumparentur (1). CORVISART ut signum aneurysmatis aortae memorat animum ad iracundiam effervescentem proclivem.

Facultates mentales, ut judicium, memoria, ipsa ratio aliaque a morbis cordis pervertuntur: sunt, qui stupidi evadant aegri, quos saepe apoplecticus interimit insultus; sunt, qui maniacy fiant; aliis subito memoria deletur: ita ut, qui forte aliquo sese conferunt, in media via gradum sistant, neque sciant, quorsum ire voluerint (2). Hoc loco praeterire nequeo recentiorum quorundam psychologorum sententias de natura insaniae. CRICHTON e systematis vasculosi ratione ad nervos oriundum illud malum aestumat: omnes enim alienationes mentales (*mental-derangement*), commutatam rectam cum erronea observatione ponunt: sensus et perceptio vitiata sunt. Nervorum autem sensibilitas et agendi vis a genere vasculoso determinatur: sequitur hinc, omnis insaniae principium quarendum esse in systemate vasculoso. Quando universum genus vasculosum affectum fuerit, unde totius systematis nervosi functiones perturbantur, perfecta mentis alienatio nascitur: et quidem ita irri-

(1) LENHOSSEK, l. l., pag. 428.

(2) KREYSIG, Vol. I, pag. 355 seqq.

tata praeter rationem vasa furibundam maniam, depressa vel imminuta vasorum vis maniam mitiorem, sublata prorsus illius systematis energia, melancholiam provocet. In illis porro casibus, ubi pars quaedam generis vasculosi affecta fuerit, varii sensuum errores, hypochondria, vertigo, idiotismus, anamnesia, aliaque nascuntur (Cf. CRICHTON. *An Inquiry into the nature and Origine of mental derangement*. Lond. 1798.)

Vix opus est monere, quantopere ab illo dissentiamus auctore: neque etiam animus est, erronea multa in hacce ostendendi hypothese; eum vero, qui ex omnibus hypothesebus sedulo et cauto observanti redundat, et hinc carpere possumus fructum. Peccant omnes fere auctores novarum theoriarum eo respectu, quod principia, quae in multis quidem casibus vera sunt, mox ad universales transferant leges, et sic e rite observatis falsas deductiones eliciant. Quod de illa sententia CRICHTONIS etiam valere credo. Morbi systematis vasculosi saepe acutorum deliriorum sunt causae: neque in chronicis insaniis rari sunt casus, ubi in cordis proprietatibus vitalibus affectis vera ejus causa quaerenda videtur: probe vero tenendum, non omnes morbos, sic dictos mentales, e systematis vasculosi labe nasci, atque ipsorum cordis morborum effectum in cerebrum, pro eorum natura, differre; sic apud SANDIFORT, SACHSE, FARRE, KREYSIG plures referuntur casus, mentis facultatum illaesarum, quin et LENTIN praeclaras illas fuisse observavit (1).

His addamus sententiam Doct. MARSHALL, quam exposuit in opere, cui titulus: *The Morbid anatomy of the*

(1) Cf. DUYFKEN, de abnormi cordis conditione Dissertatio Inauguralis, pag. 72.

Brain. caet. Lond. 1815. Ex crebris cadaveris sectionibus concludendum ei videtur, turbatarum cerebri functionum, (hic enim verus est character insaniarum (*maniacal disorders*)) semper intimam esse rationem et nexum cum morbosa conditione cordis et generis vasculosi in universum, vel cerebri vasorum in specie. Substantia vero medullaris, et minime corticalis, organon aestumandum est perceptionis, recordandi, judicandi volendique facultatum, imo etiam animi affectuum: haec igitur substantia a morbosa vasorum conditione ita afficitur, ut functiones normali ratione exsequi non possit, unde varia nascuntur insaniae symptomata.

Quamquam sana ratio jubeat hisce hypothesebus multa detrectari, cum experientia constet, cerebrum aequè bene in vasorum conditionem vim suam exercere, ac haec in cerebrum, unde non raro vitia illa organica, in cadaveribus reperiunda, morborum sensorii communis sequelae potius, quam causae ducendae sunt: quisque ex iis, quae de mutua ratione et conspiratione harum partium annotavimus, summum earum observationum momentum intelliget (1).

Saepius jam diximus, ut ex aequo horum morborum potestatem in mentis animique facultates dijudicemus, minime eorum naturam esse praetervidendam; quod si negligimus, in magnas offendimus controversias, minime dirimendas. Cum enim densa caligine inductus sit nexus animum inter et corpus, cautissime observationes dijudicandae sunt; sic, quam saepius videmus in aegris, animi conditionem, sub eodem rerum con-

(1) Mentionem factam reperimus hujus viri ut et CRICHTONIS sententiae, apud HEINROTH Lehrb. der Seelenstörungen, Vol. I, pag. 124 et 139.

cursu, naturae morbi adscribimus: quod majori jure fieri potest, quando sub alia rerum conditione analogum videmus casum; v. c. singularis illa anxietas in morbis cordis frequentissimum est symptoma; atqui in anxietate, quae a moralibus causis nascitur, turbatum cordis motum observamus; docent igitur observata et ratiocinium ex analogia, inter anxietatem et cordis motus singularem esse rationem; sic igitur experientiae effata ratiocinio confirmantes, optime ducimur ad eruendas certas quasdam leges. Cum vero, ut habet GAUBIUS (§ 22), rerum, inter quas versamur, naturam penitus comprehendere non datum sit, nil mirum, casus occurrere, qui doceant, non perpetuas esse illas leges, sed conjectura assecutas; ingenii acumen interdum in observationibus deficit; utque universam medicinae scientiam premit difficultas, quae ex immensa diversitate inter singulos homines nascitur, nulla observationum vi exhaustiunda (idem § 23), sic nostrum argumentum, ex ipsa rei natura, omnium fere maxime urget. Ad haec qui attendat, illas animadversiones, quas in hocce capite exposuimus, minime subverti credet observationibus, quibus constaret, non semper adeo commotum esse aegrorum animum, ut sibi imperare nesciant. Scribit Doct. FARRE, sese minime hoc confirmatum vidisse in suis aegris, sed, e contrario, magnam animi aequitatem observasse, ita ut, propter placidam multorum gravissimorum malorum patientiam summamque animi temperantiam in acerbis doloribus, tristem sane admirationem ei injicerent (1). Quae sen-

(1) Ejus verba haec sunt: VOGEL sagt, in seinen vortreflichen Medicinischen Diagnostischen Untersuchungen (pag. 179), dass die Kraft, Meister über seine krankhaften Gefühle zu seyn, und das Leiden mit

tentiarum controversia ex iis, quae de variis horum morborum generibus praemonuimus, partim intelligitur, partim e principiis jam enarratis, partim ex iis, quae in prooemio exposuimus, suam habet explicationem.

Accedimus ad ultimam hujus capitis partem, qua de quibusdam morborum cordis generibus speciatim nonnulla annotabimus. Ne vero justos suos limites excedat hoc caput, quod jam in majus excurrit volumen, breves erimus. Aliis missis horum morborum divisionibus, distinctionem inter *dynamicos*, *organicos* et *mechanicos* morbos, supra jam expositam, sequemur.

Mechanici, sensum communem parum afficientes, animum vix perturbant: interdum homines, qui sani videntur, subito moriuntur; quorum cadavera secantes, insigne cordis vitium mortis causam esse reperiimus. Evenit vero quandoque, ut paroxysmos agat malum; tunc vero in insultibus vehementia quidem urgent symptomata, quae mox profligantur, unde e summo vitae discrimine in conditionem facile ferendam trans-eunt aegri (1). *Dynamicorum* contemplationem optime ruhiger Ergebung zu tragen, eine Erscheinung sey, welche man selten bei wirklichen Herzfehlern antreffe. Meine Beobachtungen stimmen nicht ganz mit dieser Bemerkung überein. Die meisten von meinen Kranken ertrugen ihre vielfache und nicht geringe Leiden mit einer bewundernswürdigen Resignation, und keiner war durch ein ungestümes, ungeduldiges Benehmen dem Arzte beschwerlich; einigen folgten noch ihren Beruf, ohne dass man wusste, dass sie an einer so wichtigen Krankheit litten. Ich kann deswegen den freundschaftlichen Rath nicht unterdrücken, bei Erscheinungen, welche Herzkrankheiten vermuthen lassen, keine Klage unbeachtet anzuhören, in dem diese Kranken oft sehr wortarm sind, und eher zu wenig als zu viel klagen. Cf. W. C. FABER in HUFEL. Journ. LXV Band 1827. 2tes Stück, Pag. 84.

(1) KREYSIG, II. pag. 31.

jungi cum *organicis* existimamus; initio enim vitia *dynamica* cordis *chronicorum* genere, quae saepius nervosae sunt indolis, vix rite dignoscuntur; tunc demum, ubi in organica transeunt, eorum signa manifestiora evadunt.

Liceat vero hoc loco a proposito ordine paululum recedere, et breviter ostendere, quantopere, in acutis morbis cordis, aegri variis tristibus affectibus et animi perturbationibus objiciuntur. Carditis enim quando ad majorem gradum pervenerit, periculosissimus morbus, vehementibus stipatur symptomatibus; observantur autem anxia celerisque respiratio, arteriarum cordisque pulsus quam maxime irregularis, unde continuus ille nascitur molestissimus sensus instantis animi deliquii, suffocationis metus, quin et frequentes lipothymiae, syncopae, interna inquietudo nullis verbis enarranda, jactationes anxiae, vultusque singulari ratione male compositus; en tot ominosa signa, quae medico, et vel adstantibus de summo, quo versatur aeger, discrimine nullum dubium relinquunt; quae eo magis percellunt, quia non raro morbo superveniunt antea specie mitissimo. Quamquam hicce morbus ad mala continentia pertineat, in eo tamen exacerbationes occurrunt, in quibus delirantes aegri saepe reperiuntur: deliria autem id peculiare habent, quod in iis, an mente compotes sint aegri nec ne, fere dubites. In ultimo denique stadio cerebrum magis adhuc afficitur, aegrorum ideae confunduntur, querelae magis incompositae fiunt, et aegri vix mala sentire videntur. Syncope, apoplexia, vel suffocationis paroxysmus vitae terminum denique imponunt (1).

Animadversione porro dignum est, saepius maligno-

(1) KREYSIG I, pag. 126.

rum symptomatum fontem, in retropulsis exanthematicis morbis, in arthritide anomala aliisque, quaerendum esse in affecto corde. Qualia tunc nascantur symptomata, saepius jam enarravimus. Hoc loco nobis exemplum erit Febris epidemica miliaris, quam descripsit Cl. KREYSIG; in saeviori hujus morbi gradu, paroxysmi saepius quovis die redeunt, stipantur magna anxietate ad desperationem usque crescente: hoc autem signum, teste eodem auctore, tum propter vehementiam et periodicum reditum, tum propter infaustam inde deducendam prognosin, notatu utique dignum erat: facile autem cognoscebatur, tum e vultu moesto, turbato, cum e sermone festinato, jactatione involuntaria, ipsisque aegrorum verbis: apud longe plurimos, quin forte apud omnes, ante mortem hoc signum aderat. Quando vero ipsam descriptionem legas, vix dubium esse potest, quin hoc malum ex cordis affectu explicandum sit, quod et cadaveris sectionibus et plurimis argumentis egregie probavit Doct. SPEYER (1).

Quaenam sit *organicorum* natura, et qualis eorum decursus, supra jam exposuimus: in iis praecipue frequens est singularis illa anxietas: et quamquam hoc genus interdum minus periculosum videatur, tamen, teste Doct. KREYSIG, solet discrimine plenum esse (2). Sufficiet hoc loco eorum exemplar descripsisse, ut perspiciatur, quam difficile sit, rite hoc genus morborum cognoscere et dijudicare. De pericardii concretione

(1) Ueber die Scharlag- und Friesel-Epidemie welche im Februar 1801, in der Stadt Wittenberg herrschte, vom Prof. D. KREYSIG. HUFELAND Journ., XII Band, 3tes Stück, pag. 56. Cf. Doct. SPEIJER, Bemerkungen über eine Friesel-Epidemie, in eodem Diario LVII, no. 5, pag. 73 seqq.

(2) KREYSIG, Vol. II, pag. 31.

cum corde paucis videamus. Multi auctores asserunt, in nullo alio morbo magis animum affligi, quam in hoc ipso. Inter alia signa ei tribuit Clar. KREYSIG subcontinuum decursum, interstitiis nempe temporibus minori tantum symptomatum vehementia notatis; in ipsis paroxysmis adsunt vehementes dolores vellicantes e scrobiculo cordis, versus regionem umbilicalem profunde tendentes, (*Schmerzhaftes Ziehen, sich tief bis in die Nabelgegend erstreckend*), constrictio et oppressio praecordiorum, frequentes lipothymiae et syncopae; sermo festinatus; sententiae propter animae defectum crebro abruptae; summa anxietas et inquietudo, simul cum animo eousque afflicto, ut ab omni spe decidant aegri, et non raro violentas sibi infligant manus; unde magnam sibi oboriri asserit ille auctor hujus mali suspicionem, quando, cum aliis signis morborum cordis propriis, aegros ad mortem sibi consciscendam propensos videt; memorat porro observationem Doctissimorum CORVISART et MEKEL, qui saepius hoc vitium reppererunt in cadaveribus eorum, qui sibi ipsi necem obtulerant (1).

Ast vero, quod mirum videri debet, exstant historiae hujus morbi, ubi vix ulla tanti mali aderant symptomata. Qua de re rite discernere perdifficile est; maxime verosimile mihi videtur, illas turbas tunc demum nasci, quando simul cum illa concretionem alia morbosa cordis conditio adsit; ita ut illud organon, arctis quasi vinculis inclusum, quando quacunque ratione ad vehementiores motus incitatur, frustra obstacula vincere conetur, et hinc ominosa illa provocet signa; neque tamen probandam censemus distinctionem Doct. KREYSIG, qui discrimen statuit,

(1) KREYSIG, Vol. I. pag. 335 et 623. II. 625.

prouti concretio a corde vel pericardio inceperit; attendendum enim, has membranas contiguas saepius simul affectas esse; crederem potius, ad naturam morbi ejusque vel necessariam, vel fortuitam complicationem respiciendum esse.

DE SCORBUTO.

Solidorum universa laxitas, debilitas atque atonia, cum sanguinis dyscrasia ad dissolutionem prona, verum hujus morbi characterem sistunt. Ex hoc enim principio symptomata quam optime explicantur: neque etiam frustra exinde petitur explicatio singularis animi habitus aegrotantium.

Morbus autem in nostris aliisque regionibus, ad maris littora sitis, endemicus, majori gradu hodie rarissimus; interdum nautas in longis itineribus, cives urbium obsessarum vexare solet, ubi in aëre degunt humido, crasso, corrupto, pravo utentes victu, animo tristi fato continuo depresso; sub utroque polo occurrit, docentibus observationibus, quas collegit LIND in opere de scorbuto; sub glaciali eo impliciti fuerunt nostrates, qui primum fecerunt iter in Groenlandiam; quos omnes ita periisse constat ex historia (1); inter Gallos, bellum gerentes in Aegypto sub NAPOLEONTE, hujus mali vehementia plures trucidati sunt (2).

In corporis dispositione ad scorbutum animadverten-

(1) v. SWIETEN, Vol. III, pag. 612.

(2) Cf. LARREY, Memoires de Chir. Militaire et Campagnes, Paris 1812. Tom. II, pag. 272.

da sunt: laxa, spongiosa compages, torpor functionum, vires variis modis fractae, vita otiosa, deses: quibus respondet animus languidus, segnities, torpor; quae gignendo malo utique favent, nam, ut est apud LIND, qui sunt animo hilari atque sereno multo minus ab eo corripuntur quam morosi, quique ab omni laetitia abhorrentes pessima quaevis metuunt (1). Quisque sane efficaciam animi affectuum in hac aegritudine tum provocanda, tum sananda cognoscit (2); hinc inutile est, diutius in illa re morari.

Scorbuti multiplices distinctiones plurimae hodie obsoleverunt: neque nostra interest, quae hisce diebus adsumuntur distinctiones, hic exponere. Semper sibi similis morbus optime in tria distinguitur stadia: ne vero inanes quaesivisse videamur distinctiones, enarrandam nobis proposuimus animi conditionem in primo morbi stadio; quae quomodo sensim sub provectionibus stadiis crescat, dein referemus. Jam a primo morbi initio, ante omnia pigritia, segnities atque torpor adsunt, omnem motum viriumque exercitium oderunt aegri, neque reficiuntur quiete, major enim solet esse lassitudo matutino tempore, quam interdiu: simul morosi moestique deprehenduntur (3), et terrore facile

(1) LIND, a treatise on the scurvy. Ed. 3a Lond. 1772, p. 88.

(2) Cf. FALCONER, Over den invloed der hartstogten, pag. 138. LIND, l. l., pag. 91 et 92 et pag. 343, narrat historiam illam navigantium, vectorum nave, DRACO dicta, et historiam obsessionis BREDAE. Uterque casus notabilis propter salutiferam animi affectuum excitantium vim, dum e contrario docet, quam atrociter scorbutus grassetur inter homines, ab omni salutis spe derelictos.

(3) *They commonly appear of a melancholy and sullen countenance: such also is their disposition of mind. So that dejection of spirits may justly be reckoned a cause, as well as*

commovendi; accedit interdum diffidentia, ita ut quemvis sibi insidias struere credant (1), solitudinem atque tenebras quaerant. Inter haec signa crescit malum, omniaque symptomata scorbuti pathognomonica prodeunt; habitus cachecticus singulari ratione in tota corporis superficie, ut et in facie exprimitur; atque sic ad provectiora stadia malum pervenit: tunc animi conditio in dies tristior evadit, metus, ignavia, anxietas et inanes terrores animum occupant: varii generis dolores, respiratio difficilis, brevis, anhelosa, cordis motus irregulares, animi crebra deliquia caeteris accedentia signis, non parum mala aggravant; unde tristitia, animi desponsio continuo augentur, aegrique omnem sanitatis recuperandae spem abjiciunt, nonnisi tristibus inhaerent cogitationibus, et ad desperationem nonnulli delabuntur veramque melancholicorum imaginem prae se ferunt (2). Hisce omnibus morbi formes in dies alitur: nisi enim provectius malum, mirum, quantum valeat animus, vehementibus excitatus pathematibus (3); atqui, malo ad ultimum provecto stadium, minimum corporis motum et insigniorem quemvis affectum saepe mortem induxisse, constat. In aliis hydrops, in aliis lethiferae occurrunt haemorrhagiae, in aliis alia, quae pro sua quaque indole aegros interficiunt. A Doct. ROUPPE recensetur inter ultimi stadii signa quaedam animi hebetatio, atque

a symptom of the future malady. Animadversio expertissimi MURRAY, apud LIND, lib. laud., pag. 99.

(1) Memoravit hoc symptoma LUDOVICUS ROUPPE in opere: De morbis navigantium Sect. II, Cap. 2. Reperitur locus apud LIND. p. 476.

(2) Conf. inter alios ROUPPE l. l. HAASE, Vol. III, pars 2, § 435.

(3) Docent casus in opere LINDII relati, supra laudati.

mollities, ita ut infantibus similes aegri propter injurias inflictas minime irascantur, sed placide illas ferant, quamquam lacrymae effusae satis indicent, non aequae contumelias ferri (1).

Porro animadversione dignum est, dum nulli fere parti non infestus est morbus, cum vigente appetitu ciborum, sensorium commune intactum manere, unde aegri, mentis fere semper compotes, diem obeunt supremum (2): sic narratur a FELICE PLATERO casus viri cujusdam, in quo scorbutus ad ultimum pervenerat gradum: cujus ingenium singulari splendebat acumine, cujusque ideae pulchrae admodum sublimesque erant (3). Haec sane indicant mentis judicandi, ratiocinandi, recordandi, aliasque facultates illaesas mansisse: ab his vero distinguendae sunt *animi* facultates, quae ad gratos vel ingratos affectus percipiendos pertinent, quaeque proxime junguntur cum corporis universi conditione: hanc autem conditionem potissimum animadvertendam esse ex iis, quae supra exposuimus, satis constare arbitramur. Hinc intelligitur, quomodo inter Batavos illos nautas, qui, cum ad ultimas septentrionis oras migrassent, ibi gravissimo afflicti fuerunt scorbuto, atque unus post alterum perierunt, ultimus superstes accuratae rerum gestarum annotationi tristissimaeque historiae finem imponere potuerit, verbum *morior* calci apponens; intelligitur etiam illud, quod in eorum scriptis annotatum reperitur, *nullum sociorum ante mortem delirasse* (4).

(1) ROUPPE, l. l., pag. 476.

(2) v. SWIETEN, Tom. III, pag. 276.

(3) Apud ZIMMERMANN, ad calcem operis de Experientia.

(4) v. SWIETEN, Tom. III, pag. 612.

DE MORBIS ORGANORUM RESPIRATIONIS; NEMPE
DE PHTHISI, UT ET DE ALIUS GENERIS
MORBIS HECTICIS.

Organorum, quae thoracis cavo continentur, functiones, ad vitam maxime necessariae, sine insigni oeconomiae perturbatione, laedi vix possunt: hinc, quae in illis organis sedem habent, mala vim exserunt in animum minime praetervidendam. Supra de cordis vitiis locuti sumus, ad pulmones nunc veniendum. Non hic locus est principia exponendi, e quibus explicetur vis, quam morbi organorum respirationis in animi habitum exercent; intra experientiae limites nostrum consistit argumentum. Quantum vero, in sana corporis conditione, mutua inter pulmones atque animum ratio valeat, plurimae docent observationes; in animi affectibus et pathematibus mox respiratio et circulatio turbantur: videas, quaeso, respirationem hominum ira flagrantium, terrore percussorum, gaudio elatorum, laetitia insolenti gestientium, gravi dolore afflictorum; cuique proprius fere respirandi modus pathognomonicum sistit singulorum affectuum signum. Temperamenti sanguinei, aetatis juvenilis pubertatisque vel levis contemplatio magnum momentum satis probat, quod ad mutandos animi affectus habent pulmones. Inter omnes autem morbos, quibus illa affliguntur viscera, in nostris regionibus nullus frequentior phthisi; quis enim est, qui non plurima tristitia afferre possit exempla amicorum vel affinium, diro hoc malo peremptorum; sique velis auctorum testimonia, adeas VAN DEN BOSCH, apud quem hujus morbi lethali-

tatis rationem ad alios morbos invenies (1). Caeteros, qui in respirationis organis occurrunt, morbos silentio praeterimus, cum symptomata non tam insignia nobis offerant, ut singulos pertractare opus sit. De phthisi igitur quae dicenda habemus, ordine exponenda sunt: phthisis pulmonalis, ex haemoptoë saepe nascitur; ab hoc igitur malo describendo ordiamur.

HAEMOPTOË.

Pulmonum haemorrhagia, ut quodcumque sanguinis profluvium, est vel activa, vel passiva. Passiva plerumque oritur a dyscrasia scorbutica; lassitudo, virium prostratio animique dejectio ei propria sunt (2). Ad activam singularis observanda praedispositio, quae, sub nomine habitus phthisici, satis cognita est: de qua mox. Frequentissimum est hoc malum aetate juvenili circa pubertatis tempus, quo systema vasculosum plurimum vitalitate pollet: tunc quantopere nonne mutantur mores et ingenium! flebilis antea puer discit pericula temnere audax juvenis, insuetum percipit robur una cum magna irritabilitate membrorum: atque hinc, quavis data occasione, laetatur experiri, quid valeant

(1) VAN DEN BOSCH, Verhandeling van de oorzaken enz. der ziekten uit de natuurlijke gesteldheid van het vaderland; pag. 28, 186, 257 et passim. Inter recentiores auctores accipias testimonium Clar. SCHROEDER VAN DER KOLK: » *Malorum, quibus genus humanum affligitur, haud scio, an periculosius et frequentius sit phthisi pulmonis.* » Observationes Anat. Path. Fasc. I, pag. 53.

(2) Conf. Doct. C. G. ONTIJD, Verhandeling over de Longtering, in Geneeskundig Magazijn door v. STIPRIAAN LUÏSCIUS enz. II Deel, 3 Stuk, pag. 75.

vires (1); simul propter vitam genitalium, e somno quasi expergefactam, obscuriores sensus ad voluptatem ardensque desiderium crescunt: impetu inconsiderato animus effertur; voluntas, ferventi igne accensa, magna quaevis moliri suadet. Hinc versus thoracem sanguinis flumen continuo vehementiori impetu propellitur: major autem pulmonum irritabilitas et consensus cum genitalibus eo vitae tempore, in physiologia explicatur (2). Ex hacce igitur rerum imagine intelligitur, qualis haemoptysis pubertatis tempore potissimum obtingat, et causa eruitur, cur in illo vitae stadio frequentissimum sit illud malum. Est vero, ut diximus, singularis quaedam dispositio ad haemoptoën et phthisin pulmonalem; quam accurate descriptam reperimus in libris medicorum; universe autem illa quaerenda est in majori generis vasculosi et nervosi irritabilitate et mobilitate cum pectoris certa quadam conformatione, congestionibus versus illam partem favente. Cognoscitur autem habitus ille phthisicus e mala thoracis structura, pectore nempe planiori, collo longo, tenero, gutture prominente, scapulis alarum in modum extensis, habitu corporis gracili agilique, fibra delicata, valde irritabili, cute tenera, ut dicunt pellucida, venis tenellis, conspicuis sub cute, facie nitidissime candida, rubore genarum circumscripto, amoene roseo, oculis plerumque caesiis vividisque, voce saepius tenera, pulsu celeri, frequenti. Animi facultates ut plurimum eximiae,

(1) v. SWIETEN, Vol. IV, pag. 14.

(2) Inter alios conferri potest: BICHAT Anat. Gener. II, pag. 128, qui majorem frequentiam phthisis pulmonalis juvenili aetate a genitalium aucta vitalitate, earumque partium cum pulmonibus consensu, partim explicandam asserit.

hilaritas, ingenii acumen atque subtilitas, phantasia vividissima et facilis intellectus hujus generis hominum insignes sunt dotes: deest vero animo firmitas et virilis constantia (1). Praecipua haecce descripsimus signa, quo melius intelligeretur analogia cum dispositione ad scrofulas proprias, deinceps suo loco enarranda; in illo autem malo frequentes narium haemorrhagiae explicandae sunt ex ipso naturae ordine, quo aetate puerili versus caput maxime sanguis pellitur. Observavit autem STAHL, pueros, qui epistaxi obnoxii sunt, juvenes haemoptoïcos saepe fieri: quod, ut egregie ab illo auctore expositum habemus, secundum certas stabilesque leges ita evenire solet; ut sic, quae perficienda essent, opera melius peragi possent, quaeque e nimia partium plethora orirentur, incommoda praecaverentur (2). Hinc utriusque praedispositionis nexus facillime intelligitur: nam si ponimus, accedere habitui illi scrofuloso, florido malam pectoris compagem, simplicem et genuinam inde nasci videbimus ideam praedispositionis illius haemoptoïcae vel phthisicae: prouti enim vehementiores fuerint causae, et vasorum structura magis tenera et irritabilis, a pneumonorrhagia incipiet malum, vel sine ulla praecedente haemorrhagia tubercula nascentur (3). Scrofularum illum nexum cum praedispositione phthisica etiam concedunt RICHTER, HAASE aliique, negat

(1) Talem fere descriptam reperias apud V. SWIETEN, Vol. IV, pag. 9. ONTIJD de Morte pag. 224. EYEREL ad STOLL, Tom. I, pag. 124. FRANK, RICHTER, HAASE aliosque.

(2) G. E. STAHL, Op. laud. Doctrinae. Pathol. Partis II, Sectio I de Haemorrhagia. pag. 676 seqq.

(3) Dr. H. A. GOEDEN, Bemerkungen zu der Lehre von der Lungen-schwindsucht. HUFELAND Journal, 1826. Supplement-Stück, pag. 112.

vero RICHTER, constantem illum esse (1). Ut ut est, hacce rerum conditione facile haemoptoë nascitur; quae tamen debito vitae regimine aliquamdiu praecave-
tur, quin et, nisi imminens periculum, sic etiam illud interdum evadunt aegri; sed non cuique hoc contingit.

Incipientem haemorrhagiam nulla fere praenuntiant signa. » Pars certe maxima symptomatum, » sunt verba Cel. FRANK, (2) » quae praecipitantem ex imis visceribus » sanguinem in homine comitantur, ex animi terrore » descendit; aut saltem cum effectibus istius miscetur, » ab iisdem mutatur, ac alium longe, quam in ceteris » animalibus, hoc a morbo phænomeno aut parum » aut nihil commotis, adspectum adsumit; pallescunt, » sanguine necdum orbatae genae cutisque, sudor fron- » tem humectat, extrema frigescunt, anxietas praecor- » dia, tremorque membra invadunt. » Haec igitur mi-
nime morbi, sed symptomatis signa mira neutiquam videntur: illud autem maxime admirabile, quod, ut recte scribit ARETAEUS: » in eo tantum casu, ubi sanguis e » pulmone fertur, qui affectus omnium est gravissimus, » aegri, etiam cum ad ultima ventum sit, de se non » desperent: » quod quidem e sequenti ARETAEI sagaci observatione partim explicatur » existimarem, inquit, » pulmonum insensibilitatem hujus rei esse causam: » dolor enim, quamquam parvus sit, mortis metum » incutit; et plerumque multo magis reformidatur, » quam perniciosus est: quando vero dolor abest, in

(1) RICHTER, Spec. Therap. IV, 602. HAASE Vol. I, pag. 366. De quaestione illa, utrum in corpore lateat contagium quoddam, a parentibus ad infantes transferendum conferri potest. RICHTER, pag. 747 et 751.

(2) Epitome, Lib. V, Pars II, pag. 96.

» magnis malis vix mortis metus observatur: haec igitur conditio magis perniciosa, quam terrificata est (1).» Non prorsus sufficere illam explicationem, mox patebit; ut enim hoc unum adducam, phthisici in ultimo stadio, multa eaque non levia mala experiuntur, nec tamen spem salutis deponunt.

Inflammatiō, quae hanc comitatur haemorrhagiam, nisi feliciter resolvatur, quod sane ad rariores pertinet casus, duplici modo terminatur: in exsudationem nempe lymphae plasticæ, vel in suppurationem exit (2); quarum illa ad systema lymphaticum, haec vero ad arteriosum imprimis pertinet. Faustioris ominis est transitus ille in exsudativam inflammationem; sed fallaces non raro sunt, quae impetrantur indutiae; tubercula enata recrudescent, denuo irritantur pulmones, et aegri celeriori tardiorive passu ad mortem rapiuntur. Perfectior imago phthiseos ex haemoptoë, qualis occurrit in praedispositione illa, quamdescripsimus, habetur in phthisi florida dicta, (3); ubi vera inflammatio arteriosa continuo saevit, dum in alia parte pulmonum uberrima puogenesis obtinet.

Urget vero argumentum, ut ad phthisin sese vertat oratio.

(3) ARETAEUS de Causis Acutor. Lib. II, Cap. 2. Ed. KÜHN, pag. 27. Ed. BOERH. pag. 15.

(2) HUFELAND in Diario anni 1810, Vol. XXVIII. pars I, pag. 11. RICHTER mentionem tantum facit phthisis purulentæ post haemoptoën: atque monet, haemorrhagiam pulmonum non tam esse phthiseos causam, quam symptoma ejus causae, et hinc potius primum aestumandum signum. l. l. pag. 755.

(3) Ingeniose hanc descripsit Doct. GOEDEN, l. l.

PHTHISIS PULMONALIS.

Phthisis pulmonalis est illa tabes, quae oritur sive ex organico pulmonum vitio, sive ex insigni eorum aberratione a sana functione; quae definitio a Doct. ONTIJD desumta, omnium optima nobis videtur (1); multi autem auctores in phthisi pulmonali necessariam esse horum organorum ulcerationem statuunt: magni nominis viri hanc tueuntur opinionem: BOERHAVE, SELLE, VOGEL, HAASE aliique (2). A quo ut caveamus errore, ARETAEI verba jam adhortari videntur: inquit enim: » Qui in pulmonibus quidem ulcus non habent, longis autem febribus non contabescunt, et frequenter » atque duriter et imperfecte tussunt, neque quicquam » excreant, hos etiam phthisicos appellare consueverunt, et id non absque causa (3).» Disertis verbis hunc errorem reprehendit HUXHAM dicens: » non omnis » utique tabes pulmonaria ab ulcere pendet; rarior » enim est hic casus, quam vulgo creditur (4).»

Nullius foret utilitatis varias rationes exponere, quibus auctores hujus morbi species constituere tentaverunt, nunc ad decursum, nunc ad originem, nunc ad naturam morbi et aegrotantis constitutionem animadvertentes. Maxime autem, nostro judicio (quod si quid in his valet), Doct. ONTIJD de diversarum specierum diagnosi

(1) ONTIJD, in het Geneesk. Magaz. l. l. pag. 9.

(2) BOERHAVE, Aphorismorum de cognoscendis et curandis morbis § 1196. SELLE, Handbuch der Medicina Clinica, pag. 304. VOGEL, praelect, § 643. pag. 532. HAASE, Tom. IV, part. 2, § 495, pag. 71.

(3) De Sign. Chron. Lib. I, Cap. 8.

(4) Opera Physico — medica. Pars I, pag. 197. His inter alios plures addas MORTON, In phthisiologia, pag. 2.

et cujusque propria descriptione meritus est: hunc igitur sequentes, triplicem phthisis divisionem adsumimus: pituitosam scilicet, scrofulosam sive tuberculosam et ulcerosam constituentes (1): harum enim discrimen non tantum accurata aegrorum observatio, morborum sana aetiologia, et remedia administrandi rationalis disciplina probant et indicant; sed divisionem etiam commendat, quae in animi habitu a nonnullis observatur, discrepantia. Quamquam autem ars dispescat illas species, et non raro singulae sine complicatione occurrant, non ita hoc accipiendum, quasi semper a se invicem distinctae essent: pituitosa et scrofulosa fere semper in ulcerosam transeunt: sed non tantum versus finem haec specierum obtinet confusio; in ipso morbi decursu idem observatur, et nulla est, quae non interdum cum alia juncta occurrat (2): quod nemini mirum videbitur, qui compositam et proteiformem diuturnorum indolem noverit. Ab omnium frequentissima et maxime cognita ordiemur, id est a

Phthisi purulenta sive ulcerosa.

Hujus decursus valde inconstans est, omnium celerimus in illa specie, quae e florida nascitur phthisi; hinc enim praevalet systema arteriosum: acuti morbi hinc prae se fert formam, ita ut signa inflammationis, cum in ipsis pulmonibus, tum in febris hectica admodum sint manifesta (3). In longius protrahitur tempus ea, quae ex aliis phthisis speciebus nascitur, ut

(1) ONTIJD, l. l. pag. 63.

(2) Ibid, pag. 72 et 73.

(3) RICHTER, l. l. pag. 686. GOEDEN, l. l.

e tuberculosa, quamquam et hic aegri propria constitutio multum facit; maxime vero quae e pituitosa, quae per plures annos saepe decurrit, quin etiam ad senectutem usque nonnullos comitatur.

In universum adumbrare conabimur tria diversa stadia hujus morbi; quae quomodo singula differant, pro mali origine et natura, vix opus erit, ut moneam.

In primo autem signa, ad nostrum pertinentia argumentum, huc fere redeunt. Respiratio aliquantulum difficilior, anhelosa, pectoris oppressio et hypochondriacorum gravitas, insolita ad tristitiam proclivitas, morositas et iracundia observantur. Pulsus celeritas simul cum mordaci calore ad vesperam potissimum crescit, qui tunc interdum plenus et aliquomodo fortis evadit: matutino tempore magis compositus est, atque fere naturalis, quamquam debilior; ex his autem signis, lassitudini et debilitati universali junctis, praegressorum habitatione, gracilitatem irritabilitatemque simul animadvertens, natae phthisis ulcerosae diagnosin facile petas. In universum aegri morbum suum parvi aestumant, virium lentum prolapsus continuo majorem fieri vix percipiunt: hinc jam admodum emaciati esse solent, priusquam aliquid mali augurentur: tardior morbi decursus, in nonnullis casibus, aliquid conferre quidem videtur, sed non haec propria est causa: in acuto enim illa spes recuperandae salutis non minor esse solet. Quibus vero malum in longius protrahitur tempus, non levis nascitur spes, quando aestatis tempore plurima remittunt signa, ita ut falsa sese adulentur spe sanitatis integrae recuperandae; nam, quae latentem morbum perito observatori tunc temporis indicant, signa tam levia esse solent, ut negotia laete

obeant aegri, nullam molestiam, praeter breviorē respirationem percipientes (1).

In altero stadio, qui in florida cum primo confluit, sudor copiosus, foetidus, plena sputorum purulentorum expectoratio, insignis debilitas malum jam proVectum indicant: omnia magis urgent symptomata, et deplorata aegri conditio adstantibus jam manifesta fit; nam, ut habet ARETAEUS (2), » si vel de plebe quispiam » hominem videat pallidum, imbecillem, extussientem, » consumptum, hunc vera phthisi ulcerosa laborare » statim pronuntiet.” Febris, pectoris oppressio, anxietas, inquietudo nocturno imprimis tempore vexant aegros, et in dies crescunt: macies totum corpus depascit; laxa cutis ossibus fere accumbere videtur (3). Sunt tamen, quando symptomata quid remittunt, aegri serenioris animi, et mirum, quantum vires corporis habitum, quantum ipsas vires animi vigor exsuperet (4). » Sudore nempe matutino, colliquativo, aeger in statu » ἀπυρεξίας cum miti calore pulsuque debili versari sibi » videtur; usque dum dolosa illa pax novi paroxysmi insultu denuo rumpatur; atque illis remissionibus acciderē solet, ut huiusmodi phthisici, etiam ab adstantibus » pro deploratis habiti, inani sanitatis recuperandae spe » decipiantur; adeo ut, qui vespertinis horis non aliud » quam fatale prognosticum de sese habere consueverant, » sequentibus tamen matutinis sibi animum erigant et » spem longae vitae vane concipiant” (5); quae quidem

(1) ONTIJD, l. I, pag. 79.

(2) De causis Chron. I, 8. pag. 93.

(3) Egregiam legas descriptionem apud ARETAEUM, l. I.

(4) ARETAEUS, Cap. 10. Ed. KÜHN, pag. 101.

(5) MORTON, l. I. pag. 71. Cf. VAN SWIETEN, l. I., pag. 76 et 77.

spes propterea magis firma iis evadit, quia morbus cum eodem vigore non constanter decurrit, et ipsius morbi progressus apto regimine interdum aliquamdiu compesci potest (1). Ne medici quidem ipsi aegrotantes, qui, quam sit vana haec spes, utique scire possent, a felici illo errore in sui mali prognosi, semper immunes esse solent (2). Sub febris paroxysmis, magna animum occupat morositas, ita ut aegri ne amicis quidem, fideliter eorum curam gerentibus, parcant, et facile ira accendantur; mox vero mutantur affectus, et in lacrymas faciles, ad misericordiam admodum proclives saepe phthisicos videbis (3). In ipsis autem paroxysmis eos moleste sese habere, nemini mirum videbitur, qui multa cognoverit mala, quibus obnoxii sunt. Reperit autem anatomicus nostras peritissimus SCHROEDER VAN DER KOLK, in hoc morbo nervos aeque ac vasa sanguifera suppuratione consumi et deleri; quare mirum non est, haec continuam phthisicis excitare irritationem, qua non tantum tussicula perpetua fit et exasperatur, sed etiam plurima symptomata spasmi et pectoris anxietatis et cruciatus, quibus aegri illi misere angi solent, explicari possunt (4).

In tertio sive ultimo stadio omnia crescunt symptomata, diarrhoea colliquativa accedit et febris hecticae typus manifestissimus evadit. Notatu dignum est, in hoc stadio, quo omnes perduntur vires, ita ut erecti in lecto sedere nequeant aegri, sed ob summam de-

(1) ONTIJD, l. l., pag. 81.

(2) RICHTER, l. l., pag. 733. VERING, *Psych. Heilkunde* II, pars I, pag. 197.

(3) VOGEL, *Praelect.*, pag. 541.

(4) SCHROEDER VAN DER KOLK, l. l., pag. 83.

bilitatem immobiles fere prostrati in stragulo decumbant, et post minimam virium intentionem in animi deliquium incidant, aegros, sinistra adeo rerum conditione, de spe non decidere; quae, quo magis versus finem properet malum, eo firmior fieri videtur; hinc mortem jam semianimes procul adhuc esse, non raro credunt; quam vero facile praesagias e sputorum suppressione, tussi mox quiescente, respiratione anxia, laboriosa, stertente, aliisque signis. Cum vero, ultimo illo vitae tempore, non admodum afficiantur aegri a molestis illis symptomatibus, nonnulli, spem adhuc aliquam alentes, animum efflant; interdum levia deliria et vaniloquium mortem praecedunt, e quibus vix unquam ad se redeunt: sunt haec maxime infausti ominis, verissimum enim illud HIPPOCRATIS enunciatum: *praelanguentium desipientiae sunt pessimae* (1). Plerumque vero phthisici, sui prorsus conscii moriuntur, *sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis exstinguitur* (2).

Illa vero deliria, quando accedunt, sub speciosa vaticinii interdum forma prodire videntur; rem ita enunciatam reperiās apud RICHTER: » dum corporis vires » prorsus deletae fere sunt, animi vigor increescere » videtur; nulla ejus perturbatio, nullum ejus virium » decrementum, quin etiam interdum ille praeternaturali et divino fere afflatu inspirari, atque ante mortem » extolli videtur: hinc facile a corpore avocatur, tum » in somno, tum in vigiliis, et ad divinarum rerum » cognitionem advertitur: sic futura aeger praesentit,

(1) HIPPOCRATES, Proorrh. Lib. I. Ed. Foësius I, pag. 67.

(2) Cf. ONTIJD, l. l., pag. 83 et 84. BURSERIUS, Institut. Vol. IV, part. I, § 61.

» de aeterna vita cum ardore quodam confabulatur, et
 » dulcissima spe aeternorum bonorum oblectatur: si
 » obdormiscit, in insomniis imagines prorsus singu-
 » lares ante animum volutantur: reduces credit amicos
 » vel affines diu ante mortuos, eosque amplecti sibi
 » videtur; quin ad laetos ELYSII campos sese elatum
 » autumat, aethere et lumine vestitum. Tunc interdum
 » ultimae vires corporis intenduntur, et subita ratio-
 » ne, dum aliquid moliantur, e vita decedunt" (1).

Quae quidem signa, minime constantia, inter rario-
 res casus enumerare oportet. Quam vero iis propriam
 descripsimus irritabilitatem et mobilitatem animi, unde
 absque causa a laetitia ad dolorem, a misericordia
 ad iracundiam rapiuntur, maxime observare debet me-
 dicus: phthisicis hinc prudens animi regimen jure
 praescribet. Inter omnes impetus, quibus maxime
 efferri solent, nullus perniciosior, quam morbosa illa
 veneris cupiditas, quae quam communis sit, probat
 vetus illud effatum: *omnes phthisici sunt salaces*; ne-
 que tantum vera et consummata phthisis, sed etiam
 ipsa praedispositio majorem rerum venerearum cupi-
 dinem sibi adsciscit. Quod consensum inter pulmo-
 nes et genitalia confirmat. Caveant igitur phthisici
 ab intemperantia in rebus venereis, quae, teste HU-
 FELAND, ad validiores, minus vero cognitae, causas
 majoris tabis pulmonalis frequentiae pertinet: » Expe-
 » rientia et ratione edoctus," inquit ille auctor (2),
 » asserere non vereor, inter optima phthisis remedia
 » prophylactica vitam castam esse enumerandam; ob-
 » servatio vero probat, rarius sibi imperare illos aegros;

(1) RICHTER, l. l., pag. 730.

(2) HUFELAND, l. l., II^{te} Stück, pag. 17,

» et proles phthisicis multis posthuma esse solet ;”
 nam in provectiori stadio vix illud desiderium languescit. » Novi plures aegros, qui impetu vix refrenando
 » ad amoris delicias sollicitabantur,” inquit LENHOSSEK,
 » et dum a coïtu sese non abstinere possent, libidini
 » indulgentes, subita morte ejus poenas luebant (1).”

Succincte ita exposita phthisicorum animi conditione, restat, ut quaedam subjungamus de bona illa opinione, quam habere solent circa morbi eventum. Doctiss. VERING hanc rem sequenti ratione explicare conatus est: » Praeter summam illam sensuum aciem et
 » animi mobilitatem irritabilitatemque, unde facile res
 » intelligunt phthisici, vividis coloribus depingunt, et
 » seriis rebus cum voluptate quadam incumbunt, notatu
 » digna est illa opinio, quam de valetudine habere
 » solent: cum enim vires lente consumuntur, et aeger
 » propterea earum decrementum vix percipit, cum appetitus et digestio integra fere manent, et praeter calorem febrilem, quamdiu expectoratio facilis est,
 » phthisicus nullum fere incommodum percipit, cum
 » denique systema nervosum non ingrate stimulatur;
 » nil mirum, quod ex hac conditione nascatur gratus
 » vividusque affectus sensus communis, quo continuo
 » spes salutis nutritur (2).” Quae quidem ratiocinatio paucos tantum casus amplectitur, eosque rariores; initio quidem mali hoc obtingere potest, qui vero historiam phthisis accuratius lustraverit, mecum consentiet, plurima mala satis molesta eos vexare, impri-

(1) LENHOSSEK, lib. laud., Vol. I, pag. 425, et II, pag. 155. Conf. etiam RICHTER IV, pag. 778. PINEL, Nos. Phil. Vol. III, pag. 362 seqq. JAHN, Chronische Krankheiten, pag. 457.

(2) VERING, lib. laud., pag. 196.

mis si hectica febris accesserit; neque lentum decursum aliquid facere, satis probat phthisis florida; dum, ab altera parte, minus illam vanam spem in phthisi tuberculosa, cujus lentus est decursus, videmus. Attendendum in hujus rei explicatione ad temperamentum et aetatem aegrorum: nam uti melancholici temperamenti virilisque aetatis hominibus propria sunt anxiae curae, metus, sollicitudo aliaque: sic sanguineis juvenibus proprium, sinistris etiam avibus bona quaevis sperare; quae enim praesens iis denegat tempus, ea dona a futuro exoptant aevo; innatum porro illud vitae desiderium facit, ut nisi aliae accedant conditiones, quales sunt morbosa viscerum abdominalium sensibilitas, vel et facinorum perpetratorum anxia conscientia, illud desiderium, inquam, facit, ut periculum celare studeant, et sibi ipsis aliisque imponere conentur, malum, quo laborant, aliud esse minus periculosum phthisi; sperantes amicos deceptos solamen iis daturus, quod quam falsum sit, obscure sentiunt; hinc intelligitur, non in omni phthisis genere hoc signum adesse, et ante omnia requiri simplicem morbi formam, cum nullis hypochondriacorum nervorum affectibus complicatam; nam pulmones quando afficiuntur, non adeo animum deprimunt exinde nati sensus, quam qui ex affectibus nervorum abdominalium oriuntur (1).

(1) LENHOSSEK, l. l. Vol. I, 459 et II, 452. RICHTER IV, pag. 732. Liceat hoc loco verba Doct. STORR adscribere, qui de hoc argumento egregia monita habet: »Bei der allgemeineren Festsetzung der
»ser heiteren Seelenstimmung in den verschiedenen Formen der
»Lungenschwindsucht, scheint mir weder die Erfahrung, noch die
»ursächliche Momente dieser Krankheit hinlänglich befragt worden zu seyn; ersterer ist die Allgemeinheit jener Annahme offenbar zuwider, ja sie weiset uns sogar solche Fälle in Menge nach,

Morbo porro proprium videtur fallax quidam sensus, quo decipiuntur aegri, ut credant, vires nondum ita consumptas esse: ut enim sagacissime animadvertit ARETAEUS: *mirum quantum vires corporis habitum, quantum ipsas vires animi vigor exsuperet*; omnes fere phthisicos, (vix opus est, ut moneamus, de genuina purulenta et florida hîc potissimum sermonem fieri) quotidie vi-

» in welchen eine der angegebenen heitern Stimmung entgegengesetzte
 » grämliche, ängstliche statt findet; letztere lassen sich mit jener
 » Allgemeinheit eben so wenig vereinigen.

» In denjenigen Formen der Lungenschwindsucht nun, die in
 » das blühende Lebensalter fallen, sowohl in der rein dynamischen,
 » arteriösen Schwindsucht, (*florid, galloping consumption*) als in
 » der Catarrhalischen Form des Jünglingsalters, werden, wie wir
 » gesehen haben, die Acte der Reproduction, und die derselben
 » gewidmeten Organe, vorzugsweise beeinträchtigt. Mit diesen ha-
 » ben die Organen des Gemeingefühls ein geringeres Verkehr, als
 » mit den Assimilationsgebilden des Unterleibs; dieselben werden
 » daher auch nicht so leicht in Mitleidenschaft mit jenen kranken
 » Actionen der Reproductionorgane gezogen; die durch das Ge-
 » meingefühl begründeten Anschauungen der Seele bleiben demnach
 » unverletzt. Ausserdem gehen in der früheren Lebensperiode, in
 » welche jene Formen der Lungenschwindsucht hauptsächlich fal-
 » len, die Lebensprocesse überhaupt rauher von statten, und er-
 » regen weniger bestimmte Sensationen des Gemeingefühls, die Phan-
 » tasie beschäftigt sich mehr mit lebhaften angenehmen Bildern,
 » tritt mehr in die Aussenwelt, die Aufmerksamkeit haftet seltener
 » auf dem Körperlichen Befinden, als dieses in der späteren Le-
 » bensperiode der Fall ist; lauter Umstände, die eine heitere Ge-
 » müthsstimmung in diesen Krankheitsformen begünstigen, in wel-
 » chen zudem der Lebensprocess noch mehr beschleunigt, der An-
 » theil des sensoriellen Systems an der Unterhaltung desselben ver-
 » mindert, und das Gemeingefühl von traurigen Empfindungen ab-
 » gehalten wird. Dr. STORR, Beitr. zur Naturgeschichte der Con-
 » sumtionskrankheiten, caet. HUFELAND Journal XXIII, No. I,
 pag. 80 seqq.

debis plura moliri, quam sinunt vires. Hujus rei si scire velles causam, videtur quaerenda in propria pulmonum functione; sanguinis major vitalitas irritabilitatem nervorum augere videtur: quae ex illis organis proficiscitur, major irritabilitas per universum genus nervosum persentitur, quod sequenti ratione exposuit CABANIS (1). » Ratio, qua febris hectica in universum organismum agit, differt admodum pro variorum rerum conditione: illa enim febris, quae certis sese jungit inflammationibus, ubi cum nulla gravi affectione vel spasma praecordiorum viscerumve abdominalium complicata est, functionem cerebri liberiores et faciliorem ponit; hinc illud organon grate stimulatur sanguinis celeriori circulatione, hinc animus perfunditur dulci beatoque sensu, hinc versatur aeger in crapula quadam, quae grato lumine rerum imaginem ei depingit, hinc blanda spes affulget.” Quae utinam magis communis esset, in diro hoc malo, rerum conditio! sed tam frequentes illi affectus spasmodici, tam crebra illa dynamica et organica vitia aliorum viscerum, tam atrocia interdum mala, ut genuina illa febris rarissime sane occurrat (2).

Ex his igitur principiis signum illud optime explicari existimo: fateor plura addi adhuc posse, sed hypothetica illa, quantum fieri potest, evitemus; symptomata observanda, quaeque in promptu sunt eorum explicationes arripiendae; atqui multis locis ignoran-

(1) Tom I, pag. 159.

(2) Sic narrat TISSOT, ab irritatione nervorum a calculo, vel alio quocumque stimulo in pulmonum nervos agente, Epilepsiam interdum ortam fuisse. TISSOT, *Over de vallende ziekte*, pag. 58. vid PORTAL in Opere de Epilepsia, pag. 238.

tiam profiteri oportet. Expositis, quae de purulenta phthisi dicenda erant, ad alias species transimus; et quidem primo loco de

Phthisi tuberculosa, sive scrofulosa.

sermonem faciemus. Nimis tempus tereremus, si analogiam inter tuberculosam et scrofulosam exponere vellemus: otium faciunt plurima recentiorum opera, et imprimis scripta Clar. SCHROEDER V. D. KOLK, qui tuberculorum nascendi rationem et naturam plurimis egregie exposuit in suis observationibus anatomico-pathologicis; sic et silentio praeterimus solutionem quaestionis, num omnis phthisis e tuberculis originem ducat (1).

Intimum illud vinculum, quo omnes phthisis pulmonalis species continentur, earum diagnosin obscuriorem reddit: et frequens unius in alterum transitus ancipitem facit observationem animi habitus, cuique respondentis. Pauca tantum monita de unaquaque adjicienda videntur. — Phthisis tuberculosae diagnosi, propter obscuriorem ejus indolem, initio difficilis est; praeter respirationis laesae nonnulla symptomata, frequentesque catharrales pulmonum affectus, vix ulla occurrunt symptomata; quae, quando tubercula incrementum, magis urgent: si enim major eorum numerus adest, insignis observatur anxietas, pectoris oppressio, sensusque ponderis in scrobiculo cordis (ab infarctu lobi hepatis minoris): tussis sicca continua, imprimis sub opere digestionis, calor et febris potiora hujus stadii sunt signa; morositas horum aegrorum

(1) Cf. SCHROEDER VAN DER KOLK, l. l., pag. 129.

difficillima est; quamquam autem tardissimus sit morbi decursus, atque initio febris aliaque symptomata mitiora sint, quam in ulla alia phthisis specie, et saepe remittant, notatu dignum, aegros tamen multo magis sollicitos esse de infausto ejus exitu; atqui prudente vitae regimine saepe licet morbi progressum praecavere, sanitatem vero integram restituere, quam rarissime contingit. Nisi in suppurationem transeant tubercula et sic vomicae nascantur, in ultimo morbi stadio, pulmonum atrophia accedit: nutritio propter haematopoësin turbatam maxime laeditur; atque tandem insignis corporis consumptio, febris hectica, summus gradus asthmatis sicci et hydrothorax superveniunt.

In hacce igitur rerum conditione deesse proprium illum irritabilem, tenerum, sanguineum corporis habitum, ut plurimum videmus; hinc maxime differt animus ab illo phthisi purulenta laborantium (1).

De Phthisi Pituitosa.

De hac specie pauca dicenda restant; obfert autem phthisis pituitosa, pro varia ejus natura, symptomata admodum diversa: animi habitum ei proprium qui rite cognoscere velit, ad aegrorum constitutionem et morbi naturam sedulo attendat. Sic ubi corpora affligit, peculiari illo phthisico habitu praedita, vel phthisi purulentae sese jungit, multis nominibus animi affectus convenient cum illis, quos in ulcerosa observamus (2). Ubi debiles, eximie irrita-

(1) ONTIJD, l. l., pag. 100. RICHTER, l. l., pag. 600.

(2) RICHTER, l. l. pag. 646 et 686.

biles et nervorum crebris malis obnoxios corripit, nervosi magis erit generis (1). Tertius denique casus est, ubi corpora afficit laxa, torpida, phlegmatica, homines provectoris jam aetatis, variis blenorrhagiis obnoxios: febris, huic malo accedens, stipatur virium prostratione, omnium rerum fastidio, morositate, torpore, segnitie, somnolentia et stupore: omnes sensus hîc languent et hebescent. Animus, in toto morbi decursu, depressus, anxius et meticulosus esse solet: quod facile intelligitur ex affectis visceribus hypochondriacis; quae, cum majori mucî secretionem, saepe torpida et inertia observantur. Lethalem suum morbum omnes fere existimant, qui hacce phthisis specie laborant (2).

Perspicitur, quanti intersit in determinando animi habitu, phthisi proprio, non tantum rite varias distinguere species, sed ipsam quoque sedulo notare corporis praedispositionem, ipsam aetatem aliasque res, quae vim exserere possunt in aegrorum animum: inter quas vitae rationem praegressam, et mala, quae cum phthisi complicantur, ut exempla citamus (3).

DE FEBRE HECTICA ET TABE NERVOSA.

Febris, quae, per longius ut plurimum et incertum tempus protracta, quotidie revertitur, accessionibus meridianis et vespertinis, remissione, rarius apyrexia, cum corporis emaciatione et virium exhaustionem, multorum,

(1) Ibid. pag. 646, 688 et 689.

(2) HAASE, Vol. III, Pars I, pag. 1 seqq.

(3) Conf. STOR, l. l. pag. 80—86.

tum chronicorum, tum acutorum pedissequa vel comes, hectica febris dicitur (1). Acriter autem pugnatur, utrum primaria hectica detur, nec ne: credo tamen, si rem sedulo perpendimus, nobis persuasum iri, hunc morbum nunquam primarium adesse; quae enim a multis ut talis describitur, febrim hecticam nervosam tabi ejusdem generis supervenientem existimo (2). Differunt autem febris hecticae symptomata, pro morbi varia natura. Sic febris, quae in phthisi florida potissimum et in purulenta observatur, inflammatoriae na-

(1) Cf. TRNKA DE KRZOWITZ, *Historia febris hecticae*. BURSERIUS, l. l. Vol. I, pag. 381. CULLEN, *Synopsis*. Nos. Meth. Tom. II, pag. 81. STOLL, *Aphor.* § 792. BROUSSAIS, *Recherches sur la fièvre hectique*. Paris, 1803.

(2) Quamquam non tam necessarium est, hanc rem fusius explicare, non incongruum videtur, breviter argumenta exponere, quibus haec sententia probetur. Si autem attendimus ad illos casus, ubi vires lente pessumdantur, omnesque corporis partes sensim deliquescunt, cum febre lenta, hectica, quamvis aliqua causa manifesta non adsit, mox nervosi affectus suspicio oboritur. Sic legitur casus apud BROUSSAIS, in *Dissertatione* laudata, (pag. 15, *Observ.* III) viri cujusdam juvenis, cui a primarum viarum saburra, malaque ciborum digestionem, febricula oriebatur, cum tussi sicca, molesta, corpore simul manifesto deliquescente et marcescente. Illam autem historiam perlegenti, necessario quaestio surgit animo: quid juvenis, in ipso aetatis flore, levi illa causa hectica febri possit implicari: si integrae fuissent vires, vel major inde sequi debuisset reactio, vel sua sponte soluta foret aegritudo: nunc vero, quia jam ante morbum vires consumtae vel suppressae fuerunt, simul cum morbosa nervorum hypochondriacorum sensibilitate, imperfecta et perniciosa naturae conamina sequuntur, et nisi ars naturae succurrat, sensim irreparabile damnum subrepet. Hanc sententiam firmant ea, quae ipse auctor de praedispositione et causis excitantibus (pag. 83 seqq.) habet. Cum autem tabis nervosae signa initio admodum obscura sint, ita ut vix dignoscatur praesens malum, quam facillime fieri potest, ut perverse primariam febrim existimemus.

turae notam prae se fert; quae in scorbuto eique similibus malis, ab humorum dyscrasia, ut dicere solent, nascitur, facile in adynamiam, partium resolutionem et statum putridum transit: quae malis nervosis accedit, maximam cum lentis nervosis similitudinem habet. Horum igitur casuum contemplatio ad singulos morbos reducenda, qui eorum quasi stirpes constituere videntur.

Hoc loco de febre hectica nervosa tantum agemus; ad quam illud genus pertinet, quod moralium nomine designavit BROUSSAIS. In illis autem febribus animi commotiones et perturbationes non minus morbi causae censendae sunt, quam ejusdem effectus. Dum enim initio psychicae potissimum causae malum induxerunt, mox affectus, e corporis conditione oriundi, animum aegrotantium magis adhuc deprimunt, ejusque vigorem et energiam extinguunt. Observanda sunt inter morbi signa, morositas, taciturnitas, solitudinis amor, communitatis societatisque humani generis odium, omnium fere rerum incuria et negligentia, quin et ipsius vitae frigidus contemptus (1). Hujus generis exemplum habetur in nostalgia, morbo, ut cognitum est, ex nimio desiderio terram natalem revisendi, et ad suum familiarem redeundi larem oriundo. Quamquam autem psychicae potissimum animadvertendae sint causae, manifestiora tamen evadunt signa animi affecti, crescente morbo: languor, taciturnitas, tristitia, animus irritabilis, a fruendis vitae deliciis alienus excipiuntur tandem plena animi vigoris extinctione et stupore; ita ut aegri vix sui conscii, vel delirantes mortem tandem seram obeant.

(1) BROUSSAIS, l. l. pag. 102.

Si vero genus hecticarum nervosarum cum tabis nervosae signis compares, non magnum ea intercedere discrimen videbis. Nam in utroque morbo aegrotat systema nervosum organicum, unde nutritio laeditur: neque tamen ostendere possumus, undenam symptomatum discrimen pendeat: vix enim morborum naturam perspicimus (1). Annotavit quidem BURSERIUS, tabem nervosam toto coelo a febre hectica differre, quod in hac sine febre corpus marcescat (2); sed moti illi febriles interdum adeo obscuri sunt, tabis nervosae lentus adeo transitus in hecticam febrim, symptomatum analogia tanta est, ut nil miremur, in utroque malo eandem fere animi conditionem observari. Praedispositi sunt tabi nervosae homines temperiei tenerae, gracilis, irritabilis, junioris aetatis; dum variae causae, quae corporis vires pesum dant, nimius veneris usus, animi affectus vehementiores, phantasia depravata, lucubrationes nocturnae aliaque ei ansam dare solent; animus jam ab initio observatur admodum irritabilis, inconstans, segnis, effeminatus, metui, terrori, anxiae sollicitudini obnoxius. Augentur sensim haec mala, animus quam vehementissime affligitur, et, pari passu cum corporis calamitatibus, ejus affectus crescunt; ita ut, dum aegros vides morientes vivos,

(1) De iis malis haecce habet CL. REIL. » Man rechnet zwar » gewöhnlich die *Rückendarre*, die *Nervenschwindsucht*, das *schleichende Nervenfieber* und das *Schwinden der Glieder* unter die » Nervenkrankheiten, die sich durch ein krankes Vegetations-Ver- » mögen äussern. Allein theils sind diese Krankheiten noch nicht » genug als reine Arten berichtet, theils sind sie von der Beschaf- » fenheit, dass ihr nervöser Character bisjetzt nicht hinlänglich er- » wiesen ist." Tanto praeëunte viro, quem pueret, in ulteriori examine gradum sistere! Cf. REIL, Vol. IV. praef. pag. 14.

(2) Vol. I, Pars I, pag. 386.

horribili aspectu emaciatos, eorum animum intuens, hoc respectu magis adhuc commiserandos existimes; multi sane aegri, qui temere propria culpa tanta sibi contraxerunt mala, ad summum miseriarum fastigium res pervenire non sinunt, et dierum, quae tantis premuntur calamitatibus, pertaesi violentas sibi infligunt manus. Quando vero morbus ad ultimum stadium pervenit, nervorum irritatio in torporem denique transit: hinc sensuum hebetatio, animique functionum squalida segnities, paralyses, et tandem mors (1). Vix ullus est morbus, in quo magis commendandum est prudens animi regimen, ut vel ipsa causa tollatur, vel ulterior morbi decursus praeventatur, vel molestissima aegritudinis symptomata, quantum fieri possit, mitigentur et leniantur.

DE MORBIS SYSTEMATIS HEPATICI.

Quae olim hepatis tributae fuerunt partes, in determinandis animi affectibus, huic visceri, nostris diebus, prorsus omnes fere ademptae sunt: in utramque partem hic peccari mihi videtur. Operae pretium foret, accuratius in animi affectus inquirere e mutatis illius organi proprietatibus vitalibus. Vigente sanitate, neminem latet, animum, ira aliisque vehementibus pathematibus commotum, functiones hepatis irritare: unde major bilis secretio, spastica ejus ductuum ex-

(1) Conf. ARETAEUS de Signis Chron. II, 5, pag. 144. TISSOT, l'Onanisme passim. STORR, apud HUFELAND, l. l. pag. 72. VERING, Psych. Heilk. II, pars I, pag. 102.

cretoriorum constrictio, ipsius parenchymatis inflammatio, aliaque nascuntur mala. E communi observatione natus ille veterum loquendi mos, qui ipso bilis vocabulo iram designabant, satis indicat iracundiae eximium effectum in illius laticis secretionem. Temperamentorum quorundam universalis contemplatio, et propriae calidarum regionum incolarum corporis animique conditionis observatio abunde probant, quantopere a singularibus jecinoris affectibus mores ingeniumque hominum mutantur (1).

Haecce animadvertenti apparet, quanti intersit, accurate ad hoc genus morborum attendere: et multa, eaque notatu dignissima, circa hepatis morbos jure optimo expectari possent; verum paucas tantum animadversiones, easque in universum, minus accuratas ab auctoribus expositas reperi. Hujus rei causam eruere, non difficile est. Morbi viscerum abdominalium quam obscuri, quamque multiplici ratione complicati sint, cuique notum est: hinc *protopathicas* a *deuteropathicis* hepatis affectiones distinguere perdifficile est: et vel ipsos hepatis morbos, cum symptomatibus admodum obscuris, saepius praetervident medici, neque malum agnoscunt, antequam varia secundaria mala latentem perniciem prodant: quod etiam artis peritissimis quandoque evenit. Aliam causam hancce existimamus: recentioribus temporibus, ad neuropathologiam potissimum animadvertentes auctores, multos morbos et affectus morbosos, quos olim hepatis intemperantiae tribuere solebant medici, optimo jure ad mala nervosa reduxerunt: sed utrum hac in re, non ultra quam fas est, processerint, et nimis hepatis juri-

(1) LENHOSSEK, lib. laud. I, pag. 440.

bus detrectaverint, decernant periti rerum iudices. Largior, difficile esse, haec rite a se invicem distinguere, cum hepatis morbi saepe a causa nervosa, et contra, varia nervosa mala ex labe jecinoris oriantur.

Duplex autem videtur ratio, qua hujus visceris morbi animum inquinant. Primo loco *ipsis ejus proprietatibus vitalibus affectis, functionibus turbatis, et secretionem mutata*, proxime affici animus mihi videtur: cum enim cerebri affectus, tum e psychicis, tum ex aliis nati causis, tantum in hoc viscus exserant vim, versa etiam vice, affectum hepar in cerebrum reagere probabile est, et sic mentem animumque inquinare: partim per singulare sympathiae vinculum hoc locum habet; partim vero, variis aliis functionibus intercedentibus, ad sensorium commune pertingit ille affectus (1). Exstant paucae observationes hanc rem confirmantes: sic cognitum est in acuta hepatis inflammatione, urgente accessione, desipere quosdam aegrotantes (2); annotavit F. HOFFMANN, qui jecinoris vitio laborant, ad iracundiam admodum faciles esse, nec prius pravam hanc dispositionem cessare, quam hepatis labe sublata (3). Atqui auctores accuratam illius rei observationem dereliquisse videntur: quae revera, propter varias causas, admodum difficilis est.

Sed hepatis morbi, alia etiam ratione, in animum reagunt: *bilis etenim turbata secretionem, sanguinis crasis pervertitur*, abundantibus principiis, quae ejus ope ex corpore eliminari debuissent, unde icterus nascitur,

(1) Conf. CABANIS, Tom. I, pag. 380 seqq.

(2) J. LOMMIUS, *med. observ.*, Lib. II, pag. 186.

(3) *Med. Rat. System.* Tom. IV, Pars I, Sect. II, Cap. 7, (Epi-
crisis ad Observationem. Ham. Oper. Omn. II, pag. 147.

de quo infra videbimus. Priusquam vero hunc morbum describendum aggrediamur, de hepatis lenta inflammatione, tanquam prioris ejus morborum speciei exemplari, nonnulla, (illa quamvis imperfecta), praemitemus. In hoc morbo, aegri lassitudinis sensu et animi dejectione vexantur; saepius suspirant, et solitudinem quaerunt: somnolenti sunt, neque grata reficiuntur quiete: est enim somnus anxius, inquietus, insomnniis variis interceptus (1). Interdum tam occulta inflammatio occurrit, ut demum e signis, quae talem sive phthisin hepaticam indicant, cognoscas affectum esse hepar: hac autem jecur totum quantum interdum consumitur: is morbus sensim oritur sensimque crescit, quare initio hominem lecto non affligit, sed eum obire etiam munera vitae sinit: totus homo languet, cum animo, tum corpore: in ultimo stadio saepe anima deficit: idque ubi tandem violentius fit, sudor frigidus erumpit, sub quo aeger perit (2).

Notandum, cadaveris sectiones docere, hepatis vitia organica, degenerationem ejus parenchymatis, interdum etiam vermes in illo viscere repertos, maniam et melancholiam induxisse videri (3).

ICTERUS morborum hepatis frequentissimus comes variae est indolis. Omnes diversas sententias de hoc morbo exponere, nostri non est. Breviter vero, quod de variis speciebus notatu dignum existimamus, enarrandum erit.

In ictero calido vera adest *πολυχολία*; major hepatis vita, et inflammatorius ejus status animadvertenda sunt.

(1) REIL, *Kur der Fieber*. Tom. II, pag. 591.

(2) EYEREL Comment. in STOLLII Aphorism. Tom. II, pag. 422.

(3) LENHOSSEK, l. l. GUISLAIN, Vol. I, pag. 140 seqq.

Morbi mentionem fecere MEAD, BAGLIVIVS, STOLL (1). Neque tamen de animi conditione aliquid addiderunt: verosimiliter conveniet cum illa, quam hujus organi inflammationem comitari diximus. Notandum malum cholericis, irritabilibus induci a lauta vivendi ratione, abusu spirituosorum, animi affectibus vehementioribus et s. p.

Icterus frigidus, sive lentus melancholicis, obesis, torpidis, vitam sedentariam degentibus, animi affectibus deprimentibus detentis maxime infestus esse solet. Saepe, ante quam color flavus nascatur, moestitia, animi languor, lassitudo et segnities insolita observari solent (2). Illos autem affectus deprimentes proprios esse huic malo, etiam perspexit CELSUS, quemadmodum ex illo loco apparet, ubi dicit: » ictericis utendum esse » lecto et conclavi cultiore, usu, loco, lascivia, aliis, » per quae mens exhilaretur; ob quae *regius morbus* » dictus videtur (3). » Mox a morbi invasione, » inquit FRANK, » de inertia virium queruntur aegri, tristes, » morosi et anxii evadunt, noctes inquietas transigunt, » et cachecticum habitum prae se ferunt (4). » Mentis hebetationem inter symptomata recenset J. LOMMIUS (5). In summo morbi gradu, ubi cum scorbutico complica-

(1) MEAD, Tentamen I de Vipera. Ed. Parisiis 1767. Tom. I, pag. 30. Monita et praecepta, Cap. IX, de Ictero. BAGLIVIVS, de Ictero flavo in Praxeos Med. Lib. I, Ed. Lugd. 1754, pag. 83. STOLL, Ratio Medendi, Tom. 3. Observ. III, pag. 248. Edit. Lugd. Bat. 1786.

(2) 's GRAEUWEN, over de Geelzucht in Actis Societatis SERVANDIS CIVIBUS, Tom. XII, pag. 8.

(3) CELSUS, Lib. V, Cap. 24. ad calcem.

(4) Epitome Vol. VI, pag. 3, pag. 311.

(5) Observat. pag. 194.

tur, (veteribus *icterus melas* tunc audiebat), in hocce stadio, teste 's GRAEUWEN, minor est ille lassitudinis sensus (1), sed contra vera debilitas multo major: aegri difficile respirant, eorum mens torquetur anxiiis imaginibus, metu et tristitia, ita ut jure illos animo dejectos et melancholicos dixerit ARETAEUS (2). Subinde in ultimo stadio delirium vel sopor accedunt, inter quae tandem obeunt aegri. *Icterus* denique *spasmodicus*, qui corripit potissimum homines teneros, irritabiles, hystericos et hypochondriacos, apud quos sponte nascitur, vel levissima quacunque causa, animique minoribus affectibus provocatur, sanos interdum etiam invadit, animo vehementer commoto: stipatur autem doloribus colicis cardialgicis, anxietate, animi dejectione et desperatione quam maximis. Post breve tempus solvi solet: facillime recrudescebat, et tandem in icterum chronicum transit: interdum vero hepatis inflammatio accedit; quod potissimum in iis evenire aestumarem, qui sani ab illo corripiuntur, docente casu a MORGAGNI narrato (3).

(1) l. l. pag. 104.

(2) De Signis Chron. Lib. I, Cap. XV, Ed. KÜHN, pag. 117.

(3) MORGAGNI, Ep. Anat. Med. XXXVII, Art. 2. seqq. de Sede Morb. Tom. II, pag. 73. Conf. v. SWIETEN, III, 130, ibique laudatus SYDENHAM. Oper. pag. 214.

MORBI SYSTEMATIS LYMPHATICI.

DE MORBO SCROFULOSO.

Cuique aetati propria esse morborum genera, ex rite intellectis oeconomiae humanae legibus, facile conficitur. Ad nostrum argumentum multum confert, illam rationem sedulo observare et accurate pervestigare; sic enim analytica ratione omnes conditiones, quae ad animi habitum mutandum concurrere possunt, optime eruuntur. Qui tenerae infantium aetati proprius est vitae corporisque status, organorum mutua ratio, atque animi habitus, hic exponi nequeunt, et ut satis cognita poni possunt (1); suo igitur loco ad illa phaenomena revocabimus, missisque ambagibus, ad ipsius morbi scrofulosi contemplationem transimus.

Recentioribus demum temporibus, hoc malum accuratius descriptum, et a vicinis speciebus distinctum est; qualis ejus natura sit, nostris diebus nondum liquido constat: vix autem dubium esse potest, ejus sedem in lymphatico systemate quaerendam esse; quamquam longe abest, ut ejus obstructions accusemus. Infantibus commune, provectiori aetate saepius deletur; quodsi vero perstet, variis morbis ansam dat: inter quos phthisin scrofulosam sive tuberculosam nominasse sufficiet; quin etiam nonnulli perhibent, homines, qui juniore aetate ad scrofulas dispositi fuerint, aevo virili hypochondriacae obnoxios esse (2).

(1) Legas inter alia, quae habet sagacissimus CABANIS, in opere saepius laudato. *Memoire sur l'influence des ages.*

(2) Conf. KORTUM de Morbo scrofuloso, I, pag. 351. Huc etiam

Praeëunte doctissimo KORTUM, auctore de hoc morbo maxime merito, distinguimus scrofulosum morbum proprium a mesenterico. Scio equidem, hanc distinctionem ab omni reprehensione non abesse: saepe conjunctae illae species occurrunt, una non raro ex altera nascitur: sed, in tanta partium viriumque conspiratione, quis unquam naturam adumbrare et in varias divellere partes possit, quin non interdum appareat, artis limitibus naturam minime circumscribi? Mittimus cetera perperam huc relata mala, aliis prorsus naturae, et cum vero morbo scrofuloso, cum hodie, tum olim, passim confusa (1): neque etiam animus fert, varias enumerare species, quae a SAUVAGEZIO aliisque nosologis constitutae sunt: plurimae externa tantum nituntur forma, neque igitur nobis aliquid notatu dignum obferunt.

MORBO SCROFULOSO PROPRIO dispositi sunt infantes, constitutionis debilis, tenerae, sanguineae, laxae; major in iis animadvertitur sensibilitas et irritabilitas: cutis glabra, genae colore roseo circumscripto, oculi clari, magni, vividi, aliaque signa dispositionis imaginem perficiunt (2).

Inter ipsius autem morbi signa pathognomonica recensendus retardatus functionum organicarum vigor, ita ut nequeant ad modum, quem sanitas postulat, exerceri; dum, ex opposita parte, mirum quantum

pertinet observatio Doct. JÖRG, qui asserit, dispositionem scrofulosam depelli aetate juvenili, propter majora corporis omniumque functionum robur et vigorem; dein vero labefactatis viribus sub senectutem rursus emergi. Cf. Dr. J. C. G. JÖRG, *Handbuch zum Erkennen und Heilen der Kinderkrankheiten*, pag. 775.

(1) Conf. WICHMANN, *Ideen zur Diagnostik*, part. I, pag. 105 seqq.

(2) KORTUM, l. l. pag. 120.

mentis acie pollent infantes (1). Dolores suasque aerumnas facile perferunt aegri; excipias tamen, ubi inveterata mala articulorum, fungi, morbi ossium, hectica febris accedat (2); quamquam et haec, incomparabili prorsus cum aequabilitate, ferant; cruciatus, qui iis a medico chirurgo, curandi scopo, inferuntur, mira cum constantia perferunt, neque, si salutem inde sperare possunt, admodum repugnant: » quin vidi puellas, » inquit auctor jam laudatus (3), » in quibus morbus scrofulosus » valde adoleverat, articulorum mala, lentam febrim » aliaque induxerat, de religionis capitibus aeternam » vitam spectantibus, enthusiastico modo disserentes, » mortemque avidè expetentes, qua cum CHRISTO SALVATORE arctius conjungerentur.»

In hac autem specie irritabilis et sanguinea obvia temperies facit, ut alacres, hilares et sereno gratoque animo, minime vero tam tristes, ut in altera, deprehendantur; multum porro tales infantes intellectu et ingenio, pro aetatis ratione, valent. Quae quidem signa sereni animi melioris sunt ominis; et medici est, illum animi habitum, quantum fieri potest, ad aegrorum commodum vertere, et imprimis cavere, ne tristibus quibusvis affectibus, moerore et protracto seriarum rerum studio, deprimatur vitalis energia: quibus nempe, ob summam sensibilitatem, maximopere affliguntur et facile commoventur; » his enim, » ut habet KORTUM (4) » nervorum vis languescit, partium » tonus fatiscit: hinc circulatio humorum lenta, tarda,

(1) Cf. HUFELAND, über die Natur, Erkenntniss und Heilart der Scrofelkrankheit, pag. 90.

(2) KORTUM, l. l. pag. 111. (3) ibid l. l. pag. 110.

(4) l. l. pag. 331.

» impedita, viscerum abdominalium functiones depravatae, conturbatae, coctionis et nutritionis defectus, » omnis generis obstructiones." Quae eo magis infesta erunt infantibus, cum ad explicationem corporis necessaria sit hilaritas, gaudium et serenitas animus. Quam pravus igitur mos parentum, qui tenellos suos infantes studiis adeo obruunt, qui illos cogunt vitam sedentariam degere, et nonnisi ad serias animum advertere res! Quantae inde sequantur noxiae, non opus erit hic demonstrare: sive enim attendas ad rationem hujus rei, naturae pugnantis consiliis, sive ad perniciosos affectus, e nimia tali disciplinarum agitatione oriundos, sive ad alias quasvis conditiones et potentias nocentes animadvertas, quae inde necessario sequuntur, ubivis loci, damna videbis miseris illis infantibus imminetia. Sciant igitur parentes, praemature explicitas animi facultates nimiumque litterarum amorem, revera morbosae conditionis esse indicia; imperiti vero, hoc non animadvertentes, gaudio exsiliunt, quando prolem splendidis illis dotibus ornatam vident: neque non tantum cavent, ne, propter male sedulam ingenii exercitationem, sibi perniciem contrahant liberi, sed quotidie illos magis instigant, nunquam satiati admirando prodigiosum illud sapientiae spectaculum, et plaudendo egregiis acutissimae intelligentiae documentis. Sic nihil mirum, miseros illos infantes suo gremio fovere malum, in dies crescens: sibi que atrophiam, mesentericam scrofulam, tabemque inducere (1).

SCROFULA MESENTERICA apud multos auctores, ut hujus morbi verus typus describitur; qui credunt ab hac revera non differre speciem, quam supra exaravimus:

(1) HUFELAND, l. l., pag. 39.

hunc vero errorem jam deprehensum videmus a celeb. MORGAGNI: scribit enim ille auctor, sese assentire non posse RIOLANO, dicenti foras nunquam erumpere strumas, nisi mesenterium strumosum fuerit: quod minime universe verum esse dein probat (1).

Est autem hoc malum apud nostrates tam frequens, ut inter pauperum infantes nullum magis vulgare offendas; sic Celeb. THOMAS A THUSSINK asserit Groningae vix ullam familiam de plebe ab hoc morbo immunem esse (2). Dispositio convenit quidem cum praecedentis diathesi, peccat vero magis laxa, torpida, infirma, phlegmatica temperies, quae jam ab initio facile animadvertitur: ipsa autem expressa morbi imago in proVectiori stadio potissimum occurrit; silentio non praetereundum est, jam primo aetatis anno hunc morbum infantes aggredi, dum scrofula propria primis vitae annis infantibus parcit. Abdomen praetumidum, corporis marcor et extenuatio, propensione in atrophiam conspicua et digestionis depravatae crebris signis, omnium partium praeter caput impedita explicatio (hoc vero magnum, fronte et occipite prominentibus), facies pallida, turgescens, cachectica, oculi nitore orbat, languidi, lacrymosi, haec omnia hujus morbi diagnosin facillimam reddunt, quando ad proVectius pervenerit stadium (3). Vultus praeterea aliquid senilis et serii refert: expressa in eo legitur matura animi perfectio: is enim prae se fert

(1) MORGAGNI, l. l. Ep. L. Art. 28.

(2) Conf. hujus Praef. ad WHITE, Verhandelinge over de ziekte en ontaarding der watervaten en klieren, pag. 5. THYSSEN, Geschiedkundige Beschouwing der ziekte, caet. pag. 370.

(3) KORTUM, l. l., pag. 121 et 122.

nescio quid singularis constantiae, prudentiae, pro aetatis ratione majoris, ac confidentiae proprii judicii, id quod intuitu melius cernitur, quam verbis describi potest: loquela simul prudens, seria, constans, et ita comparata, ut in senes potius quam infantes quadret. Indicant omnia partium inter se harmoniam et aequilibrium turbata: saepe quo magis omnes partes absorbentur et extenuantur, quo macies universum magis depascit corpus, systematis nervosi, ad animalem vitam pertinentis, eo magis crescere videbis vigorem et vitalitatem (1); infantili vero aetate naturam praecipuam operam ponere in cerebri perfectione et variis capitis morbis ansam dare, compertum est. Propter majorem illius systematis mobilitatem, multaque mala, quae ab ipso morbo nascuntur, infantes morosi, tristes, molesti et segnes esse solent; rerum, quas alias in deliciis haberent, pertaesi, indignabundi, contumaces observantur: seria solummodo tractantes, ab infantili levitate et serenitate deflectuntur: hinc minus alacre ingenium, quam intelligentiae penetrationem et acumen insuetum ostendunt. Eorum animus versus vesperam potissimum difficilis videtur (2).

Inter haec signa multa ad consummatam pertinent atrophiam; malui autem conjuncta illa exponere, quam subtiliori et vix rite instituenda analysi singula dispescere, et ad varia stadia referre. Quam multis nominibus conveniunt hi aegri cum mox describendis rachiticis! animi status in utroque morbo similis deprehenditur, et, quod in rachitide a multis auc-

(1) Cf. CABANIS, Vol. I, pag. 228 et 229.

(2) Conf. KORTUM, pag. 111 et 121. VERING, *Psych. Heilk.* II, Pars I, pag. 180.

toribus annotatur, idem etiam in morbo scrofuloso videmus; homines nempe, quorum ingenium puerili aetate multum valuerit, adultos excellere doctrina, et felici plurimarum artium scientiarumque studio. Quod tamen minime constans existimari debet: sunt enim exempla in promptu puerorum, qui ingenii dotibus singularibus splendebant, dum scrofuloso affecti erant morbo: mali vero vestigiis sensim deletis, hebetiores et stupidiores facti sunt (1).

Attamen non semper facultates mentales hoc morbo ad majorem vigorem et energiam perducuntur: subtilissima cerebri fabrica et magna ejus mobilitas, quando vehementius causa quaedam in illud agit, adeo affici possunt, ut ad suas functiones ineptum evadat sensorium commune: quod observare quidem datum est, exactissime vero explicari nequit; nonnunquam etenim videmus animi functiones pari passu retardari cum corporis languore; ita ut, quatenus pars magis marceat, determinare non audeas. Cum magno quietis amore et aversatione cujuscumque motus, tunc stupidissimos evadere infantes videbis; quod ad verum *cretinismum* interdum increscit; statuit hinc celeb. HUFELAND, *cretinismum* summum scrofularum esse gradum, ubi cum caeterae partes, tum cerebrum nociva illa potentia ita afficiuntur, ut functiones prorsus fere impediantur (2).

(1) KORTUM, l. l. pag. 112.

(2) Der Cretinismus ist der höchste Grad, die vollendete Skrofelkrankheit, wo der ganze Mensch Scrofel wird, und der ganze Organismus, nicht bloß in seinen körperlichen, sondern auch in seinen geistigen Entwicklungen so gehemmt und desorganisirt wird, dass er im Ganzen auf der Stufe der Thierheit stehen bleibt. HUFELAND, l. l. pag. 106.

Quia genitalium intima est ratio cum animo, operae pretium est, ad earum partium sensibilitatem, in hac imprimis specie morbose adauctam et praemature excitatam, attendere. KAEMPFIUS observavit eos infantes, quorum glandulae mesentericae obstructae, et systema lymphaticum universum affectum fuerint, ad onanismi vitium inclinare, testaturque sese, inde a viginti annis, plures infantes medela, contra obstructions mesentii directa, hoc peccato liberasse. Idem auctor refert inter signa latentis atrophiae mesentericae, pollutiones involuntarias, et praematurum ad venerem pruritum. Doct. KORTUM permultos narrat pueros, indelibili ardore veneri solitariae litantes, cachexia laborantes sese expertum esse (1). Hisce addas testimonium celeb. HUFELAND, qui idem confirmat, et quoscumque, quibus cura infantum sit commissa, hortatur, ut huc attendant, et aptis remediis infaustum illud vitium oppugnent (2).

Haec autem sunt, quae accuratior morbi scrofulosi contemplatio nos docent: plurimi auctores, de eo scribentes, obiter tantum, signa ex animi habitu petenda tetigerunt: neque tamen dubitarunt maximam ex allegatis symptomatibus partem ei tribuere. Conferatis hunc in finem, quae reperiuntur apud SAUVAGEZ, SAGAR, PINEL, THOMAS A THUESSINK, aliosque (3).

(1) KORTUM, l. l., pag. 118. J. KAEMPF, Abhandl. von einer neuen Methode. caet. Versio Belg., cura W. J. DE KONING, pag. 89.

(2) l. l., pag. 89.

(3) SAUVAGEZ, *Nosologie*, Tom. III, pag. 385. SAGAR, *Systema morborum symptomaticum*, pag. 177. PINEL, *Nosographie* III, pag. 379. THUESSINK, in praefatione ad WHITE, pag. 8.

DE RACHITIDE.

Magna analogia inter hunc morbum et scrofulas, earumque imprimis alteram varietatem intercedit; quaeque praecedente capite exposuimus, signa ex animi habitu quam plurima ad rachitidem referenda etiam sunt: neque sane hic morbus seorsum pertractatus fuisset, nisi observationes quasdam et quaestiones, ad eum pertinentes, hoc loco optime exponi posse duxissem.

Scrofulam mesentericam et rachitidem esse morbos natura sibi admodum affines, tam manifestum est, ut vix de illa re quaestio esse possit. Quod vero non pauci perhibent, rachitidem singularem tantum esse morbi scrofulosi formam, id aliis dubium videtur (1). Quam quidem quaestionem exponere et dirimere supervacuum foret: nam signa ex animi habitu nulla ab auctoribus enarrantur, quae etiam in scrofulosis non observantur, si excipias illa phaenomena, quae ex affectis cranii vel spinae dorsalis ossibus proficiscuntur.

RACHITIS autem est morbus infantibus proprius, inter primum et septimum aetatis annum frequentissime occurrens. Narrantur quidem casus adultorum, qui ei obnoxii fuisse dicuntur (2): sed utrum revera rachiticum illud malum aestimandum sit, nec ne, nondum satis constare mihi videtur.

Quemadmodum infantes debiles, laxos, phlegmaticos, cachecticos scrofuloso malo praedispositos esse diximus, sic et rachitidi.

(1) Conf. HAASE, Tom. III, part I, § 308 seqq. A. HENKE, Geneeskundig Handboek der Kinderziekte, Tom. I, pag. 386.

(2) J. P. FRANK, Oratio de rachitide acuta et adultorum. Reperitur in opusculis ejus medici argumenti, pag. 184.

In ipso autem malo nostra potissimum interest, ad caput justo majus fronte protuberante, et cerebrum, respectu caeterarum partium, nimis evolutum attendere. Videtur enim inde explicanda praematura illa mentis acies, quam nonnunquam in rachiticis admiramur; vel, ut accuratius loquar, eadem illa causa, quae facit, ut calvariae ossa morbose increcant, majorem cerebri vitalitatem inducere videtur; unde, pro varia rerum concurrentium ratione, nunc sagaciores et prudentiores, nunc stupidi, somnolenti et in convulsiones proclives redduntur aegrotantes. Nisi enim vitiis organicis, vel dynamica quacumque causa vehementiori cerebrum ita afficiatur, ut ejus sensibilitas tollatur, majus ingenii acumen aderit. Sciunt enim omnes eandem causam, quae nunc nervorum ad sensum vim excitat, quando vehementius agit, contrarium prodere effectum; hinc minus accurate perhibet Celeb. VAN SWIETEN, illam hebetationem, si comitetur quandoque rachitidem, non ab ipso hujus morbi genio pendere, sed potius secundarium existimandum esse malum (1).

Anatomia etenim docet, crebra esse rachiticorum cerebri vitia: saepe carotides et ipsae venae jugulares ampliores reperiuntur; quo fit, ut major copia sanguinis ad encephalum vehatur (2): interdum ipsum cerebrum majori volumine peccat (3); apud alios ventriculorum hydrops, vel serum inter duram piamque matrem occurrit (4); interdum cranii ossa structura et

(1) V, pag. 603.

(2) v. HALLER, Elementa Phys., Lib. X, Sect. 5, Tom. IV, p. 140.

(3) VOGEL, Praelectiones, pag. 550.

(4) VOGEL, l. l. STOLL, de morbis chron., pag. 18. v. SWIETEN, Tom. V, pag. 602.

forma admodum vitiantur (1); occurrunt et alia multigena vitia (2).

Sunt tamen, quibus cerebrum sanum admodum, ab omni vitio immune repertum fuit (3); quin etiam monet VEIRAC, ne ita constans illud majus capitis volumen existimemus, ut numquam abesse credamus, quia rachitidem aliquando observaverat, sine ulla capitis morbosa conditione (4).

Paucas hasce observationes, quibus aliae addi potuissent, collegimus, ut facilius judicemus de facultatum mentalium conditione in rachitide observanda. Narrata enim vitia illaesis illis facultatibus rarissime ferri posse, vix opus est ut moneam; interdum idiotismus et cretinismus e rachitide orti fuerunt, quod nunc ab organica ipsius cerebri mutatione morbosa, nunc ab ossibus cranii pressioni cedentibus externae, et hinc has aliasve partes prementibus, oriri videtur; observavit ACKERMANN potissimum huic incommodo obnoxium esse pontem Varolii, partibus condyloïdeis et basilari ossis occipitis emollitis (5); prouti haec illave pars sensorii communis prematur, et major minorve laesio sit organica, functiones animales varia ratione laeduntur, et stupiditas, fatuitas, sensuumque exteriorum multiplicia occurrunt vitia.

(1) ACKERMANN, Commentatio de Rachitide (Verhand. v. h. Utrechtsche Genootschap. VII. 1. pag. 82.)

(2) ACKERMANN, in dicta Commentatione narrat, sese in molli cerebri substantia corpora reperiisse durissima, quae nodos dixit. Vide l. l. pag. 15.

(3) VAN SWIETEN, l. l.

(4) Verhandeling over de Engelsche ziekte. (Verhandel. van het Utr. Gen. VII. 1, pag. 100.)

(5) In Comm. laud. p. 85 et Opusculo über die Kretinen. Gotha 1790.

Restant nonnulla dicenda de rachitidis sequelis, quae provectiori aetate, in hominibus morbum olim perpessis, observantur: sunt enim quaedam observationes, quae docere videntur, insigniori ingenii lumine splendere, qui ex illo morbo feliciter sanato, praeter spinae dorsalis deformitatem vel majus capitis volumen, nullum incommodum reservaverint; quod tunc obtinere potest, quando in ipso morbo mentis facultates integrae majori vigore eminuerint. Observationem vulgarem maxime negandam non esse ducimus, utrum vero constans sit, dubium videtur; gibbosorum ingenii aculeos saepius admiramur, atqui alios videmus iisdem vitiis affectos, quibus nihil peculiare in mentis facultatibus observatur. Neque etiam de causis disse-rere est animus; propria experientia et multorum observatorum sedula comparatio, melius forsitan rem explicarent.

Ipsam rem eleganter exposuit Gallicus quidam auctor (1). » Vix hilariorem invenies hominem, inquit, quam qui rachitidem olim perpessus, jam prospera utitur valetudine: gaudium et laetitia ejus fere sunt pedissequae; insignis facilitas, qua ideas concipit, et vividi colores, quibus res depingit enarrandas, gratissimam ejus faciunt consuetudinem. Propter brevioram respirationem, illis hominibus non raro propriam, aphoristicum quasi dicendi genus; quod sententias, subtili et pulcro ingenio ornatas, lepore, sale et facetiis politissimis pellicientes, auditu jucundiores adhuc facit; quin etiam apud infantes novae saepe ideae spirituosae et festivae occurrunt. Et, si licet

(1) VACHER DE LA FLEUTRIE, Traité du Rakitis, Paris, 1772, laudatus apud LENTIN, Beyträge caet., Vol. I, pag. 262.

in simplici argumento verborum uti ornatu, ut paucis dicamus, videtur natura invidiosa, quod ad corporis dotes, omni qua pollet materna pietate eorum ingenium exornasse, et nulli e regiis suis divitiis pepercisse, ut animo pulcram et egregiam conciliaret formam." Verum enim vero saepe etiam natura corporis sanitatem restituens, simul, quae morbo debentur, majores ingenii dotes ad mediocritatem revocat; quodque stupidioribus solatio esse potest, tam parum iniqua mater similiter stupiditatem nimiam et fatuitatem interdum tollit (1).

DE VERMIBUS INTESTINORUM.

Quamquam morbus verminosus ad mucosorum genus proprie pertinet, et igitur ad singularem classem morborum, nempe systematis mucosi, referendus foret, hunc locum tamen aptissimum duximus, quo breviter illum perstringamus, quia cum morbo scrofuloso frequentissime complicatur, et naturali quodam vinculo intime illa mala inter se junguntur.

Praedispositionem verminosam saepius adesse, peritos naturae observatores fugere non potest: sunt tamen homines, in quibus vix manifesta occurrit praedispositio, quique sani vivunt, quamquam vermes in corpore latent, nisi nervosa accedant symptomata.

Duplex autem universe nobis distinguenda videtur constitutio pituitosa, quae vermibus nascendis favet; laxa scilicet, phlegmatica, torpida; vel tenera, debilis,

(1) VEIRAC, l. l., pag. 114.

acutiori sensu insignis. In primo casu tarditas, segnities, inertia, languor, oblivio, somnolentia, sensuum hebetatio aliaque ejus generis notanda sunt. Atqui in altero plurima occurrunt signa, quae tum systematis digestionis, tum totius organismi nimiam sensibilitatem, mobilitatem debilitatemque indicant. Sunt ejusmodi aegri obnoxii motibus febrilibus, qui ad nocturnarum febrium genus pertinent. Descripserunt hanc aegritudinem Cell. ROEDERER et WAGLER; a quibus pauca haecce, ad nostrum pertinentia argumentum, desumamus.

» Febris illa, lucubrantibus praecipue familiaris, in
 » matutinum tempus protrahitur. Somnum negligentes prae aliis ad seram noctem alacres esse solent.
 » Pedum algori jungitur agrypnia, cum levissimo a
 » palpitantibus fibris aurium susurru: nec somnus prius
 » obrepit, quam pedes rursus calore naturali foveantur.
 » Subsequentem lenem, sub somno non reficientem, calorem comitatur blandus mador. Claro demum mane expergefacti, cum capitis levissimo dolore, morosi, languidi, temulenti, stupidi, invita Minerva negotia obeunt. Agile ceteroquin et animarum prodigum id genus hominum esse solet, acutioris ingenii, ad meditationes proclive otiique impatiens. Medium tenere non omnibus horis sapiunt: modo enim morosi et moesti sunt, modo, nova praecipue periodo instante, ultra modum alacres (1).

Ex his descriptionibus, quantum differant symptomata verminosi mali, efficitur: sunt autem, quae oriuntur e praedispositione, non tam ipsius morbi verminosi, quam ejus causae symptomata. Aliquot ta-

(1) J. G. ROEDERER et C. G. WAGLER, De morbo mucoso liber singularis, pag. 45 et 46.

men signa ipsis vermibus tribuenda videntur, illa nempe, quae ex affecto genere nervoso oriuntur; epilepsiae, diris convulsionibus, choreae St. Vitis, catalepsi interdum ansam dare morbum verminosum ex multiplici observatione constat (1). Apud alios anxietas, animi depressio, taedium, multaque alia hypochondriacorum propria signa malum comitantur (2). Ipsae mentis facultates in nonnullis casibus laeduntur; interdum enim sub forma hydrocephali ludit, quemadmodum versa vice hydrocephalus et verminosum morbum aemulatur: quorum morborum analogiâ magni etiam medici decepti fuerunt (3); interdum mania a causa verminosa oritur (4); BAGLIVIVS in mania improvisa, sine ulla causa manifesta et signis alios morbos concomitantibus, dubitandum de vermibus scribit (5). » Sub ipsis mentis aberrationibus subitaneis, » inquit FRANK, » si causae majores non subsint, de vermibus » cogitandum esse, virginis *Rastadiensis* exemplo, decem jam abhinc lustris didicimus. Haec scilicet » juvencula septendecim annorum, placido a somno » expergefata, prae urgente terrore, sine data causa » cognita, contremiscere, aliorum auxilium implorare, » ac a parentibus, pridie tam caris, nunc autem vix » notis abhorrere, nutricis tandem inter brachia confugere tremula et pallida incepit. Nullam nos ip-

(1) v. SWIETEN, Vol. IV, pag. 713. WICHMANN, Ideen zur Diagnostik. pars 3a, pag. 85.

(2) Conferri possunt, inter plures alios, BURSERIUS, Instit. med., Tom. IV, pag. 419. PINEL. III, pag. 568. HAASE, III, Pars II, pag. 644, aliique.

(3) Conf. WICHMANN, l. l., pag. 71 seqq.

(4) Conf. THURSSINK, Geneesk. Magazijn III, 3, pag. 151.

(5) BAGLIVIVS, Opera omnia, pag. 59.

» si, horis matutinis accersiti, tanti rationem delirii,
 » nisi quod praegressis torminibus, ascarides aliquot
 » lumbricoïdes non ita pridem deposuisset, deteximus.
 » Hanc igitur indicationem, tam felici sub omine, ar-
 » ripuimus, ut expulsis octoginta circiter vermibus,
 » mentis integritas virgini redierit (1).»

Ab aliis auctoribus apud insanientes crebro observa-
 ta fuit major membranarum mucosarum secretio, et
 ad morbum verminosum quaedam proclivitas (2). Haec
 omnia, quae a fide dignissimis auctoribus memoriae
 prodita sunt, satis probant, quantae in animo ab hoc
 morbo nascantur turbae. Notandum vero quandoque la-
 tere vermes in tubo intestinali, nullis cognoscendos
 signis; quin etiam ipsam taeniam plures per annos in-
 testina inhabitasse, nulla incommoda homini afferen-
 tem (3). Multum quidem hîc facit propria aegrorum
 constitutio; an et ipsorum vermium motui, loco, quem
 occupant, variisque similibus conditionibus aliquid
 tribuendum? Res sane non improbabilis videtur: mag-
 num vero errandi periculum hîc imperitiorem jubet
 subsistere.

DE HYDROPE ANASARCA ET ASCITIDE.

Nihil fere molestius accidere potest iis, qui morbo-
 rum symptomata contemplantur eorumque naturam et
 veram rationem ad ipsum morbum investigant, quam

(1) FRANK, Epitome VI, 3, pag. 235.

(2) AMARD, Traité Analytique de la folie et des moyens de la
 guerir, Lyon, 1807.

(3) WICHMANN, l. l., pag. 79.

ut genera constituentur aegritudinum, externo tantum habitu sibi similibus, intima autem natura longissime a se invicem remotarum; hinc necesse est, a diligenti variarum partium distinctione initium facere. Quod de hydrope utique etiam valet: sic hydrops calidus quantum distat a lento illo, frigido vulgo dicto: sive enim ad praedispositionem et corpora, quae malum invadit, attendas, sive causas occasionales contempleris, sive symptomata observes: quantum inter illas species intercedat discrimen, mox videbis (1). Ad omnium illarum rerum concursum attendendum esse, ut rite cognoscamus et intelligamus aegrorum proprium animi habitum, satis constat. Sed morbi effectus etiam differunt, pro varia ejus sede: sic qui cerebrum occupat, hydrocephalus dictus, quantum differt ab omnibus aliis generibus; alia rursus animi conditio in hydrothorace, alia in hydropis speciebus, de quibus nunc dicendum esse constituimus, id est in hydrope chronico anasarca et ascitide.

Ad haecce mala potissimum dispositi sunt laxi, phlegmatici, vitam degentes sedentariam, variis organicis vitiis viscerum hypochondriacorum laborantes, curis animique affectibus omnigenis deprimentibus diu vexati, et sic porro (2).

Ut multis aliis locis vices inter corpus et animum mutuas observavimus, tum ad morbosam utriusque partis conditionem provocandam, tum ad sanitatem restituendam, sic et hoc loco illud manifeste videmus. Liceat magni FRANKII adducere testimonium: » quodsi

(1) STOLL, Ratio medendi, Pars III, Sect. IV, Cap. VI.

(2) Subita et vehementia animi pathemata illam imprimis hydropis speciem provocant, cujus natura spastica esse videtur.

» mentis perturbatio cum *dejectione*, hydropem crebro
 » producat," (sunt haec ejus verba (1)), » motus illam
 » *erigentes* atque grati, sanationem hujus secundant.
 » *Viennensi* vetulae, jam diu hydropicae, simul vero
 » cataracta laboranti, nec meliora urinas movebant di-
 » uretica; cum vero, filiorum adspectu ante mortem
 » gaudendi desiderio permota, lentis obfuscae ex-
 » tractioni sese submisisset, hac a celebri anatomes
 » Professore, ac nostro quondam collega, felicissime,
 » ut solet, suscepta, et visu vix restituto, brevi mora
 » ingenti urinarum sub fluxu, sanitatem illa adepta est."

In hoc autem morbo languentem vitalem proprieta-
 tem omnium functionum, tum organicarum, tum ani-
 malium torporem, solidorum laxitatem fluidorumque
 tenuem, aquosam conditionem, jam primo intuitu ani-
 madvertimus. Exinde lenta languidaque circulatio,
 calor vitalis imminutus, digestio depravata, musculo-
 rum laxa inertia, nervorum torpor, gravitatis sensus,
 post levem motum defatigatio aliaque facile intelli-
 guntur; atque minime mirandum, segnitiam, ignaviam,
 pigritiem, et facultatum mentalium hebetationem, ma-
 lum concomitari. Est haec imago provectioris mali
 stadii; si vero initio non adsunt illa symptomata, spem
 salutis fovendam ducimus: jure optimo, inter signa
 sanabilis hydropis recensuit HIPPOCRATES, *quod aeger*
exercitationem et laborem ferat alacriter, vacuus lassitu-
dinis (2).

Ubi morbus ad ultimum pervenit gradum, variis
 cruciantur aegri symptomatibus, quorum exponere des-

(1) Epitome VI, Pars I, pag. 321.

(2) HIPPOCRATIS, Praedict. Lib. II, Ed. Foës. I, pag. 89, apud
 DURETUM, pag. 328.

criptionem a nostro argumento alienum est. Augentur autem in dies illae aerumnae, atque ventre aqua praetumido, ubi se vertat, sub tanto corporis onere, prae angustia miser aeger, cujus vires jam adeo fractae sunt, nescit; mirum vero, illum spem sanationis, sub hac malorum caterva, rarissime deponere, atque, more hypochondriacorum illi opposito, e sinistris prorsus avibus, laeta sibi auguria capere, futurae valetudinis actiones ordinare, ac solum illum, tumuli, sibi jam patentis, limina non animadvertere (1). Hanc observationem ingeniose, ut solet, exposuit ARETAEUS (2):

» Animi dejectio,» inquit, » et parsimonia vivendique
 » desiderium propria sunt aegris, hydrope ascitide laborantibus. Patientes sunt, non ex alacritate ac bona spe, velut ii, qui prosperis rebus utuntur, sed ex ipsa morbi natura: cujus rei causa exponi non potest, sed mirari tantum id licet; quod sane magnum est: namque in aliis, haud omnia perniciosus adfectibus, aegri demissi sunt et dejecti, et mortis cupidi; sed in his bonae spei et vitae amantes, quas duas res contrarias ipsi efficiunt morbi.» Mirum sane est, quoties hydropici aquarum evacuationem per paracenthesin ferant. Habemus ejus rei notabile exemplum apud RICHARDUM MEAD, viduae nempe cujusdam foeminae illustris, cui, intra spatium quinque annorum, mille nongentae et viginti librae serosae colluviei ex abdomine per illam operationem diductae fuerunt. Tandem vero languescere incipiebat et tabescere: premebatur aegra assidue respiratione difficili, animaque deficiebat frequenter; cumque ante hac, per totum morbi

(1) FRANK, l. l. pag. 150 et 276.

(2) De Signis diuturnorum, Lib. II, Cap. I, Ed. KÜHN, pag. 128.

decursum, quoties intervalla essent emittendi humoris, alacris et vivida congressibus amicorum, exercitationibus quin et choreis sese recrearet, cepit illam vitae et curae taedium, placidaque morte tandem occubuit (1). Patet, in hacce etiam foemina non defuisse singulare illud vitae desiderium, quod in aegris ascitide et anasarca laborantibus supra annotavimus: hujus vero morbus erat hydrops ovariorum, quemadmodum narrat ipse auctor; atqui huic etiam illam animi rationem propriam esse testatur FRANK (2). Longe aliter sese habet res, quando ad organa thoracis malum migraverit: mōx tunc serenitas et bona spes evanescunt: quod et in casu illo narrato a Celeb. MEAD videmus, unde aegra tunc mortem exoptare coepit.

Hydropicorum moriendi ratio non est constans; hinc proprius animi habitus ad finem malorum varius esse solet, prouti in hanc illamve morbi formam transierit: placidus atque constans manet animus, viribus febre hectica tandem exhaustis; quandoque levia accedere solent circa noctem deliria (3).

Quid vero supervenientes morbi secundarii valeant ad mutandum animi statum, ex cognita cujusque propria indole quodammodo efficitur, neque hoc loco indicari potest.

(1) MEAD, Monita et praecepta, Cap. VIII, pag. 149.

(2) l. l., pag. 366.

(3) FRANK, l. l., pag. 379.

DE MORBIS CUTANEIS.

Cutis, integumentum corporis humani, absorbtionis et exhalationis organon, sensibilitate animali insigni praeditum, variis morbis obnoxium, nostram denique attentionem meretur. Ingens est varietas chronicorum affectuum, qui hoc systema afficiunt: omnes vero hoc commune habent, quod ejus organi sensibiles qualitates pervertant, mutatis nempe colore et textura. Ab auctoribus dividuntur morbi cutanei in varias classes, quarum notae ex proprietatibus externis aegrotantis organi desumuntur; neque nostra interest in illas inquirere: in universum igitur exponemus, quae circa hoc genus morborum dicenda habemus; quibus pertractatis, de lepra singulatim nonnulla addemus.

Libri medicorum multa nobis obferunt exempla, quae manifeste docent, quanta sit animi affectuum potestas ad mutandas systematis cutanei proprietates. Quotidie in nobismet ipsis observare possumus, quantopere exhalatio cutanea a variis animi affectibus afficiatur. A medicis accuratius illa res pervestigata est. SANCTORIUS in opusculo de statica medicina, singularem aphorismorum sectionem de animi affectibus scripsit, ibique, secundum instituta experimenta, docet animi affectus perspirationem, tum quae aliorum organorum, tum quae cutis ope fit, moderari; apud nostratem DE GORTER, in opere de *Perspiratione insensibili*, ut et in Commentariis ad SANCTORII aphorismos, multa inveniuntur circa hoc argumentum, quibus probatur, quanta sit animi potestas in pervertenda exhalatione cutanea;

excitantia pathemata, ira et gaudium illam adaugent, dum deprimentia, terror, tristitia moerorque illam deprimunt.

Si ab hacce functione cutis ad circulationem cutaneam animum vertimus, simile videbimus phaenomenon; observamus enim cutim hominum, gratis affectibus excitatorum, nitere, pudore afflictorum rubescere, terrore percussorum pallescere: quid! deprimentia illa pathemata, intimo abscondita pectore, tristitia, moeror, livor, dum per longius temporis spatium agunt, cutis conditionem sensim depravant, eamque sordidam et squalentem reddunt. Capilli, qui partem systematis cutanei efficiunt, a multis animi affectibus singulari ratione mutantur; adeo notum est, capillos eorum canescere, qui vehementioribus affectibus, terrore, et imprimis tristitia affligantur, ut in proverbium abierit: et testatur scriptor ille celeberrimus de morbis cutaneis, animi affectus minime spernendam sistere causam horribilis istius morbi crinium, quem *plicam polonicam* dicimus (1). Neque haec res de caeteris cutaneis morbis dubia esse potest: sic notum est, singulare genus macularum rubrarum in facie eorum efflorescere, qui vehemente ira sese abripi patiuntur (2); quodque animadversione dignum est, videntur illi homines potissimum dispositi ad impetigines, quorum animus diuturno moerore, vel aliis quibuscumque rebus adversis admodum afflictus fuerit. Alienum est ab argumento hujus opusculi varias observationes exponere, quibus probarem, non ita raros esse casus,

(1) ALIBERT, Descriptions des Maladies de la peau, caet. Paris. 1806. pag. 41, 46 et 55.

(2) ALIBERT, lib. laud. Preliminaires, pag. XII.

ubi vehementiora pathemata, tanquam causas occasionales, vel diuturnos quosvis affectus, tanquam praedispositionem secutus fuerit morbus cutaneus. Sufficit hic testimonia allegasse virorum, de hoc genere morborum maxime meritorum, Cl. LORRY (1) et ALIBERT: quorum hic imprimis, qui tantam operam in illis malis indagandis posuit, magnum exemplorum numerum memoriae prodidit, et ipse firmiter hanc sententiam enunciat (2); apud alios narrat, post terrorem, iram atque animi intemperantiam secutam fuisse plicam (3); minister quidam pristinum suum herum videns ad ignominiosum supplicium raptum, adeo terrore percutitur, ut mox tota ejus cutis herpete furfuraceo obtegatur (4). In lepra denique maxime manifestam existimat idem ille auctor animi affectuum vim, ad provocandum illud malum (5); sed jam exemplorum satis. Transimus ad perquirendum hujus systematis morborum imperium in animi facultates. Videntur autem morbi cutanei quadruplici ratione animum afficere: 1°. Nempe tanquam morbi universales ex interna causa oriundi in animi habitum reagunt. 2°. Perpiratione vitata, hi morbi animum inquinant. 3°. Morbo retropulso alia organa afficiente, vel complicatione nata, varii systematis nervosi affectus oriuntur. 4°. Ab ipso morbo sensibilitas abnormi ratione afficitur. In singula momenta breviter inquiremus.

(1) LORRY, Tractatus de morbis cutaneis, Paris. 1777, pag. 44.

(2) » *La triste influence,* » inquit ALIBERT, » *des affections de l'ame sur les alterations du système dermoïde est trop manifeste, pour qu'on puisse la contester.* » Préliminaires, pag. XI.

(3) Praeter loca laudata videas apud eum pag. 38 et 39.

(4) l. l., pag. 55. (5) l. l. pag. 147.

1°. Quod attinet ad horum morborum originem, vix habeo, quod de ea dicam: est haec pars admodum obscura. Nonnulli ex scrofuloso, alii ex syphilitico malo oriuntur: aliis aliud genus causarum tribuitur: maxima eorum pars ex hereditatis labe vel ex contagio nascuntur; occurrunt denique non pauci, quorum originem nescimus. Hanc rem igitur relinquentes iis, quorum major est sagacitas in illis quaestionibus indagandis, distinctionem tantum tangemus inter criticos et symptomaticos morbos cutaneos. Critici etenim, quod ex ipsa rei natura sequitur, salutares esse solent: sic interdum aegros videmus tristes, anxios, animo depressos, variisque incommodis vexatos, foras prodeunte morbo, ab omnibus istis malis liberari, hilari et sereno fieri animo; maximum autem periculum ab incaute hoc genere morborum suppresso imminet: qua de re in sequentibus plura (1). In symptomaticis longe alia ratione res sese habet: et, simul cum malo erumpente atque proserpente, symptomatum vis crescit. Hic etiam monendum, ex horum morborum complicationibus varia nasci symptomata: quod in lepra et herpete saepissime observatur (2).

2°. Aegri cutaneo morbo laborantes, variis incommodis obnoxii esse solent, si perspiratio impediatur; quod quidem non in omnibus locum habet: ubi impetigo maiorem corporis superficiem obtegit, et cutis structura valde laeditur, necessario hujus organi proprietates vitiari debent, unde ad illam transpirationem ineptum fit, quae requiritur, ut supervacua et nociva

(1) Salutaris herpetis suppressi historiam, ubi pessima oriuntur symptomata, descripsit FRANK, Epit. Pars IV, pag. 146.

(2) Cf. ALIBERT, pag. 85.

ex corpore expellantur, et ut mollis et lubrica servetur cutis, quae conditio ad extremitatum nervosarum sanam functionem requiritur. Plurima quidem alia colatoria cum hacce functione cutis concurrunt, ad eliminanda principia excernenda ex corpore: atqui cum tam insignis sit copia liquidi perspirabilis, quae cutis ope expellitur, non sine damno tanti organi functionem tolli, satis constat. Haec autem causa cum aliis concurrere videtur ad moestitiam, timorem et inquietudinem, quas in his aegris offendimus. » Tunc » fit laetitia”, inquit DE GORTER, » si quaedam contingunt, quae conducunt et homini auxilium praebent: ita » quoque evacuatio, facta cum virium levamine, exhibet, quia auxilium corpori est allatum, ut mens » promptius in corpore actiones suas exsequi possit; » contra vero anima, sentiens corpus onustum et viribus privatum, moestitia corripitur” (1).

Cuique cognitum est, quam grato sensu perfundatur animus, post balneum restituta libera perspiratione cutanea. Imprimis aestivo tempore et in iis terrae regionibus, quae polari uruntur calore, hoc manifeste sentitur. Orientalium luxus nullis pepercit deliciis, ut voluptatem adaugeant, quam ex balneorum usu capiunt. Operae pretium est hujus rei descriptionem legere apud expertissimum LARREY, qui, narrata institutione balneorum apud Aegyptios, singularem sensum, post eorum usum, ita fere describit: » quando e balneo egressus es, novam quasi vitam per artus infusam sentis: singulari cum voluptate animam ducis, pectore in majus quasi spatium dilatato: tam bene tibi est, ut vix illam conditionem verbis enarrare possis: san-

(1) DE GORTER ad SANCTORII Aphorismum 460, pag. 533.

guinis unda multo facilius per venas propellitur, omniaque organa melius suo munere funguntur: experiris singularem quendam levitatis sensum: videris tibi novam vitam ingredi perque omnes fere corporis partes laetam illam vitam perfusam percipis: hinc gratis quibuscumque imaginibus inhaeret animus, et plenis haustibus voluptatem bibit: universus mundus a vividiori imaginatione adeo exornatur, ut non nisi dulcissimas ideas, atque summam beatitudinis imaginem tibi offerre videatur. Tanta est cogitandi facilitas, tantaque idearum velocitas, ut angusto illo temporis spatio, magnam annorum seriem vixisse tibi videaris: Ipse ego singulari illa voluptate fruitus sum" (1). Ex hoc loco videre est, quanta sit liberae illius perspirationis in animum potestas; quae si perpenderis, non mirum sane videbitur, suppressam illam functionem moerorem, tristitiam, languorem aliosque tristissimos affectus provocare.

3°. Retropulsa exanthemata, eaque potissimum critica, animum vehementer quandoque afficiunt: hac de re breves erimus; quae enim tunc nascuntur symptomata, facile ex iis, quae in capite de arthritide aliisque locis monuimus, intelliguntur: differunt mala, prouti ad hanc illamve partem morbus migraverit: sic, quando cerebrum afficit, delirium melancholicum, stupiditatem infert: quando versus thoracem repellitur morbus, alia rursus nascuntur symptomata: sic quae pulmones afficiunt, asthma, dyspnoeam, phthisin; quae cor implicant, signa illa provocant, quae in capite de morbis cordis exposuimus: quae hypochondriaca viscera infestant, multifaria mala nervosa gignunt, ani-

(1) LARREY, Chirurgie militaire, Tom. II, pag. 210.

mi depressionem, athymiam, desperationem aliaque hypochondriaco morbo propria afferunt. De complicationibus impetiginum dicendi erit locus, ubi de lepra scribemus.

4°. Diximus propter sensibilitatem animalem depravatam, morbos cutaneos animum singulari ratione afficere. Si licet cum Doct. HAASE morbi naturam ex lenta inflammatione explicare, quae sententia admodum probabilis videtur, in promptu habemus variorum symptomatum explicationem, molestissimi pruritus, urentis cutis ardoris dolorumque atrocium. Sunt quaedam impetiginum species, in quibus horrendus ille pruritus perpetuo aegrum vexat, quod in psoride papulosa (scabie humida) potissimum observatur, in quo morbo tam dirus cruciatus tamque atrox cutis ardor occurrit, ut vitae taedium, desperatio, melancholia, variique morbi mentales inde nascantur: nulla enim ratione, neque scalpendo, neque premendo, neque terendo possunt cruciatum lenire; horribilem in modum urens ille pruritus noctu dieque aegrorum animum torquet; nullas miseri aegri malorum inducias impetrare possunt: unicum solamen in acerbis querelis iis esse videtur: quaeque in aliis malis dolorum solamen afferre solet, consuetudo ad leniendum triste eorum fatum nil valet; quid mirum, mentem in calamitates, quas patiuntur aegri, defixam nullis aliis ideis patere! atque ita vitae taedium, vel morbos mentales, stupiditatem, melancholiam inde oriri (1)!

Quamquam autem rarius eo perveniat morbus, satis tamen constat in iis casibus, ubi minor sit saevities malorum, vel magis periodica symptomatum exaspe-

(1) Cf. ALIBERT, l. l., pag. 237, 239 et 241.

ratio, animi morositatem, tristitiam, taedium, aliaque pathemata ex deprimentium genere, occurrere.

Huic generali descriptioni liceat de lepra nonnulla subungere.

Praecipuis leprae signis adnumerat Cel. FRANK morositatem, anaesthesiam, stuporem et salacitatem morbosam: quae, si varias hujus morbi descriptiones perlegas, universe ei competere facile intelliges; circa nimiam illam veneris cupiditatem a celebri auctore dissentiendum nobis videtur, quemadmodum mox exponemus. Sed si varios hujus morbi effectus variasque conditiones, quae illum comitantur, pervolveris, quomodo ex iis quivis tristissimi animi affectus nascantur, mox intelliges; ex interna enim causa oriundus morbus, variis malis complicatus, transpirationem cutaneam, cutis sensibilitatem, omnesque corporis functiones insigniter laedit; non tantum lassitudinem, virium dejectionem, sensusque communis varia symptomata morbus ille, cujus teterrimus est aspectus, infert, sed omnibus fere organis infestus, nec systemati nervoso parcat, atque ita aegrorum animum conquassat. Antequam vero malum in corporis superficie efflorescat, multis incommodis detinentur futuri leprosi, qui ne tunc quidem immunem servare possunt animum a labe, quae ei a morbo inferri solet; venientis etenim inter signa leprae numerantur animi corporisque segnities, insolita morositas, facilis iracundia, vel in dolos et suspicionem dispositio, insomnia tristissima, terrifica, ephialtes (1). Erumpente morbo haec symptomata nihil mitigantur, sed contra, pari passu cum morbo cres-

(1) J. P. FRANK, Epitomes Tom. IV, pag. 220.

cere solent (1). Ingentem vim malorum, qui morbum comitantur, si perpenderis, non mirum existimabis, aegros, quibus omnis fere salutis spes adempta videtur, cum animo, tum corpore miserrime afflictos, dierum, quae tantis calamitatibus premuntur, pertaesos, vitam odisse, mortemque sibi consciscere (2). Sed ut rite animi habitus dijudicetur, ad systematis nervosi affectus attendendum est. In proVectiori etenim stadio, multa signa ex hac causa nascuntur; hinc videbis nervorum aciem imminui, sensus hebescere, animumque marcere: in quibusdam vero leprae speciebus, quemadmodum in Ichtyosi et in Lepra elephantiasi, eousque haec crescunt signa, ut non tantum cutis sensibilitas deleatur, sed omnium fere organorum sensuum functio languida fiat et paralytica: magna hisce accedit animi depressio, vel et verum delirium melancholicum: imo, morbo crescente, tanta ejus evadit vis, ut maxima fatuitas et stupor oriantur, atque aegri, brutorum adinstar, gulae et libidinosae veneris cupiditatibus tantummodo obtemperare sciant (3).

Frequenter porro in lepra observatur ardor incestus cupiditatum venerearum: quod tamen non ita constans existimandum videtur: omnibus quidem in casibus, ad morbi initium, totum systema genitale, et imprimis ejus membrana mucosa morbose afficitur; quibus se jungit nimia illa veneris cupido, quae ad finem usque aegros interdum detinet (4); sunt enim exempla leprosum,

(1) *ibid.* l. l. pag. 221.

(2) Frequenter necem sibi consciscere leprosum, testantur SCHILLING de Lepra, pag. 15, et ALIBERT, l. l. 135.

(3) *Conf.* HAASE, III, 2, pag. 355. seqq.

(4) *Cf.* K. SPRENGEL, *Handb. der Pathologie*, Tom. III, § 800. p. 510.

qui infausta illa cupiditate flagrant, paucis ante mortem horis, concubitu libidinosam flammam extinguere conati sunt: quantopere autem ab illo sensu torqueantur aegri, ex eo casu concludi potest, quem observavit J. FRANK, aegri nempe pellagra laborantis, qui cultro pudenda abscidit (1). Non semper vero ita crescit ille ardor: sunt leprosi, quibus genitalium vita prorsus extinguitur, ita ut ad coitum inepti fiant (2).

(1) Cf. J. FRANK, Praxeos universae med. praecepta. P. I, Vol. II. pag. 478.

(2) ALIBERT, l. l. 141. Leprae affinis morbi *Pellagrae* descriptio legi meretur apud J. FRANK, (l. l.) et ALIBERT (pag. 176—179): in quo plurima signorum, quae jam enarravimus, occurrunt. Vehementissima symptomata nervosa, et varia insaniarum genera ei juncta sunt. Multi autem vehementi impetu ad voluntariam mortem rapiuntur, et aquis sese submergentes malorum finem quaerunt; solent quidam hunc impetum nomine *hydromaniae* designare.

THESES.

I.

Methodum nonnullorum recentiorum, qui in veris inflammatoriis pulmonum et pleurae morbis, praeëunte Doct. PESCHIER, largissimam tartari emetici dosin aegris porrigunt, reprobendam existimamus.

II.

Minime opinioni Doct. GALL accedere possumus, qui singulis animi facultatibus singulas in encephalo tribuit partes.

III.

Qui in animo vesaniarum unicam quaerunt causam, non minus errare videntur, quam qui omnem in corpus vertunt culpam.

IV.

Ea, quae de nervorum atmosphaera statuit Cel. REIL, minime ei assentimur.

V.

Non unam eandemque mortis causam statuimus in variis intoxicationibus; ita ut ab iis dissentiamus, qui a cerebro semper eam incipere statuunt.

VI.

Varias esse Cholerae Asiaticae formas distinctas credimus: ita ut cum iis facere non possimus, qui illas tantum diversa stadia existimant.

VII.

Febris putrida a febribus nervosis distinguenda est.

VIII.

Febrim puerperalem naturâ non semper eandem esse, contendimus.

IX.

Egregie dixit v. ZIMMERMANN: » Die Erfahrung der Empiriker ist
» immer falsch, weil sie ihre Kunst ausüben, ohne sie zu verstehen.»

X.

Pectoris morborum vix certiora sunt signa, quam illa, quae ex prudenti stethoscopii usu peritus medicus petat.

XI.

Quando majores arteriarum rami perscinduntur, tunicarum contractio, quaeque eam sequitur inflammatio adhaesiva, praecipua mihi videntur auxilia, quibus utitur natura, ut haemorrhagiam cohibeat; coagulum sanguinis internum, si quandoque utile est, nonnisi primo tempore, ad sistendam haemorrhagiam aliquid conferre potest: coagulum autem externum magis nocivum, quam utile videtur.

XII.

Utilissimam illam scientiam existimamus, quae plantarum vires medicas e principiis botanicis dijudicare docet.

ERRATA.

Pag.	23	linea 12,	inhaerente	lege:	inhaerente
»	32	— 14,	a fine audietes	—	audietis
»	39	— 6,	» hypochondra	—	hypochondria
»	91	— 4,	» me-	deleatur	
»	95	— 10,	» habetationem	—	hebetationem
»	143	— 4,	» occurrunt	—	occurrunt
»	165	— 18,	quamdes cripsimus	—	quam descripsimus
»	168	— 10,	hypochondriacorum	—	hypochondriorum

caeteris ignoscat B. L.

Geuns, Jan van

Diss. psycholog. med. inaug. de animi habitu, qualis in variis morbis
chronicis observatur

Amstelaedamum 1833

Diss.med. 17-16

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10855472-5